

Dobai Székely Sámuel és Koller József levelezése

Pázmány Irodalmi Műhely

Források

A Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar
Magyar Irodalomtudományi Intézetének sorozata

Szerkeszti

Hargittay Emil és Szelestei N. László

1. Ifj. Buchholtz György második peregrinációja; 2000.
2. Kalmár György, „a magyar nyelv szerelmese”; 2000.
3. Grazer philosophische Disputationen von Péter Pázmány; 2003.
4. Magyar ferencesek prédikációs gyakorlata a 17. században; 2003.
5. Debreceni értelmiségiek levele Dobai Székely Sámuelhez; 2007.
6. Dobai Székely Sámuel és Kaprinai István levelezése; 2008.
7. Systematica collectio; 2013.
8. Horányi Elek levelezése; 2016.
9. Dobai Székely Sámuel és Koller József levelezése; 2016.

Dobai Székely Sámuel és Koller József levelezése

Sajtó alá rend., bev. és jegyzetek

Hencz Enikő

Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Bölcsészeti- és Társadalomtudományi Kar
Piliscsaba, 2016

Készült és megjelent
az Országos Tudományos Kutatási
Alapprogramok (K 100446) támogatásával

Lektorálta
Szelestei N. László

A borítón:
Dobai Székely Sámuel arcképe
Országos Széchényi Könyvtár, Kézirattár,
Oct. Lat. 457, f. 3.

ISSN 1588–2306
ISBN 978-963-508-835-5

© Hencz Enikő, 2016
© MTA–PPKE Barokk Irodalom és Lelkiség Kutatócsoport, 2016

Felelős kiadó: Nagy László
Tördelte: Nagy László
A sorozat címlapjára: Szentés Éva
Nyomdai munkák: Séd Nyomda Kft.
Ügyvezető igazgató: Katona Szilvia
www.sednyomda.hu

Tartalom

Dobai Székely Sámuel és Koller József levelezéséről	7
A szövegkiadásról	11
A levelek időrendben	
1 Koller József Dobai Székely Sámuelnek, Bécs, 1769. március 7.	13
2 Dobai Székely Sámuel Koller Józsefnek, Eperjes, 1769. március 18.	14
3 Koller József Dobai Székely Sámuelnek, Bécs, 1769. április 4.	19
4 Dobai Székely Sámuel Koller Józsefnek, Eperjes, 1769. április 18.	21
5 Koller József Dobai Székely Sámuelnek, Bécs, 1769. június 7.	25
6 Dobai Székely Sámuel Koller Józsefnek, Eperjes, 1769. június 25.	27
7 Koller József Dobai Székely Sámuelnek, Pozsony, 1769. augusztus 26.	31
8 Dobai Székely Sámuel Koller Józsefnek, Eperjes, 1769. szeptember 8.	32
9 Dobai Székely Sámuel Koller Józsefnek, Eperjes, 1769. szeptember 9.	35
10 Koller József Dobai Székely Sámuelnek, Pozsony, 1769. október 3.	37
11 Dobai Székely Sámuel Koller Józsefnek, [?]	39
12 Dobai Székely Sámuel Koller Józsefnek, Eperjes, 1769. november 18.	40
13 Koller József Dobai Székely Sámuelnek, Pozsony, 1769. december 7.	47
14 Koller József Dobai Székely Sámuelnek, Pozsony, 1770. január 3.	49
15 Koller József Dobai Székely Sámuelnek, Pozsony, 1770. január 10.	51
16 Dobai Székely Sámuel Koller Józsefnek, Eperjes, 1770. január 17.	52
17 Koller József Dobai Székely Sámuelnek, Pozsony, 1770. január 27.	56
18 Dobai Székely Sámuel Koller Józsefnek, Eperjes, 1770. február 3.	58
19 Koller József Dobai Székely Sámuelnek, Pozsony, 1770. február 14.	61
20 Dobai Székely Sámuel Koller Józsefnek, Eperjes, 1770. március 10.	63
21 Koller József Dobai Székely Sámuelnek, Pozsony, 1770. március 14.	64
22 Koller József Dobai Székely Sámuelnek, Pozsony, 1770. március 31.	65
23 Dobai Székely Sámuel Koller Józsefnek, Eperjes, 1770. április 7.	66
24 Koller József Dobai Székely Sámuelnek, Pozsony, 1770. május 2.	68
25 Koller József Dobai Székely Sámuelnek, Pozsony, 1770. május 23.	69
26 Dobai Székely Sámuel Koller Józsefnek, Eperjes, 1770. május 29.	70
27 Dobai Székely Sámuel Koller Józsefnek, Eperjes, 1770. június 9.	71
28 Dobai Székely Sámuel Koller Józsefnek, Eperjes, 1770. június 15.	73
29 Dobai Székely Sámuel Koller Józsefnek, [?]	76
30 Dobai Székely Sámuel Koller Józsefnek, Eperjes, 1770. november 14.	79
31 Koller József Dobai Székely Sámuelnek, Pozsony, 1770. november 30.	81
32 Koller József Dobai Székely Sámuelnek, Pozsony, 1770. december 8.	82
33 Dobai Székely Sámuel Koller Józsefnek, Eperjes, 1770. december 15.	83
34 Koller József Dobai Székely Sámuelnek, Pozsony, 1771. január 9.	87
35 Dobai Székely Sámuel Koller Józsefnek, Eperjes, 1771. január 18.	88
36 Dobai Székely Sámuel Koller Józsefnek, Eperjes, 1771. február 10.	90
37 Koller József Dobai Székely Sámuelnek, Pozsony, 1771. február 23.	92
38 Koller József Dobai Székely Sámuelnek, Pozsony, 1771. március 16.	92
39 Dobai Székely Sámuel Koller Józsefnek, Eperjes, 1771. június 9.	93
40 Koller József Dobai Székely Sámuelnek, Pozsony, 1771. június 19.	98
41 Dobai Székely Sámuel Koller Józsefnek, Eperjes, 1771. augusztus 28.	99
Rövidítések	135
Személynévmutató	137

Dobai Székely Sámuel és Koller József levelezéséről

Dobai Székely Sámuel és Koller József levelezésében nyomon követhető a 18. századi tudós párbeszéd és történeti anyaggyűjtés egy formája, kettejük írásos érintkezése tartalmi és formai szempontból egyaránt tudományos levelezésnek tekinthető.

Koller József 1745. december 16-án született a Máramaros vármegyei Huszton. Pozsonyi gimnáziumi tanulmányait követően előbb Nagyszombatban filozófiát, majd Pécsen teológiát hallgatott. Klimó György pécsi püspök adott megbízást Kollernek a pécsi egyházmegye történetének megírására. A püspök Dobai Székelyhez hasonlóan jelentős műgyűjtő volt, emellett Magyarországon elsőként nyitotta meg könyvtárát a nyilvánosság előtt. Koller József szintén az ő utasítására utazott bécsi, franciaországi majd vatikáni levéltárakba és könyvtárakba, püspökségtörténetéhez forrásokat gyűjteni.¹

A tudományos érdeklődésű, történeti forrásokat gyűjtő Dobai Székely Sámuel jelentős magánkönyvtárát halmozott fel Eperjesen. Gyűjteményével minden hozzá fordulónak rendelkezésére állt, másolt, köteteket küldött, információkat közölt.² Könyvtárában eredeti és másolt művek egyaránt megtalálhatók voltak.

Számos külföldi és hazai tudóssal levelezett.³ Hatkötetnyi levelezése ma az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattárában található,⁴ levélisták szerint krono-

¹ Koller Józsefről: *Tanulmányok Pécs történetéből, 13: A Koller József emlékkonferencia (2002. október 24–25) válogatott előadásai*, szerk. FONT Márta, VARGHA Dezső, Pécs, Pécs Története Alapítvány, 2003; SZEPES B. Zsuzsanna, *Koller József: A történettudós prépost = Pécs-Baranyai Történelmi Arcképcsarnok*, CD-ROM, szerk. ÓDOR Imre, LENGVÁRI István, Pécs, Baranya Megyei Levéltár, Baranyai Archívum Alapítvány, 2003; HENCZ Enikő, *Koller József és Dobai Székely Sámuel levelezése = Klimó György püspök és kora: Egyház, művelődés, kultúra a 18. században*, szerk. POHÁNKA Éva, SZILÁGYI Mariann, Pécs, PTE Egyetemi Könyvtár, 2011 (A Pécsi Egyetemi Könyvtár Kiadványai, 9), 171–184.

² Dobai Székely Sámuel jelentőségéről: SZELESTEI N. László, *Irodalom- és tudományszervező törekvések a 18. századi Magyarországon 1670–1750*, Budapest, OSZK, 1989, (Országos Széchényi Könyvtár kiadványai, Új sorozat, 4), 86; UŐ, *Koller József és a historia litteraria = Tanulmányok Pécs történetéből, 13*, (1. jegyzetben i. m.), 81; UŐ, *Adatok Janus Pannonius 18. századi ismeretéhez = Janus Pannonius és a humanista irodalmi hagyomány*, szerk. JANKOVITS László, KECSKEMÉTI Gábor, Pécs, JPTE, 1998, 51; SZABÓ András, SZABÓ András Péter, *Joachim és Israel Leibtzer történeti feljegyzései*, Studia Caroliensia, 2007/4, 79.

³ Partnereinek felsorolása: SZELESTEI N. László, *Koller József és a historia litteraria = Tanulmányok Pécs történetéből, 13*, (1. jegyzetben i. m.), 77–87.

⁴ Jelzete: OSZKK, Quart. Lat. 784/1–6.

logikus sorba rendezve. Bél Mátyással, Kollár Ádám Ferencsel, a debreceni értelmiségiekkel és Kaprinai Istvánnal való levelezése az elmúlt évtizedekben már megjelent.⁵

Kéziratokból és sok régi hazai nyomtatványból álló gyűjteményéről teljes leírás nem maradt fenn, csak egy-egy válogatott leírást ismerünk.⁶ Hagyatéka szétszóródott, nagy része Jankovich Miklós gyűjteményébe került, belőle kötetek találhatók az Országos Széchényi Könyvtárban, Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárban, valamint az Evangélikus Országos Levéltárban.⁷

A szakirodalom Batthyány Ignác püspök vásárlásáról is említést tesz,⁸ tizenöt kötetnyi eredeti és másolt oklevelet, levelet vásárolt meg tőle a püspök. Erről a Dobai Székely Fejérváry Károllyal folytatott levelezése tájékoztat. Fejérváry 1779. január 17-i levelében írja:

„[...]Nem jól reflectalya magat Battyam Uram, hogy azon originalis Articulusokat nékem kütsen adott volna. Látam ugyan, de magamal nem vettem [...] Immar két esztendeje lészen, hogy Groff Bottyanyi meg vette Battyam Uram könyveit melyek arában szaz tallért saját pénzembül meg todtam, mellyeket még le nem tette. Én meg vettem szegény Kriebel könyvei közt saját keze irassával irott Battyam Uram originalisaibul copialt némely Articulusokat, ez van nalam de mas bizony nints. Ezek jelentésével atyaffisságos Gratiajában ajánlott maradok [...]”⁹

⁵ *Bél Mátyás levelezése*, s. a. r. SZELESTEI N. László, Budapest, Balassi, 1993 (Magyarországi tudósok levelezése, 3); *Kollár Ádám Ferenc levelezése*, s. a. r. SOÓS István, Budapest, Universitas, 2000 (Magyarországi tudósok levelezése, 4); *Debreceni értelmiségiek levelei Dobai Székely Sámuelhez*, s. a. r. ILLIK Péter, MACZÁK Ibolya, Piliscsaba, PPKE BTK, 2007 (Pázmány Irodalmi Műhely, Források, 5); *Dobai Székely Sámuel és Kaprinai István levelezése*, s. a. r. M. HORVÁTH Mária, Piliscsaba, PPKE BTK, 2009 (Pázmány Irodalmi Műhely, Források, 6).

⁶ Dobai Székely Sámuel könyvjegyzékeiről: HENCZ Enikő, *Történeti adatgyűjtés egy 18. századi levelezésben (Dobai Székely Sámuel levelezése) = Magyarországi tudósok levelezése: Tanulmányok*, szerk. SZELESTEI N. László, MTA–PPKE Barokk Irodalom és Lelkiség Kutatócsoport, 2016, 95–104.

⁷ Dobai Székely néhány kéziratának mai lelőhelyéről: HENCZ Enikő, *Mit ajánlhatott Dobai Székely Sámuel Klímo György pécsi püspöknek? Dobai Székely Sámuel könyvtárának kínálata = „Új könyvtár virul itt, tele rendbe rakott tudománnyal. Fontos, hogy mindent nyitva találj odabent.”: Tudomány és kutatás a Klímo Könyvtárban*, szerk. DEZSŐ Krisztina, MOLNÁR Dávid, SCHMELCZER-POHÁNKA Éva, Pécs, PTE Egyetemi Könyvtár és Tudásközpont, 2016 (A Pécsi Egyetemi Könyvtár Kiadványai, 13), 267–276.

⁸ Batthyány Ignác vásárlásáról: SZABÓ András, SZABÓ András Péter, (2. jegyzetben *i. m.*), 81; VARJÚ Elemér, *A gulafehérvári Batthyány-könyvtár*, Magyar Könyvszemle, 1899, 25; MARTON József, *Batthyány Ignác püspök élete és munkássága*, Studia Universitatis Babes-Bolyai, Teologia Catholica Latina, 45/1, 2000, 149.

⁹ OSZKK, Quart. Lat. 784/I, f. 211.

Klimo György pécsi püspök hat tételt vásárolt meg a pécsi püspökség számára,¹⁰ a kötetek ma az egyházmegye és a Klimo könyvtár őrzésében találhatók.

Dobai Székely Sámuel és Koller József tudós levelezése¹¹ két fő téma köré szerveződött: Koller készülő püspökségtörténete és könyvek, pénzérték vásárlása köré. Dobai Székely segítette Kollert püspökségtörténete megírásában, Koller pedig közvetített Klimo püspök és Dobai Székely között az utóbbi gyűjteményének eladásában.

Koller József Kollár Ádám Ferenc biztatására fordult Dobai Székely Sámuelhez készülő püspökségtörténete adatgyűjtésében. Dobai Székely Sámuel pécsi püspökséggel összefüggő oklevelekről, művekről írt, adatokat közölt; Koller folyamatosan informálta a munkája éppen aktuális fázisáról, az 1782-től megjelenő, hétkötetes (az 1804-es kiadású *Prolegomena in historiam episcopatus Quinqueecclesiarum* kötettel együtt nyolckötetes) *Historia Episcopatus Quinqueecclesiarum* munkájában számos helyen feltüntette Dobai Székelyt forrásként.

A levelezésük kezdetekor már 65 éves Dobai Székely serényen munkálkodott könyvtára eladásán, így természetesen több lehetséges vevővel tartotta a kapcsolatot, többek között Kaprinai Istvánnal és a debreceni értelmiségekkel is,¹² és bár a teljes gyűjtemény megvásárlására Klimo püspök sem vállalkozott, az eladási szándékról olvashatunk a most közlendő levelezésben.

Koller történeti művének segítése és Klimo könyvvásárlásának közvetítése után a központi téma különböző érmék, és ennek kapcsán heraldikai tudományos írások tárgyalása lett. A püspök könyveken kívül hat pénzérték is vásárolt Dobai Székely Sámueltól,¹³ ebben szintén Koller József közvetített.

A főbb témák mellett természetesen rendszeres volt egyes történeti adatok megvitatása (erre Kollert elsősorban történeti munkálatai ösztönözték), vagy

¹⁰ A megvásárolt kötetek: *Quadripartitum* című kézirat (jelzete: Pécsi Egyetemi Könyvtár, Történeti Gyűjtemények Osztálya, Könyvtár, CC. II. 8 = Ms 8); *Nyírkállói-kódex* (másik nevén *Magyi kódex* (Pécsi Püspöki Könyvtár, Páncélszekrény, DD. III. 18); *II. Ulászló kori formulárium* (Mai lelőhely: Pécsi Püspöki Könyvtár, Páncélszekrény, DD. III. 19); négy kötet, összesen 266 diplomát tartalmazó diplomagyűjtemény (ismertebb nevén *Cimelium* (Pécsi Püspöki Könyvtár, Páncélszekrény, AA. III. 12–15); ezek mellett két nyomtatvány: *Liszniai krónika* (Pécsi Egyetemi Könyvtár, Történeti Gyűjtemények Osztálya, Könyvtár, U. IX. 23., RMK I. 1421); TEMESVÁRI Pelbárt, *Sermones de Sanctis* (Pécsi Egyetemi Könyvtár, Történeti Gyűjtemények Osztálya, Könyvtár, NN. III. 29., RMK III. 121).

¹¹ A 18. századi tudós levelezésekről részletesen ír SZELESTEI N. László, *A 18. századi magyarországi respublica litteraria (tudóslevelezések tükrében)* = *Ünnepi kötet Maróti Miklós hetvenedik születésnapja tiszteletére*, szerk. FODOR György, SÁRBAK Gábor, Budapest, Szent István Társulat, 2013, 145–152.

¹² Az érintettekkel folytatott levelezésről lásd az 5. sz. jegyzetet.

¹³ A megvásárolt érmék listájáról lásd a 36. sz. levelet.

egymás tájékoztatása egy-egy fontos tudományos és kulturális eseményekről. Dobai Székely Sámuel felhívta más kortársak tudományos munkáira Koller figyelmét, dicsérte az új keletű vállalkozásokat,¹⁴ szót ejtett régebbi anyaggyűjtésekről¹⁵ és másoknak tett szívességeiről is. (Dobai Székely Sámuel másoknak is segített,¹⁶ ezen patrónusi tevékenységéről szívesen eldicsekedett levelezőtársának.)

Utolsó előtti leveléhez egy tizenhét tételes könyvjegyzéket mellékel, amely különösen értékesnek tartott magyar és latin nyelvű, 16–17. századi kéziratos műveit sorolja fel.¹⁷ A kötetek műfaja sokféle: naplók, formuláskönyv, jogi tárgymutató, levélgyűjtemények, ostromleírások, útleírás egyaránt szerepelnek benne.¹⁸ Többek között itt is lejegyezte a sokat vizsgált és rejtélyes 1544-ből való *Graduálé-ját*,¹⁹ valamint a *Sebes agynak késő sisak* című versgyűjteményt.²⁰

A tudóslevelezés két ember érintkezésén messze túlmutat. Egyrészt belehelyezhető a korszak tudományos levelezéshálójába az arra jellemző formaiság és témák miatt, másrészt átfogó képet ad a Kárpát-medence tudományos és művelődéstörténeti folyamatairól azáltal, hogy a két levélpartner az e témában kapott hírekről, valamint a kortársak működéséről rendszerint tájékoztatta egymást.

¹⁴ Lásd a 26. sz. levelet.

¹⁵ Lásd a 2. sz. levelet.

¹⁶ Lásd a 2. és 6. sz. leveleket.

¹⁷ A könyvjegyzéket lásd a 39. sz. levélben.

¹⁸ A könyvjegyzékről: HENCZ, Koller József és Dobai Székely Sámuel levelezése (1. jegyzetben i. m.).

¹⁹ A Graduáléről és a rá vonatkozó levelezésről: SZELESTEI N. László, *Töredékek a pécsi Püspöki Könyvtár formuláriumának kötetéből, I* = Magyar Könyvszemle, 1982. 93–99; DOBSZAY László, *A magyar Graduál-irodalom első emléke*, Uo., 100–112.

²⁰ A versgyűjtemény kéziratának mai őrzési helye: OSZKK, Oct. Hung. 69. Vö. STOLL Béla, *A magyar kéziratos énekeskönyvek és versgyűjtemények bibliográfiája (1542–1840)*, Bp., Balassi, 1963, 51. A versgyűjteményről: FAZEKAS Sándor, JUHÁSZ Levente, *Ezerszínű kaméleon (A Sebes agynak késő sisak forrásai)*, Irodalomtörténeti Közlemények, 2004, 267–291.

A szövegkiadásról

A kiadás Dobai Székely Sámuel és Koller József 1769 és 1771 közötti leveleit közli időrendben. A Dobai Székelynek címzett leveleket ma az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattára őrzi, ahova Jankovich Miklós gyűjteményéből kerültek. Mai jelzet: Quart. Lat. 784/2. Koller József levelei ugyancsak az Országos Széchényi Könyvtárban találhatóak. Jelzet: Quart. Lat. 1508.

Az összesen 41 levelet időrendi sorrendben közöljük. A 29. és 11. számú levelek dátumozás nélküliek, ezeket a kéziratkötetben elfoglalt helyük szerint helyeztük el.

A szövegkiadásnál a betűhív elvet követtük, így amiben lehet, nem változtattunk. A levél szövegéből kihúzott részeket a kiadásban mellőztük, a rövidítéseket (beleértve a ponttal rövidítést is) általában kurzív betűvel oldottuk fel. A ponttal rövidített alakokat a nagyon egyértelmű esetekben meghagytunk.

Gyakori a nagy- és kisbetűk következtlen használata (nagy szókezdő betűk használata), ezeket meghagytuk, az u és v betűk írásán szintén nem változtattunk. A levelek végén lévő záróformulákat, valamint a levélírók aláírásait egységesítettük.

A központosítást eredeti formájában közöljük, de ha a mondatzáró pont után kisbetű következett, nagybetűre írtuk át. A kiolvasni nem tudott szavak helyére [?] jelzést írtunk. A kiadáshoz fűzött megjegyzéseket szögletes zárójelbe tettük. A szövegben használt különböző zárójeleket kerek zárójelre egységesítettük.

A tájékozódást személynévmutató segíti, amelybe minden forrásszövegben szereplő személynevet felvettünk, előfordulásukat a kötetben szereplő levél számával jelöltük. A mutató címszavait szabványnak megfelelően tüntettük fel. A főszövegben nem, hanem csak lábjegyzetben előforduló személynevek esetében a levél száma kerek zárójelben áll.

1 Koller József Dobai Székely Sámuelnek

Bécs, 1769. március 7.*

Kollár Ádám Ferencre hivatkozik, aki Dobai Székely Sámuelről kapott dokumentumokat. Közük a pécsi egyházmegyére vonatkozók is voltak, erről Kollártól tud. Ezeket, és bármilyen, a pécsi egyháztörténet megírását segítő anyagot szeretne kapni Dobai Székelytől. A választ a Magyar Kancellária címén kéri.

Spectabilis ac Perillustris Domine

Domine mihi Singulariter Colendissime!

Spectabilis et Clarissimus Vir Adamus Franciscus Kollarius, cum ante triennium monumenta ad historiam Ecclesiae Quinqueecclesiensis²¹ pertinentia jussu Praelati mei²² colligerem, pro suo in propagationem rei Litterariae studio, cum alia multa, tum Syllogen 29 documentorum a Spectabli Dominatione Vestra sibi missam mihi communicavit.²³ Quae inter cum illud, quod Numero 6. positum est, et continet Palatini Iudicium pro asserendis populorum Ecclesiae Quinqueecclesiensis Libertatibus, proprie Ecclesiam ejusdem nominis attineat, impositum autem mihi munus sit ejus historiam perscribendi, preces meas apud Spectabilem Dominationem Vestram interpono, ut id, quod in ea Silloge praestitisse Eandem meminim, fontem nimirum unde hoc documentum accepit, et ubi ejus autographum existat, me edocere dignetur; Ausus sum hanc rem petere et Communi viris doctis humanitate, et Clarissimi Kollarii consilio inductus. Quod si obtinero, praecipuo nomine me Spectabli Dominationi Vestrae obstrictum putabo, qui singulari cum devotione persevero

Spectabilis et Perillustris Dominationis Vestrae

Viennae die 7^a Martii 1769.

Servus humillimus

Josephus Koller

Episcopi Quinqueecclesiensis Capellanus mp.

[A verzón:]

* OSZKK, Quart. Lat. 784/II, f. 106r–v.

²¹ KOLLER, Josephus, *Historia episcopatus Quinqueecclesiarum*, I–VII, Posonii, Landerer, Trattner, 1782–1812.

²² Klimo György (1710–1777), pécsi püspök.

²³ Dobai Székely 1762. április 21-én olyan oklevélmásolatokat küldött Kollár Ádám Ferenc számára, amelyek között a pécsi egyházmegyére vonatkozó is volt. (Dobai Székely említett levelének kiadása: *Kollár Ádám Ferenc levelezése*, (5. jegyzetben *i. m.*), 84–89. (nr. 44.) Az oklevelet később Kollernek is elküldi (lásd a 2. sz. levelet).

[P. S.] Si quid praeterea Monumentorum ad historiam Ecclesiae Quinqueecclesiensis pertinentium apud se habet Spectabilis Dominatio Vestra, id si communicare dignetur, singulari Ecclesiam nostram beneficio affecerit. Rescribere cum libuerit, litteras Viennam ad me apud Dominum Nigrini in Cancellaria Hungarica dirigere dignabitur. Notitiam personae meae minimae si sustinuerit Spectabilis Dominatio Vestra ex Illustrissimo Domino Comite Sztaray²⁴ sumere poterit, uti certior sit eam quam hac in re mihi praestiterit gratiam, in Praelatum meum redundaturam

2 Dobai Székely Sámuel Koller Józsefnek

Eperjes, 1769. március 18.*

Megkapva Koller levelét, örömet fejezi ki a történeti munka készültével kapcsolatban. Ír a források hozzáférhetőségéről, a Magyar Korona területén folyt régebbi adatgyűjtésekről. Ő segíti az ilyen törekvéseket. A Kollár által említett dokumentumokról ír, amelyekhez végjegyzeteket is mellékel. Ezek Kollerhez kerüléséről gondoskodik. Ezenkívül írja, hogy birtokában van olyan régebbi okleveleknek, amelyek vélhetőleg a pécsi egyházmegyére vonatkozó információt is tartalmaznak, ezekből valószínűleg tud kivonatot készíteni. Megírja, hogy van két Mátyás korabeli formuláskötete, amely diplomáciai iratokat tartalmaz Magyarország különböző területeiről. Adatokat közöl belőlük pécsi püspökökről, lemásolja Mátyás Janus Pannoniusnak és utódainak adott kiváltságlevelét és a káptalan pallosjogáról szólót, Janus Pannonius síremlékének metszetéről és egyéb adatokról ír. Üdvözli Kollár Ádám Ferencet és Tersztyánszky Dánielt.

Admodum Reverende ac Clarissime Pater

Mihi plurimum colende.

Justissimum postulatum Reverendae Paternitatis Vestrae ex Eiusdem ad me datis intelligo; gaudium ex eo haustum nemo satis concipere poterit, nisi cui amor boni publici cordi sit, utinam majores nostri horum fuissent curiosiores, omnium fere Episcoporum ac Ecclesiarum in Imperio, Gallia et Italia ac aliis cultioribus Europaeis regnis habetur historia, non extraneis tantum modo; sed et plerisque popularibus nostris res patriae ignotae sunt: non semper bella causanda sunt, sed torpori quoque et inertiae eorum aliquid adscribendum, de invidia et difficultate communicandi curiosis cimelia sua, nil dico, cum communis sit omnium scriptorum querela. Reseruata est haec felicitas litterarum huic aevo, utinam continuo sit mens haec his qui nos sequentur. Ast litteratissimorum Praelatorum eruditio, amorque litteratorum hisce calcar addit, quam felicitatem Quinque

²⁴ Sztáray Imre.

* OSZKK, Quart. Lat. 1508, ff. 1–2.

Ecclesiensi Dioecesi evenisse omnes boni una mecum gratulantur. Memini Paulum Bornemissa Episcopum Transylvaniensem anno 1555. Capitulo Albensi in mandatis dedisse, ut totum archivum Capituli hisce per eum denominatis eruditissimis sacerdotibus tradant, qui quidquid invenerint ad res patrias spectans, praeprimis ad Historiam Episcopatum Hungariae, id tradant Georgio Wernero, hancce Historiam scripturo, quid praestiterit Wernerus, ac ubi nam opus eius lateat, juxta cum ignarissimis scio.²⁵ Di meliora. Habebit et Hungariae res publica Litteraria seculum Alexandri Magni, Augusti, et Ludovici XIV. Si quid esset virium, Rei publicae Litterariae juvandae consecratum vellem, reperti sunt praeter patrios scriptores exteri quoque, quibus symbolam meam, ut ut pertenuem non denegavi: aegerrimo certe ferrem animo, si *Reverendae Paternitatis Vestrae* haec foret mens, me non velle juvare laudabiles, ac patriae perutiles conatus eiusdem: monumentum hoc cuius mentionem facit, quasi Spectabili ac Clarissimo Kollario misissem, omni adhibita opera in Collectione mea Diplomatica tam autographorum quam ectyporum quaesivi pluribus vicibus, nullum tamen eius reperire quivi vestigium. Memini ad cujusvis monumenti, Celeberrimo Kollario missi calcem adnotasse; num ex auto-, vel apographo exscriptum sit si itaque animus sit nosse, unde haustum sit illud, facile reperiri potest in calce eius. Plures amicorum mihi concrediderunt diplomata sua vetustiora, quibus legendis non ipsis satis erat virium, ac ex his credo exscriptum esse illud quod *Venarabile* Capitulum Quinque Ecclesiense concernit. Si adnexum sit ei quod ex autographo exscriptum sit, facile forsitan reperiri poterit apud aliquem ex amicis, qui non credo ut in extradando eo futuri sint difficiliores.

Mihi duo sunt volumina Styli Cancellariae Regiae Maiestatis id est Matthiae,²⁶ quibus usus est meo beneficio *Reverendissimus Pater Stephanus* Kaprinai, ac in diversis locis Hungariae Suae Diplomaticae²⁷ eorundem meminit.

Privilegium Super Collatione Juris Minerarum Episcopatu Quinque Ecclesiensi non secus et Jure Gladii hicce adiungere iuvat. Pleraque oscitantia scriptoris, sine die et Consule descripta, in plerisque nomina et Virorum et possessionum fami-

²⁵ Bornemisz Pál (egyház)történeti kezdeményezésének további sorsáról nincsenek ismereteink.

²⁶ Dobai Székely a Nyírkállói-kódexet (más néven: Magyi-kódex) és az Ulászló kori formuláriumot említi. A két kötetet Klimó püspök megvásárolta. Mai lelőhely: Pécsi Püspöki Könyvtár, Páncél-szekrény, DD. III. 18–19.

²⁷ KAPRINAI, Stephanus, *Hungaria diplomatica temporibus Mathiae de Hunyad regis Hungariae*, I–II, Vindobonae, 1767–1771. Kaprinai használta a Nyírkállói kódexet. Vö. *Dobai Székely Sámuel és Kaprinai István levelezése*, s. a. r. M. HORVÁTH Mária, PPKÉ BTK, Pilisicsaba, 2009 (Pázmány Irodalmi Műhely, Források, 6), 94.

liari rabulis more tantum T. et T. notata, male pereat qui hunc usum induxit in exscriptione diplomatum.

„Matthias Dei gratia Rex Hungariae etc. Ad futuram rei memoriam Praeclara Virtus est in Principibus, si dignos viros praemiis honorant si Ecclesiarum Dei curam gerunt, et ubi possunt, utilibus eas dota recurant privilegiis Quorum altero suos ad obsequia faciunt promptiores, altero vero Deum ipsum sibi propitium conciliant. Proinde Nos attendentes Virtutes merita et sincera servitia fidelis nostri delecti Reuerendi in Christo Patris, et Domini Johannis Episcopi Ecclesiae Quinque Ecclesiensis,²⁸ qui sicuti altae peritiae est, ita virtutibus praeditus Curiae nostrae decus, et splendorem addere semper studuit studetque opportune Nobis obsequendo. Ipse enim non parcens personae et sumptibus suis, nunquam neglexit, quae vel honori nostro, vel patriae debeat exhibere. Habentes etiam specialem devotionem ad beatum Petrum, principem apostolorum in cuius nomine dicta Ecclesia Quinque Ecclesiensis per Sanctum Stephanum Regem fundata est,²⁹ cuius precibus, tam in Coelesti, quam terrena felicitate adiuvari speramus, eidem Domino Johanni et dictae Ecclesiae suae, ac suis sucesoribus Episcopis universis, id de gratia speciali et de plenitudine nostrae regiae potestatis ex nostra certa scientia duximus annuendum, et concedendum, ut ubicunque in terris, et in montibus eius quibuscunque locis dictae Ecclesiae Quinque Ecclesiensis mineras auri et argenti ac aliorum quorumcunque, ac qualiumcunque metallorum quocunque tempore reperiri, et inveniri poterint, eas ipse Dominus Johannes Episcopus, et dicti sui successores aperiri, coli, laborari facere, prouentusque eorundem universos, et urburas pro eorundem, ac dictae ipsorum Ecclesiae utilitate percipere ac eisdem mineras pacifice sub eisdem libertatibus, quas in talibus Ecclesia Waradiensis habet perpetuis semper successivis temporibus uti et frui valeant, immo annuimus et concedimus harum nostrarum Litterarum etc.etc.”³⁰

Johannis seu Jani Pannonii monumentum eleganter aeri incisum cum epitaphio, quod ipse sibi ponendum decreverat Hic situs est Janus etc. vidi anno 1745. cum in urbecula Comitatus Glatzensis Neürode³¹ hyberna habuissem in

²⁸ Janus Pannonius.

²⁹ A Pécsi Egyházmegye Szent Péter apostolfejedelem tiszteletére szentelt egyházmegye. (A bazilika Szent Pál elnevezését csak később kapta.) 1009-ben Szent István király alapította.

³⁰ Az oklevél másolatát Dobai Székely Kollár Ádám Ferencnek is elküldte 1762. április 21-i levelében. Erről tudva, és ilyen további adatok miatt kereste meg később Koller József Dobai Székelyt.

³¹ Dobai Székely részt vett az osztrák örökösödési háborúban, az említett műre 1745-ben Neurodében figyelt fel.

Libro cui titulus Monumenta Clarorum doctrina praecipue virorum collecta a D. Sigefrido Rybisch, et in aes incisa a Tobia Fendt. Francofurti 1589 in folio,³² potest facile inveniri apud Windobonenses praeprimis antiquarios in foro Scrutario.

In dicto Stylo Cancellariae Matthiae Regis³³ ad annum 1461. ponitur Religiosa Elena Priorissa et Conventus Sanctimonialium Claustri Sancti Spiritus de Suburbio Civitatis Quinque Ecclesiensis.

Anno 1463. die 18. Julii Martinus de Pesth Canonicus Quinque Ecclesiensis obiit.

Valentinus Sacrae Romanae Ecclesiae Presbyter Cardinalis, ac Ecclesiae Quinque Ecclesiensis perpetuus Gubernator fuerat sub Matthia.³⁴

Matthias Rex mandat Sigismundo Episcopo Quinque Ecclesiensis³⁵ ut protectionem Johannis Commendatoris Abbatiae ac Monasterii T. suscipiat.

Matthias Rex confert sessionem ac vineam, quae Johannis Episcopi prae-fuisset in Comitatu Tholnensi, qui Johannes Episcopus ob notam Infidelitatis, quam idem ex eo quod pridem Regi Polonorum, ac caeteris regiis aemulis eius partes fouentibus, adhaesisset, arcisit, sine die et Consule.

Bartholomeus Episcopus Quinque Ecclesiensis Anno 1244.³⁶ citatur in *Diplomate* Belae. Reperitur in eodem Stylo Cancellariae etiam mandatum Matthiae, ut in Comitatu Bachiensis decimae Episcopo praestentur, non tamen ponitur an Chanadiensis vel Quinque Ecclesiensis. Tantum ex duobus voluminibus Styli Cancellariae Matthiae.

Jam Sequitur privilegium super collatione Juris Gladii *Venerabili* Capitulo QuinqueEcclesiensis:

Matthias etc. Fidelibus nostris universis et singulis Praelatis, Baronibus, Comitibus, Castellanis, Nobilibus ipsorumque officialibus, item Civitatibus, oppidis, et Liberis villis, ipsarumque rectoribus, Judicibus et Villicis praesentium notitiam habituris. Salutem et gratiam. Cum antiqua et approbata regni nostri lege et consuetudine requirentibus omnis Nobilis et homo possessionatus suos Jobbagyiones et familiares impossessionatos in quibuslibet possessionibus suis

³² RYBISCH, Sigismundus, *Monumenta clarorum doctrina praecipue Virorum*, Francofurti, 1589, 22. Vö. RÓZSA György, *Janus Pannonius sírverse = Janus Pannonius: Tanulmányok*, szerk. KÁRDOS Tibor, V. KOVÁCS Sándor, Bp., Akadémiai, 1975, 209–215.

³³ Nyírkállói kódex.

³⁴ Alsáni Bálint.

³⁵ Hampó Zsigmond.

³⁶ Gros (Brancioni) Bertalan.

commorantes, in quibusuis causis, demptis duntaxat furti, homicidii, latrocinii, et incendii, ac aliis publicis criminalibus causis ipsemet iudicandi liberam habeat facultatem. Fidelitati igitur vestrae firmissime praecipimus et mandamus quatenus Jobagiones et familiares impossessionatos Capituli Ecclesiae QuinqueEcclesiensis in quibuslibet ipsorum possessionibus commorantes in nullis ipsorum causis et eorum articulis, demptis solum modo praemissis ad cuiusuis instantiam in personis iudicare, vel vestro adstare iudicatu compellere, resque et bona ipsorum, quaecumque in vestris possessionibus, honoribus officiolatibus, seu vestri in medio arestare seu prohiberi facere nusquam et nequaquam praesumatis. Signanter pro debitis, delictis et excessibus aliorum. Si qui etiam quiquam actionis vel quaestionis contra annotatos Jobbagiones et familiares impossessionatos dicti Capituli habent, vel habuerint, hi in praesentia dicti ipsius Capituli habent aut officialium ejusdem iudice prosequantur, ex parte quorum idem Capitulum aut officiales sui, omni contra eos querulanti meri juris et justitiae ac debitaes satisfactionis complementum exhibebunt et impendent, prout dictabit ordo juris. Ubi autem ipsum Capitulum, aut officiales ejusdem, in reddenda justitia tepidi fuerint aut remissi, ex tunc non iidem Jobbagiones et familiares impossessionati contra quas agitur, sed annotatum Capitulum aut officiales in nostri aut alterius Iudicis eorum ordinarii praesentiam pro ipsis querulantibus legitime evocentur, ex parte quorum per Nos, vel eosdem Iudices eorum ordinarios, eisdem querulantibus meri juris et justitiae debitaesque satisfactionis complementum exhibebitur et impendetur, prout dictabit ordo juris. Et si quippiam ex Vobis in praemissis secus facere attemptaverit, ex tunc commisimus et harum serie firmiter committimus fidelibus nostris Comitibus vel Vice Comitibus et Iudlium Illorum Comitatum in quibus fortassis huiusmodi mandata nostra non observarentur, ut ipsi scita prius praemissorum veritate omnes tales non sine ipsorum damnis et gravaminibus in talibus fieri solitis ad hoc ipsum efficaciter observandum arctias compellant et adstringent auctoritate nostra praesentibus Vobis ipsis in hac parte attributa et justitia mediante secus non factum. Jam desino scribere, non tamen esse

Admodum Reverendae Paternitatis Vestrae

Humillimus servus

Eperies 18. Martii 1769.

Samuel Székely de Doba Centurio

[A margón:]

P. S. Scribo ipsa vigilia diei onomasticae *Reverendae Paternitatis Vestrae* opto recurrat saepius praeteritis felicior. *Spectabili* Kollario³⁷ olim mihi amicissimo prolixam dico salutem et *Danieli* Tersztjanski.

3 Koller József Dobai Székely Sámuelnek

Bécs, 1769. április 4.*

Köszöni Dobai Székelynek segítségét, tájékoztatja történetírói munkálatairól, hogy először a pécsi püspökségre vonatkozó oklevélgyűjtemény kiadását tervezi, időrendben, a margón jelölve, hogy melyik püspök idejéből való az okirat. Ehhez csatlakozik majd a mű történeti része.

Spectabilis ac Perillustris Domine

Domine mihi singulariter Colendissime!

Si interpellatio novi et obscuri hominis *Spectabilem Dominationem Vestram* voluptate affecit, quo vero sensu me fuisse existimabit, qui urbanissimo Doctissimi Viri responso non exornatus modo sed etiam beneficio auctus sum, geminis videlicet *Diplomatibus* permagni in rem meam momenti futuris. De coepto *literarum commercio* quemadmodum merito mihi gratulor, ita *Spectabilis Dominatio Vestra* deinceps etiam annuat, prosequi audebo, atque omnino confido eruditioem me semper ex arena rediturum. Nunc operis mei ideam, quod non *ingratum Spectabili Dominationi* Vestrae fore arbitror, hic aperiam. Primo omnia, quaecumque prae manibus habeo, *diplomata Ecclesiam Quinque Ecclesiensem* attinentia in lucem emittam per me historicis potissimum notis illustrata, ac ordine Chronologico disposita, addito etiam ad marginem ejus *Episcopi*, qui tunc *Ecclesiae Quinque Ecclesiensi* praesidebat, nomine; ea fere ratione quemadmodum *Bullaria* eduntur, ac novissime *Bullarium Franciscanum Typis Sacrae Congregationis de Propaganda Fide Romae* prodiit.³⁸ Quia vero ante omnia *Seriem ac tempora Episcoporum* Stabilire oportet, idcirco eorundem *seriem* suis momentis demonstratam statim post praefationem ante diplomata constituam. De apparatu *diplomatum* quantus qualisque sit, confiteri debeo, ex iis plura esse foris quaesita, quam domi inventa. Quando sors ea *litterarum, quam Spectabilis Dominatio Vestra* in *Litteris* suis deplorat, nondum penitus commutata est. Spero tamen domesticorum

³⁷ Kollár Ádám Ferenc.

* OSZKK, Quart. Lat. 784/II, ff. 108–109.

³⁸ A Koller által említett mű: *Bullarium Franciscanum Romanorum Pontificum*[...], I–IV, ed. SBARAGLIA, Johannes Hyacinth, Romae, typ. Sacrae Congregationis de Propaganda Fide, 1759–1768.

diplomatam defectum, postquam fidem meam hoc opere palam probavero, resarciri aliquando posse. De exteris hoc solum dicere possum, quidquid in Archivo Pontificio Vaticano de *Quinque Ecclesiensis* extat, id omne diligenter exscriptum penes me esse,³⁹ ac nobilissimam diplomatarii nostri partem futurum.

In Diplomatica Collectione ista, non ita anxie versabor, ut Registra etiam vetera Ecclesiarum et locorum Dioecesis nostrae, aliaque antiquitatis monumenta, quae diplomatum nomine haud veniunt, publicam tamen fidem auctoritatemque merentur, praetermittam, sed haec etiam chronologico ordine, aut ex occasione inseram. Et haec quidem primae Partis operis mei est summa. Posteaquam hoc DEI munere perfectum videro, tum primae parti secundam, Diplomatum Historiam, tanquam fundamentis aedes superstruam, atque ut huic quoque pretium accedat, vetera quae in primo parte oportunum locum non invenerint, monumenta eidem inseram, et difficultates historicas quas in Notis ad diplomata absolvere non licuit propter brevitatem, licentiori stylo tractabo. Quidvis a me prodierit, illud Spectabli Dominationi Vestrae transmittere, pro eo ac debeo, non negligam. Utinam uberior ampliorque facultas mihi suppeteret gratitudinem meam demonstrandi. In cuius pignus me profiteor

Spectabilis ac Perillustris Dominationis Vestrae

Viennae die 4ª Aprilis 1769.

humillimum Servum
Josephum Koller mp.

[A külzeten:]

Monsieur Monsieur Samuel de Székely Capitaine de Sa Majestè Imperiale Royale et Apostolique a Eperies

[Pecséttel.]

[Dobai Székely Sámuel feljegyzése:]

Epistola Pauli Bornemisza Capitulo Albensi Transilvanico Scripta ut ex archivo quaeque curiosa illustrandae Historiae patriae ac praecipue omnium Episcopatum per Georgium Wernerum scriptae, extradentur, mittenda erit Reverendo Domino Josepho Koller, investiget ubinam lateat opus Vernarianum de Episcopatibus.⁴⁰

³⁹ Kollert Klímo György püspök küldte Rómába.

⁴⁰ Lásd az 25. sz. jegyzetet.

Item ex Matricula Molleriana⁴¹ de Stanislao Episcopo Quinque Ecclesiensi⁴² cui praepositura Scepusiensis per Ferdinandum I. collata, etiam exscribenda.

4 Dobai Székely Sámuel Koller Józsefnek

Eperjes, 1769. április 18.*

Megírja véleményét, miszerint minden olyan iratot, amely a haza számára hasznos, számon kell tartani. Molner Györggyel kapcsolatban közöl adatokat a Szepes vármegyei levéltárból, részleteket ír Molner György naplójából, tartalmi javítást közöl. További, Erdélyből való adatokat ígér.

Admodum Reverende ac Clarissime Pater
Mihi plurimum colende.

Omnibus, Rei publicae Litterariae honorigue patriae utiles esse volunt, velificari nunquam neglexi, dummodo laudabilibus eorum conatibus quadantenus utilis esse potuerim. Hinc est quod Reverendae Paternitatis quoque Vestrae destinationibus plurimum faueam, sique quibusdam Eidem hactenus non cognitis augere daretur facultas, felicem me arbitrarer. Legi (ac quaedam magis memorabilia excerpsi) Tabularium Fraternitatis Viginti quatuor Regalium Scepusiensis,⁴³ quod Georgius Molner, nonnunquam Molitor et Mülner dictus Parochus Leutschoviensis ac ejusdem Fraternitatis quatuordecim annis Senior, anno 1558. die 21. Julii mortuus conscripsit, Is ad annum 1544. de Stanislao Szebeni, seu Cibiniensi Episcopo Quinque Ecclesiensi, ac Praeposito Scepusiensis⁴⁴ haec adnotavit:

„De Reverendissimo Domino Stanislao Cibiniensi Episcopo Quinque Ecclesiensi, Praepositoque Scepusiensis Domino vere Christiano Evangelicae Veritatis amante, ac fautore observantissimo.

Cum Dominus iste Virorum laudatissimus humanissimusque feria quarta ante Dominicam Judica, id est Decima nona Martii venisset ad Capitulum Sancti

⁴¹ Az említett mű: *Georgii MOLLER parochi urbis Leutschoviensis et 24 regalium oppidorum senioris matricula seu diarium et enotatio rerum memorabilium in Scepusio ab anno 1532. ad 1584*, OSZKK, Fol. Lat. 2331. A napló 1532 és 1584 közötti feljegyzéseket tartalmaz.

⁴² Várallyai Szaniszló.

* OSZKK, Quart. Lat. 1508, ff. 3–4.

⁴³ A szepesi 24 város testvérületét 1248-ban alapították Csütörtökhelyen, löcsei székhellyel. Később, Károly Róbert idejében, ez a 24 város kapta a szász egyetem elnevezést, és élén a szászok grófja állt.

⁴⁴ Várallyai Szaniszló.

Martini, et scripsisset Magnifico Johanni Horváth antiquo Praeposito de suo aduentu, ut sibi resignaret illico. Domini Leüschovienses exiverunt feria quinta sequenti mane, et obtulerunt ei munera, pisces recentes, lucios et carpiones ex piscina Domini Crupek⁴⁵ cum Cellario vini, cui fuerunt accepti hospites, et eos laute tractavit. Unde ex illorum persuasione, cum percepissent Evangelicam Veritatem illi esse acceptam, inductus Plebanus Leutschoviensis Georgius Molner, antea senior Viginti quatuor Regalium, una cum praedicatore meo viro integerrimo Domino Bartholomaeo Bognero Transylvaniensi exivimus ad Capitulum feria secunda post Judica id est vigesima tertia Martii cum piscibus recentibus luciis et Carpionibus a Domino Crupek pro centum denariis, et cellario Vini, quae obtulimus Reverendissimo Domino Episcopo, qui gratissimo nos recepit animo, et lautissime nos tractavit, cui inter loquendum, cum multi adessent Nobiles, nihil nobiscum conferre potuit. Specialiter propter Nobiles ex Sáros et Liptovia. Post prandia, et illorum abitum, sit Gloria Deo, Evangelicam multum commendabat Doctrinam et de Ceremoniis Ecclesiae superfluis, non in Scriptura Sacra fundatis, has abolendas esse, non tamen subito, tamen cum debita deliberatione, omnia se facturum promiserat. Dicebat etiam Miror tamen tantam hujus Ecclesiae desolationem, ignoro, qui, et quanti sunt Canonici, praecepi inquit omnibus, ut pro die Pascae hic constituentur, ut cognoscam eos, et sciam, qui sunt illi.

Fraternitas Viginti quatuor Regalium obtulit novo Praelato quinquaginta florenos in auro, duodecim cubulos tritici, tredecim siliginis et viginti quinque avenae. Maiores dederunt per quatuor florenos in auro, et per duos cubulos tritici, Medii per tres florenos in auro, et duos Cubulos Siliginis. Inferiores vel Minores per duos florenos in auro, et duos Cubulos avenae Vicario ad Wárallyam praesentandos.

Novus Praelatus invitato ad Se Georgio Molner dixit, sibi esse animum celebrandae Synodi, pluraque ei dixit de materia praedicandi et tractandi. Cui Molner respondit. Reverendissime Domine, certe ego nunquam interfui Synodo, licet semel feci sermonem ad Clerum, tamen post Sermonem iterum recessi Leutschoviam, ubi tunc temporis fueram Praedicator, et quia nil ordinatum erat, neque Praedicatores neque materia praedicandi disputandaque, neque praedicatorum ordinati, erat, et esset tempus breve, Sua sit[?] Domino Praelato, ut nunc

⁴⁵ Koller *Historiájában* a nevet lapszéli jegyzetben Sebastian Czupeckre javította. (Lásd KOLLER, *Historia*, (1. j.), V, 303.)

supersederet, et post et celebraret synodum, ut omnia prius ordinentur, et Plebani possint interesse Synodo, cum nunc habeant aliquid in horreis in hyeme, tum etiam quod nunc agitur Concilium in urbe Tridentina, de quo Rex Ferdinandus scripsit Domino Reuerendissimo, quod veniret Posonium cum aliis Dominis, ut etiam unus mitteretur ex Ungaria ad Synodum illam vel Concilium illud Tridentinum⁴⁶ ut audiretur quid illic tractabitur, cum hoc auditur, quod Sigismundus Rex Poloniae pater, Senio confectus resignasset regnum suum filio suo Sigismundo Augusto,⁴⁷ qui dicitur esse fautor Evangelii, et post patris mortem assumere vellet Evangelium in regno suo.

Tandem respondit Episcopus: Nunc sum multis occupatus negotiis, scribam tamen omnibus Septem Fraternitatibus proxime, ut huc veniant, et committam eis, quomodo se interim regunt.

Benedictus Parochus in Botiz misit senior existens Fraternitatis Superioris Poprad, Seniori Antonio Topperczero quinquaginta Denarios ratione muneris, quo exceptus est a priore Seniore gratiosus. Dominus Stanislaus Episcopus QuinqueEcclesiensis in Praepositum Scepusiensem ratione omnium Fraternitatum istius Districtus Scepusiensis, ex quotunc promiserat Seniori, quod vellet iuvare illud munus soluere.⁴⁸

Aduersaria Sunt Septem Fraternitates Parochorum in Comitatu Scepusiensi si itaque singula Fraternitas dedit quinquaginta denarios. Ergo totum munus, Stanislao Episcopo Quinque Ecclesiensi in Praepositum Scepusiensem constituto per Clerum Scepusiensem oblatum, facit Denarios Tercentum et quinquaginta, seu tres florenos hungaricales et denarios quinquaginta. Videre hinc licet caritiam pecuniae, et abundantiam omnium rerum.”

Tantum ex tabulario vel si manus Diario Molleriano

[A margón:] PS. Cellarium vini hodie est Pinczetok. Cubulus Scepusiensis est metreta, mécz Posoniensis.

NB. Botiz nunc dicitur Batizfalva. Germanis Botzdorff sub radicibus montis Carpathi villa haec est peculium familiae Mariasi de Mark[os]falva

⁴⁶ 1545. december 13. és 1563. december 4. között ülésezett katolikus zsinat. A tridenti zsinaton a magyar előkelőket két pécsi püspök is képviselte: Dudith András, valamint – a király képviseletében – Draskovits György.

⁴⁷ II. Zsigmond Ágost lengyel király (1520–1572), aki I. Ferdinánd magyar királlyal annak két lányával – Erzsébettel majd Katalinnal – kötött házassága révén került dinasztikus kapcsolatba, és akinek udvarában Dudith András követként szolgált.

⁴⁸ A levél lapszéli jegyzetekben (javításokkal) megjelent a püspökségtörténetben (KOLLER, *Historia*, (1. j.), V, 303–306).

Adjecit posteriori aevo aliquis. Plures sunt Molneri Confer Joh. 5. 44. et Joh. 12. 42.49.

Haec exscripta olim ex autographo visum est *Reverendae Paternitati Vestrae* mittere, deploranda tamen est conditio scriptorum *Vera scribere timor, falsa pudor. Rara namque est ea temporum felicitas in qua liceat dicere quae sentis, et sentire quae dicis* praepriis cum inexorabiles critici illi Censores Librorum, utilissima etiam, quae eorum non arrident palato, eliminandi habeant jus, et hinc quae de Stanislai Episcopi opinione circa reformationem Ceremoniarum Molner adposuit, vix permittentur publicari, quamuis bona fide Molnerum haec adnotasse, supponendum qui certe juratus inimicus sectae Lutheranae prius fuerat, ut testantur acta sua.

Ne vacua Charta mittatur, juvat adnectere quaedam ad Statum illius aevi cognoscendum quae Antonius Topperczer successor Molneri in senioratu, adnotavit.

„Anno 1545. Magnifico Michaeli Mérei⁴⁹ Locumtenenti Regio Leutschovia reuerso donavit senior Topperczer tres pintas vini pro denariis duodecim, dum in Filka substitisset.

Senior Topperczer feria sexta post Servatii Domino Episcopo Wesprimiensi⁵⁰ cum Regio Judice Michaele Mérei et aliis donavit nomine totius Fraternitatis, et omnium Fraternitatum Vinum, et singulas expensas pro nonaginta denariis ob futura contingentia.

Feria sexta post Francisci pransit apud me Antonium Topperczer Seniore Domini Episcopus Wesprimiensis cum omnibus suis, eidem donavi nomine totius Fraternitatis nostrae (ut patrocinetur nobis coram Rege Ferdinando, et ejus Locumtenente, atque coram Archi Episcopo Strigoniensi⁵¹ in Causis et negotiis Fraternitatis) duos caseos magnos, pro unum centum denariis et aliud donum scilicet aureorum quatuor, quod recusavit acceptare, nec accepit. Tandem sibi nomine totius Fraternitatis, et negotiorum omnium Fratrum donavi ei sex cubulos avenae, et foenum pro viginti equis, atque omnia quae exposueram, et prandium ipsius, et omnium suorum, quae omnia extendunt se ultra septuaginta septem denarios, et haec omnia una cum caseis laetissime et gratissime suscepit, et promisit se semper fore patronum Fraternitatis nostrae coram Rege et eius

⁴⁹ Mérei Mihály a levelezésben is említett *Quadripartitum* című kézirat összeállítója.

⁵⁰ Kecsethy Márton.

⁵¹ Várdai Pál.

locumtenente, atque Archi Episcopo et omnia negotia Fraternitatis diligenter tractare, maxime vero, ex quo intellexisset illa esse justissima.” Tantum.

Omnium Episcopatum hungariae historiam scripsisse Georgium Wernerum edoctus sum mandato Pauli Bornemissza Episcopi Transylvani Capitulo Albensi misso, ut omnia quae in archivo reperiuntur, cum eodem communicentur anno 1555. ubi vero Cimelium hoc?⁵²

Nuper amicus ex Transylvania petit abs me, si quid ad historiam Episcoporum Quinque Ecclesiensium habeam secum communicem. Pulchrum est si duo diversis in locis de eadem re scribant, quemadmodum Plutarchi etiam Parallellae a duobus eruditis ex graeco in latinum translatae in diversis locis prodire.⁵³ Si quid visum fuerit Reverenda Paternitas Vestra ad me scribere amicissimi mihi Danielis Tersztjanszki frater Capitaneus⁵⁴ nunc Viennae est, adferet Jam valeat Vestra Reverenda Paternitas meque redamet.

Reverendae Paternitati Vestrae

Eperiessini 18. Aprilis 1769.

Devotissimus
Samuel Székely mp.

5 Koller József Dobai Székely Sámuelnek

Bécs, 1769. június 7.*

Köszöni a kapott adatokat, Dudith András pécsi püspökről ír. Művében az igazat írja, nem tart a cenzoroktól. Köszöni Dobai Székely információit, jelzi, hogy Fridvaldszky Jánost Klimó püspök kérte meg, hogy adatokat küldjön. Werner Györgyről nem talált adatot.

Spectabilis ac Perillustris Domine
Domine mihi Singulariter Colende!

Litteras Spectabilis Dominationis Vestrae die 18^a Aprilis exaratas⁵⁵ nuper accepi, atque satis felicem me arbitror, quod vel post varios ac diuturnos errores tandem redditae mihi sint. Notitias in iis scriptas gratissimo animo suscipio, cum et novae sint, et Stanislai Episcopi Nostri aetatem, Synodum Scepusiensem Anni 1545., ac historiam reformationis eorum temporum illustrent. Neque video quid obesse

⁵² Lásd az 5. sz. jegyzetet.

⁵³ Valószínűleg Wilhelm Xylander és Hermannus Crusenius Plutarchus-fordításaira és magyarázataira utal Dobai Székely.

⁵⁴ Tersztjanszky Károly.

* OSZKK, Quart. Lat. 784/II, ff. 110–111.

⁵⁵ Lásd a 4. sz. levelet.

possit, quo minus publico communicentur, alioquin de Dudithii nostri perugio ac haeresi verbum facere tutum non erit, quod tamen tutissime fieri posse nemo non videt.⁵⁶ Censores Librorum non tam cavent, ne vetera documenta, quae unice idonea veritatis testimonia sunt, publicentur, quam ne glossis ad perversionem legentium factis amplificentur, ac noxia efficiantur. Ecclesiae vero Romano-Catholicae fundamenta non ita infirma sunt, ut nescio quibus artificiis, ac ipsius veritatis Suppressione a labe defendi, ac confirmari debeant. Gratissimam proinde semper factura rem est *Spectabilis Dominatio Vestra*, quoties de Episcopatu nostro monumenta quaevis, etiam ultimis similia ad me miserit, neque dubitet, quin ea operi, in quod incumbo, loco suo inserenda sint. Illud vero curabo, ut quod in iis infirmus stomachus digerere requiret, justa (qua in re *Spectabilem Dominationem Vestram Arbitrum* non refugio) reflexione explicem, et secundum Principia Verae Religionis etiam in genere tantum Sumptae dijudicem. Indubium certe est, saeculum, quo Lutheri Secta coepit, communi quadam vitiorum labe ita corruptum et contaminatum fuisse, ut mirum esse non debuerit, a plurimus etiam fidei nanfragium factum esse. Quo tempore cum reformatio ab aliquot antea Conciliis tentata maxime necessaria fuerit, Ecclesia Romano-Catholica in Tridentina Synodo eo animum adiecit, bene utique conscia abusum in Caeremoniis, vitia in moribus, servata inalterabilis fidei unitate, emendari oportere.

Nihil sit itaque quod *Spectabilem Dominationem Vestram* a quibusvis notitiis mihi Suppeditandis absterreat, cum haec scire nostra plurimum intersit, neque etiam ea Censuram reformidare debeant. Amicus e Transylvania si Fridvaldszky Jesuita est,⁵⁷ non opus est Eidem seorsim hujusmodi monumenta transmittere, cum is a Praesule meo rogatus in eandem paenum[?] a *Spectabili Dominatione Vestra* accepta Collaturus sit, verum ea compendio ad me mittere dignetur. De Wernerii opere nondum quidquam comperi.⁵⁸ Oro ut quemadmodum hactenus ita deinceps eruditionis suae participem me facere dignetur.

Spectabilis ac Perillustris Dominationis Vestrae

Viennae 7^a Ju[nii] 17[69.]

Servus humillimus
Josephus Koller mp.

⁵⁶ Dudith András (1533–1589) pécsi püspökként a katolikus klérus követeként részt vesz a Tridenti zsinaton, később, lengyelországi követként, protestáns hitre tér.

⁵⁷ Fridvalszky János jezsuita szerzetes 1765-től (1773-ig) Kolozsvárott tanított, Dobai Székellyel és Kollerrel is levelezett.

⁵⁸ Bornemisza Pál egyháztörténeti kezdeményezéséről lásd a 2. sz. levelet és a 25. sz. jegyzetet.

[A margón:]

Dignetur Litteras ad me dirigere cum addito: apud *Dominum* Nigrini Excelsae Cancellariae Hungaricae Administrum.

[A külfeten:]

Monsieur Monsieur Samuel Székely de Doba Capitain de Sa Majestè Imperiale Royale at Apostolique Eperies

[Pecséttel.]

[Dobai Székely Sámuel feljegyzése:]

Percep. 12. Junii 1769.

6 Dobai Székely Sámuel Koller Józsefnek

Eperjes, 1769. június 25.*

Örvendetes vállalkozásnak tartja a haza dolgairól írni, ő segítette Bél Mátyást, Schmitt Miklóst, Kaprinai Istvánt, Wagner Károlyt. Adatokat közöl Sigismundus Ernst (I. Hampó Zsigmond) pécsi püspökről, és Hoffmann Pálról. Koller figyelmébe ajánlja a Mossóczy Zakariásnál említett katalógust a benne lévő adatok miatt. Cothmann numizmatikai metszeteinek megvásárlását kéri.

Admodum Reverende, ac Clarissime Pater

Domine plurimum colende.

Summa mihi semper voluptas, si Eruditis, praeprimis vero Res Patriae scribentibus, utilis esse possum, testati id sunt praeter Belium, cui Naldi Naldii Carmen de Bibliotheca Coruiniana⁵⁹ dederam, etiam Patres e *Societati* Jesu Schmitt in Episcopis Agriensibus,⁶⁰ Kaprinai in Hungaria Diplomatica,⁶¹ testatur et Wagner, in Descriptione Comitatum Scepusiensis et Sarossiensis,⁶² cum vero Reverenda Claritas Vestra de Episcopis Quinque Ecclesiensibus scribat, nec mihi constet, num *Patris* Johannis Fridvaldszki *Mineralogia Magni Principatus Transil-*

* OSZKK, Quart. Lat. 1508, ff. 5–6.

⁵⁹ Naldo Naldi Bibliotheca Corvináról írt, itt említett, dicsőítő művének Bél Mátyás (1684–1749) általi kiadása: BELIUS, Matthias, *Notitia Hungariae Novae Historico Geographica*, III, Viennae, 1737, 589–642. Dobai Székely Bél Mátyásnak nyújtott segítségéről levelezésükből informálódhatuk. A Naldi mű másolásáról és megküldéséről Bél Mátyás 1730. november 26-án küldött levelében ír. (*Bél Mátyás levelezése*, 5, jegyzetben *i. m.*, 218.)

⁶⁰ SCHMITT, Nicolaus, *Episcopi Agrienses fide diplomatica concinnati*, I–III, Tyrnaviae, 1768.

⁶¹ Lásd a 27. jegyzetet.

⁶² WAGNER Károly *Analecta Scepusii* [...] című művében (kiadás: I–IV, Viennae, 1774, Posonii et Cassoviae, 1778) összegezte kutatási eredményeit.

*vaniae*⁶³ Eidem visa, non ingratum futurum arbitror si ad tempora Sigismundi Episcopi Quinque Ecclesiensis illustranda, sequens insertum fuerit monumentum, quibus curiosis, et Criticis Lectoribus ad commentandum dabitur materia.

Wladislaus Dei gratia Rex Ungariae Bohemiae etc. Fidelibus nostris universis et singulis Praelatis, et Baronibus Comitibus Castellanis Nobilibus, ipsorumque Officialibus, item Civitatibus et oppidis, et Villis earumque Rectoribus Judicibus scilicet et Villicis; paeterea Tricesimatoribus, Tributariis, ac tricesimorum, tributorum, teloniorumque exactoribus subditis nostris, paesentes literas visuris Salutem et gratiam. Quia Nos ad supplicationem nonnullorum fidelium nostrorum, Majestati nostrae propterea factam Agilem Thomam Polgár Waywodam⁶⁴ Pharaonum una cum aliis Pharaonibus, sub viginti quinque tentoriis et conductu sive comitiva sua vagantibus ab aliorum Wayvodarum Pharaonum in hoc regno nostro Ungariae vagantium contubernio et Societati Segregauimus, atque pro faciendis globulis pyxidum, sive aliis instrumentis ad belli usum necessariis, ad fidelis nostri Reverendissimi in Christo Patris Domini Sigismundi Episcopi Ecclesiae Quinque Ecclesiensis, deputavimus, cui etiam simul cum comitiva sua, ubique in terris et Dominiis, nostrae potestati subiectis, iter tutum et expeditum dare volentes, mandamus fidelitatibus vestris, et cuilibet vestrum harum serie firmissime, ut dum, et quodocumque, ac quotiescunque idem Thomas Polgár Wayvoda, cum comitiva viginti quinque tentoriorum, ac rebus et bonis suis ad terras possessiones et oppida, ac vestri in medium; sed et Tricesimarum, Teloniorumque Tributorum vestrorum loca applicuerit, eundem simul cum comitiva sua viginti quinque duntaxat tentoriorum libere stare, morari, et facta sua expedire et permitti facere debeatis, et teneamini. Secus igitur non facturi gratiae nostrae sub obtenta. Praesentibus perlectis exhibenti restitutus. Datum Budae feria quinta proxima in octava Sanctissimi Corporis Christi Anno Ejusdem Millesimo quadringentesimo nonagesimo Sexto Regnorum nostrorum Hungariae anno Sexto Bohemiae vero vigesimo Sexto. (L.)

Nondum mihi vel de nomine erat notus *Pater* Fridvalszki, miseram ego monumentum hoc, amicissimo mihi Danieli Cornides, qui id eidem ostendit, itaque mei injecit memoriam: „Vir hic tam illustrem Supellectilem Diplomatum a multis retro annis congesserat, quam etiam indies cumulat, ut solertissimus

⁶³ FRIDVALDSZKY, Johannes, *Minerologia magni Principatus Transilvaniae seu metalla, semi-metalla*, [...], Claudiopoli, typ. Acad. Soc. Jesu, 1767.

⁶⁴ Polgár Tamás cigány vajda II. Ulászlótól ezt a szabadságlevelet kapta 1496-ban, az adománylevélben szerepel Zsigmond pécsi püspök.

eruditissimusque Tabularii coactor, et custos audiat, cuius industriae et eruditioni Rerum hungaricarum scriptores multos, quas fecerunt progressionem, se se debere, grati testabantur.”

Si res Episcopi Sigismundi pensito, credo eum fuisse sacerdotem militem non absimilem Episcopo Monasteriensi Bernardo de Galen, qui pingebatur caput medium tectum habens *tyaram*, medium *galeam*: in una manu crucem, in alia ensem tenens: medium corpus tegebat *Rochetum* seu pelliceam Episcopale, aliud, thorax etcetera: hicce tribus vicibus urbem Monastariensem anno 1657. bombardis et ignivomis globis destruerit, unde Cives memoriae causa in Vexillis suis hanc Inscriptionem circumferebant *GalEn IncenDIt VrbeM*. Si memoriae mandata fuissent facta Episcopi Sigismundi forsitan comparari posset cum Goslino Episcopo Parisiensi, qui quotidie rite defunctus munere sacerdotali, militari veste et armis indutus validissime contra Normannos, Lutetias obsidentes pugnabat, ac urbem defendit, id Sigismundum Episcopum vel fecisse, vel facere voluisse, comparandorum globorum studium, satis indicat. Sed et hic verum est illud Horatianum Vixere fortes ante Agamemnona Multi, sed omnes illacrimabiles Urgentur, ignotique longa Nocte, carent quia Vate sacro.⁶⁵

Si post Vitam Sigismundi Episcopi visum fuerit aliquid commentari ad monumentum hoc de Pharaonibus Seu Zingaris nostris, quantum scio, *Reverendam Paternitatem Vestram* primum futurum apud nos, qui de gente hac, aliquid scripturus est, multi certe excutiendi venient auctores: in augusta Bibliotheca Vindobonensi credo omnes extare.

Inter Imagines magnatum hungariae, praeterito seculo aeri incisus reperitur etiam effigies Pauli Hoffmann Episcopi Quinque Ecclesiensis, cum symbolo suo Nulla sine Deo mens bona est. Habebat camera Scepusiensis Georgium et Stephanum Hoffmann de Csatár Consiliarios magni nominis, circa initium Seculi praeteriti, cujusnam filius fuerit Episcopus Quinque Ecclesiensis juxta cum ignarissimis scio, est ipse etiam cum reliquis complurimis per lineam maternam ex Hoffmannianis condescendam.

Catalogus Episcoporum Quinque Ecclesiensium per Zachariam Mossoczium Episcopum Nitriensem,⁶⁶ primum collectorem Decretorum Regni Hungariae non me fugit, multum praestabit, *Reverendam Paternitatem Vestram* si hiatum hunc a

⁶⁵ Vixere fortes [...] vate sacro. HORATIUS, *Carm.* IV, 9, 25–28.

⁶⁶ Az említett mű: *Decreta, constitutiones* [...], Tyrnaviae, 1584. A kiadást Mossóczy Zakariás Telegdi Miklós pécsi püspökkel szorgalmazta.

Boniperto, sacellano Domini Stephani Regis⁶⁷ ab anno 1025. usque ad Maurum qui anno 1157. Ecclesiam *Quinque* Ecclesiensem moderabatur fidedignis documentis comprobauerit, documentis domesticis id quidem vix fieri posse suppono, cum autem amplissima omnium Vaticana patent Bibliotheca, id effectui daturam, credo.⁶⁸

Defunctum Baronem Cothmannum plurimorum Regum hungariae numos typis vulgatos exhibuisse,⁶⁹ audio, ego quoque dederam ei geminos argenteos nummos Protoregis Stephani, Petri Samuhelis et Andreae I. cum vero hactenus icones hae aeri incisae nondum mihi visae, *Reverenda Paternitas Vestra* mihi rem pergratam factura si haberi possunt Viennae, in usus meos comparaverit ac Rectori Scholae Poseniensis *Clarissimo* Benczur miserit,⁷⁰ qui pretium illud depositurus est ac ad me perferendas curabit. In numis hungaricis aeri incisus praeter Melen,⁷¹ Schmeitzel⁷² et *Patrem* Palma⁷³ nil habeo.

Mossoczius in Catalogo Episcoporum *Quinque* Ecclesiensium ponit Wilhelmum ad annum 1364. sed in privilegio Ludovici primi super Jure gladii familiae Berthoti collata jam anno 1355. fuerat Episcopus. Si mihi tantum esset temporis collectionem meam Diplomaticam, ut totam percurrere possim excerperem nomina Episcoporum *Quinque* Ecclesiensium forsitan nonnullam in Chronologia emendari possent.

Si quid conatibus *Reverendae Paternitatis Vestrae* secundandis reperiam, non sum neglecturus mittere, te staturus eo ipso, quo animo sit

Reverendae Claritatis Vestrae

Eperies 25. Junii 1769.

Studiosissimus servus et amicus ac Cultor
Samuel Székely mp.

⁶⁷ Bonipert az első pécsi püspök (1009–1036), akinek nevét a püspökség alapító oklevele is említi.

⁶⁸ Koller József egyháztörténetéhez számos könyvtárban és levéltárban folytatott kutatást, Klimó György parancsára. Így a Vatikáni Könyvtár pécsi püspökségre vonatkozó adatait összegyűjtötte, lemásolta. Tehát minden bizonnyal rendelkezett a Dobai Székely említette információval.

⁶⁹ Antonius Cothmann hagyatékából numizmatikai tárgyú kötetek (13 mű, 49 kötetben) kerültek Klimó gyűjteményébe. Vö. POHÁNKA Éva, *A Pécsi Püspöki Könyvtár története (1774–1945)*, Doktori értekezés, Pécs, 2011, 252.

⁷⁰ Benczúr József Dobai Székely Sámuellel és Koller Józseffel is levelezett. Benczúr levelei Dobai Székely Sámuelhez: Quart. Lat. 784/1, ff. 27–88; Koller Józseffel való levelezése lapalji hivatkozásaiból ismert.

⁷¹ MELLE, Jacobus, *Series regum Hungariae e nummis aureis, quos vulgo Ducatos appellant*, Lubecae, 1699.

⁷² SCHMEITZEL, Martin, *Erläuterung Gold- und Silbneren Müntzen von Siebenbürgen welche zugleich auch die merkwürdigste Begebenheiten des XVI., XVII. und XVIII. Jahrhunderts im selbigem Fürstenthum zu erkennen giebe*, hsg. Michael Gottlieb AGNETHLER, Halle, 1784.

⁷³ PALMA, Franciscus Carolus, *Heraldicae Regni Hungariae specimen [...]*, Viennae, 1766.

7 Koller József Dobai Székely Sámuelnek

Pozsony, 1769. augusztus 26.*

Az érmék megvételével kapcsolatban történekekről tájékoztatja Dobai Székelyt. Írja, hogy nála járt Cornides Dániel, aki átadta neki Dobai levelét. Szeretné megkapni Draskovits püspök autográf leveleinek másolatát. Várallyai Szaniszló pécsi püspök életének kérdéses részéről szól Dobai Székelynek.

Spectabilis ac Perillustris Domine
Domine mihi Singulariter Colende!

Nummos Hungaricos, quotquot aeri incisi erant, imprimi Curavi. Subinde cum diutius Clarissimi Benczurii copiam nullam habere possem, exempla autem non satis elegantia viderentur, alia diligentius exprimenda esse cogitavi, quod quamprimum factum fuerit, fiet autem proxime, Clarissimo Viro, qui heri sua me praesentia honestavit, consignabo. Daniel Cornides Amicus noster, nempe *jam* et meus, eodem tempore apud me fuit, et *Spectabilis Dominationis Vestrae* Litteras ostendit, quibus ad novam *Auri venam* tanquam manu me ducere dignatur, et Beneficiis beneficia cumulare, Instarem ego ipse *Summis* apud *Virum illum*, qui Draskovithii Litterarum autographa habet, precibus, verum *Clarissimus* Benczurius vices meas subiturum se spondit, cujus humanitati eo libentius defero, quo tanto Mediatore felicius cessuram rem mihi persuadeo.

Notitiae quas de Stanislao Cibiniensi Quinqueecclesiarum Episcopo mihi Aprili mense misit *Spectabilis Dominatio Vestra*,⁷⁴ in eas difficultates me conjecerunt, e quibus nemine alio quam *Spectabili Dominatione Vestra* Duce evadere me posse confido. Nimirum Anno 1541 Stanislauum Varallium Quinqueecclesiarum Episcopum Creatum fuisse ex Istvanffio⁷⁵ discimus, Anno 1543 cum Urbs Quinqueecclesiensis grave periculum subivit imminentibus Turcis, ejusdem Stanislai nomine exaratas ad Proceres Posonii congregatos Litteras habemus, quibus enixe flagitat. Eodem Anno Quinqueecclesiae, et Alba Regia in Turcarum manus venerunt, Istvanffius vero tradit Stanislauum ipsum ante quam Alba Regia caperetur a Turcis, diem extremum obiisse. Hinc quaestio oritur aliusne a Varallio sit Stanislaus Cibiniensis qui 1544 et 1545 episcopus Quinqueecclesiarum fuit. Péterffius in Praefatione ad Synodum Scepusiensem 1545 Varallensem eundem esse

* OSZKK, Quart. Lat. 784/II, ff. 112–113.

⁷⁴ Lásd a 4. sz. levelet.

⁷⁵ ISTVÁNFY, Nicolaus, *Historiarum de Rebus Hungaricis libri XXXIV*, Coloniae Agrippinae, 1622.

docet cum illo, qui 1545 Synodum Scepusiensem celebravit,⁷⁶ et Varalleum a Varallya oppido dictum censet. Neque ipse hactenus cognovi an cognomen Cibiniensis proprium familiae Stanislai fuerit, an vero Cibinio ortum esse duntaxat designet. Hac proinde in re *Spectabilem Dominationem Vestram* oro, uti doctissimam *Symbolam* suam conferre, et si quid ad explicandum hunc nodum, notitiae penes se habeat, adscribere mihi^{que} singularis muneris loco mittere dignetur. Ero subinde magis pro hoc in ancipiti re consilio is qui semper futurus eram

Spectabilis Dominationis Vestrae

Posonii die 26. Augusti 1769.

humillimus ac deditissimus servus

Josephus Koller mp.

[P. S.] Posonii longiori tempore moraturus sum.

[A külzeten:]

Presbourg, 26. Aout. Monsieur Monsieur Samuel de Székely Capitaine de Sa Majestè Imperiale Royale ex Apostolique a Eperies

[Pecséttel.]

[Dobai Székely Sámuel feljegyzése:]

Die 30. Aug percep.

8 Dobai Székely Sámuel Koller Józsefnek

Eperjes, 1769. szeptember 8.*

A Horváth Stansith levéltárban lévő Draskovich levelekről szól, majd Fra-Paolo Sarpi kétkötetes művéből közöl adatokat, és a Várallyai Szaniszló életművét kiegészítő történeti műveket említi. A frissen megjelent *Principia juris* kiadást kéri, jelzi, hogy a moldvai numizmák ügyében írt Cornides Dánielnek, aki az ügyvel kapcsolatban kételyét fejezte ki.

Admodum Reverende ac Clarissime Pater

Domine mihi singulariter colendissime!

Intuitu hujus negotii quod communi amico nostro Danieli Cornides scripseram, ut nimirum *Reverenda Claritas Vestra* medio *Clarissimi* Benczurii ab Emerico Horváth Stansith de Gradecz, quaedam de Georgio Draskovithio eotum Legato Hungaro in Concilio Tridentino⁷⁷ ex authographis litteris Eius in Tabulario

⁷⁶ PÉTERFY, Carolus, *Sacra concilia ecclesiae romano-catholicae in regno Hungariae celebrate, 1016–1734*, I–II, Posonii, 1741–1742.

* OSZKK, Quart. Lat. 1508, ff. 7–8.

⁷⁷ Draskovits György a magyar egyház képviselőjeként vett részt a tridenti zsinaton 1562-től.

Horváthiano conseruatis, ipsemet etiam die 27. Augusti ad Cognatum huncce meum, et sanguine, et amore litterarum mihi conjunctissimum scripsi, ut et omnia exscripta, mittat vel Clarissimo Benczurio vel mihi, ut *Reverenda Paternitas Vestra* et ab alterutro nostrum recipere valeat. Paucos ego credo ex Episcopis hungariae apud exteros esse ita notos, atque Draskovithius est, si etenim Pallavicini „*Historiae Concilii Tridentini*”⁷⁸ Fleury *Historia Ecclesiae*⁷⁹ excutiatur, plurima et adscribuntur merita et laudes, cum hi auctores magis sint obvii quaedam de laude tanti Viri, pate[t] *Claritati Vestrae* ex Libro cui titulus est. *Historia da Concile de Trente*⁸⁰ écrite en Italien par Fra-Paolo Sarpi, de l'ordre des servites”, et traduite de nouveau en François avec des Notes Critiques Historiques Théologiques par Pierre François le Courayer⁸¹ a Amsterdam 1736. deux Tomes en gr. IV. Videri possunt in Tomo Secundo eo, quibus ostenditur quantus Vir fuerat.

Pagina 178. Noluit Clerum Dignitatibus secularibus spoliari

Pagina 250. Neminem suasit ordinandum sine titulo Ecclesiastico

Pagina 251. Magnos Episcopatus in plures devidendos suasit. Hujus ego exemplo inductum credo Magnum Pázmánum⁸² qui ex Archiepiscopatu Strigoniensi in Synodo Strigoniensi Quinque Episcopatus facere instituerat. Quanta haec Virtus!

Pagina 301. Laicis concendendum usum Calicis non impugnabat.

Pagina 309. Conquestus Episcopatus indignis soepius conferi, et agasones Pontificis digniores esse multis, quibus Dignitates hae conferuntur

Pagina 401. Reformationem urgebat

Pagina 405. conquestus quod in Concilio soepius nihil agatur, sed de lana caprina plerumque inutiliter disputetur.

Pagina 719. Nisi fiant Decreta quoad abusuum circa Purgatorium, Cultum Reliquiarum et Imaginum culpabitur Concilium.

Horum pleraque praeter Sarpium, et Pallavicini et Fleury recensent Andreas Dudithius Cleri hungarici Legatus pagina 257. restitutiones, Calicem Laicis urgebat cui tamen pagina 291. plures contrariabantur. Tantum de Draskovithio et

⁷⁸ PALLAVICINI, Sforza, *Istoria del Concilio di Trento*, I–II, Roma, 1656–1657.

⁷⁹ FLEURY, Claude, *Historia Ecclesiastica* [...], I–LXXXV, Augsburg, 1758–1759.

⁸⁰ A mű szerzője Paolo Sarpi (1552–1623, itáliai kánonjogász és történész), említett, álnéven kiadott műve: SOAVE POLANO, Pietro, *Historia del concilio Tridentino* [...], London, 1619.

⁸¹ A mű, amelyből idéznek, Paolo Sarpi művének Courayer által készített francia nyelvű fordítása: *Histoire du Concile de Trente, écrite en Italien par Fra-Paolo SARPI [...] et traduite de nouveau en François, avec des notes* [...] par Pierre-François LE COURAYER, Amsterdam, 1736.

⁸² Pázmány Péter.

Dudithio adjicere visum, non tamen suppono id in Biographia Episcoporum Quinque Ecclesiensium aliquando repertum iri

Quantum ad scrupulum de Stanislao Cibiniensi Episcopo Quinque Ecclesiensium et Praeposito Scepusiensi attinet, num Varallyiensis ut Istvanffio, et Péterffio visum est, vel Cibiniensis, ut Moller eum adstellat, dicendus sit. Pare tantorum virorum plus defero fidei Mollero, qui eotum erat Parochus Leutschoviensis, et senior Fraternalitatis Viginti quatuor Regalium Scepusiensis, ac exacte omnia in Tabularium seu Matriculam Fraternalitatis retulit, cumque Stanislao, qui Praeposito suo soepius conversatus cognomen suum ignorasse non potest supponi. Notum est omnibus more Seculi XVI. plures praeprimis inter litterates, nomina sua patronimica et mutasse in Latinam terminationem, *latinisare* cupientes, ita Joannes Sambuki (male Samboki ut nonnullis placet) Sambucus scribi et dici voluit: nunc quoque nobilis gens Szuljovszkia a possessione Szuljo sua dicta in Comitatu Threnchiniensi Syrmienensis scribi et dici vult: Ita Georgius NagySzombathi, Vice Comes Scepusiensis Seculo XVI. Tyrnaviensis in omnibus actis publicis legitur. Sic Stanislaus quoque noster, Cibiniensis, a patria Sua Cibinio, credo Transylvanus dictus. Si tamen ex Catalogo Episcoporum Quinque Ecclesiensium elici possit ab anno 1541. ad annum 1545. duos fuisse Stanislao Episcopos *Quinque* Ecclesienses, sic admiserim unum Váraliensem alium Cibiniensem fuisse, atque ita Istvánffius et Péterffius cum Mollero conciliari possunt. Moller certe bona fide omnia in acta publica, qua senior; et vir exactus retulisse credi debet. Non fides detrahitur Istvánffio, nec injuria afficitur per me Péterffius, magni duumviri inter scriptores patrios, non tamen offensos credam fide eis id sentiam quod *Pater Kaprinai*⁸³ in Hungaria Diplomatica *Pagina* 261. de Nadányio.⁸⁴ „Plures in illud Historici etiam errores incurrunt, sed nullius tam magna est diligentia, ut omnes omnino errores effugere possit.” Ipsemet etiam Istvánffium fuisse lapsum ex diplomate observavi, et hic certe si lapsus est, tantus vir excusari cum Péterffio potest Tabulario tamen Molleriano stat sua fides.

An Franciscus Forgách exposit Cardinalis fuerit *Episcopus Quinque* Ecclesiensium pervellem scire est mihi epistola ejus in autographo matri suae hungarice scripta Wesprimiensem fuisset scio. Infelix Status fuerat Episcoporum Hungariae Seculo XIV. nam ex autographa epistola Urbani Episcopi Chanadiensis edoceor ipsum

⁸³ Lásd a 27. jegyzetet.

⁸⁴ Az említett mű első kötetének 261. oldalán Kaprinai Hunyadi László halálának kapcsán Nadányi szavait idézi. (NADÁNYI János, *Florus Hungaricus, sive Rerum Hungaricarum*, Amstelodami, 1663.)

non habuisse octo florenos, quos praepotentis Magnatis Hém de Remethe vidua Sibi mutuo dari petierat, nunc numanores aliquantulum credi possunt.

Anno hoc prodiisse Windobonae Libellum quemdam cui titulus Principia Juris Ecclesiastici Catholici pro usu Tyronum per Germaniam autoritate superiorum.⁸⁵ Mihi particularem factum a *Reverenda Claritate Vestra* fauorem: si petierit amicissimum mihi *Clarissimum* Benczurium velit duo exemplaria in usum meum, et amici alterum comparare, indicato pretio, quod genero mercatoris Poseniensis Braunmiller. *Domino* Danieli Pulszki hicce deponetur.

Amicus noster Daniel Cornides circa numos Moldavicos objectaram difficultatum brevi recipiet conjecturas nostras ast metuo ne tam subtili Critico ex asse fiat satis, Tentamus tamen grandia parvi, nam in magnis et voluisse sat est. Gloriatur eo, quod unam centuriam et amplius rarissimorum Diplomatum beneficio *Reverendae Claritatis Vestrae* obtinuerit, inviderem certe quicumque tandem alius foret, non vero huic Achatu nostro. Credo Biographiam *Episcoporum Quinque Ecclesiensium* refertam esse similibus, utinam feliciter lucidari possit, ac a nobis etiam cerni Hic desino, ac quaequae felicia comprecando, me redamari cupio, ac peto. Scribebam in Tusculano meo
Eperiensi die 8. Septembris 1769.

Reverendae Claritatis Vestrae

Devotissimus Cultor
Samuel Székely mp.

9 Dobai Székely Sámuel Koller Józsefnek

Eperjes, 1769. szeptember 9.*

A kétkötetes Mátyás korabeli formuláriumról ír, és pécsi püspökökkel kapcsolatos adatokat közöl belőle.

Admodum *Reverende ac Clarissime* Pater

Orthodoxiam inter, ac haeresim Musae nullum discrimen norunt cum sint omnis Religionis et Sectae in his, quae *Rempubicam* Litterariam concernunt, ac ea de caussa, nonnihil liberius cum Paternitate *Vestra* vel si mavis, Tecum ago, cum non sis primus, quo cum mihi commercium Litterarium intercedit. Credo Te Vir

⁸⁵ Valószínűleg Georg Christoph NELLER, *Principia iuris publici catholicorum ad statum Germaniae accommodata, in usum tyronum* című művéről van szó.

* OSZKK, Quart. Lat. 1508, ff. 9–10.

Clarissimus perceptarum novissimas meas, antequam hae Tibi reddantur, per mercatorem huiatem *Andream* Polti Italum Quantuluscunque sim, nil mihi exoptabilius umquam evenirem potest, quam si viris de Re litteraria, praeprimis patria bene mereri volentibus, aliquid conferre possim, feci pluribus, qui certe lubentes recognoverunt, et plus aequo laudavere. Nunc quae adhuc reperio, (soepius nonque meditor, quid inter fragmenta mea sit quibus si non juvari certe confirmari possis, reperio in Stylo Cancellariae Matthiae Regis, cuius mihi tomi duo sunt alter in folio, unus in quarto)⁸⁶ titulus hicce. Valentinus Divina Miseratione Ecclesiae *Sancte* Sabinae *Sacro Sanctae* Romanae Ecclesiae Presbyter Cardinalis, ac Ecclesiae Quinque Ecclesiensis perpetuus Gubernator sub Matthia.⁸⁷

Anno 1473. die XVIII. Julii Martinus de Pestht Canonicus Quinque Ecclesiensis spiritum exalavit. Ita in Stylo Cancellariae Matthiae legitur.

In fragmentis Titulorum sub Ferdinando II. reperio *Reverendissimo* De Thomae Balásfi Electo Episcopo Quinque Ecclesiensi, Praeposito Poseniensi, Abbati de Szalavar, ac Kapornak *Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis* Consiliario.

Si Bachiensis Comitatus ad Episcopatum *Quinque Ecclesiensem* spectaret aliquod monumentum possem communicare, quoad Decimas eidem Episcopo praestandas.

Si mandatum Matthiae Regis (sine tamen die et Consule insertum Stylo Cancellariae Matthiae Regis) non habeas, quo mediante mandat Sigismundo Episcopo Quinque Ecclesiensi, ut Johannis Commendatoris Abbatiae Monasterii T.⁸⁸ protectionem in Se suscipiat, id quoque exscribere et Tibi mittere possum. Nil etenim amico, rei publicae servire cupienti, unquam a me negatur scitis. Jam vale Vir *Clarissime* ac concede possim in numero eorum esse quibus est gloriae et praemii loco esse Tui

Epperiesini 9. Septembris 1769.

Cultorem
Samuelem Székely mp.

[A külzeten:]

Au Reverend Pere Monsieur Joseph Koller Aumonier de son Excellence Monseigneur l. Eveque de Cinque Eglises a Présbourg

[Pecséttel.]

⁸⁶ Az említett könyvek két Mátyás korabeli formuláskötet, melyek később a Pécsi Püspöki Könyvtárba kerültek.

⁸⁷ Az említett személy Alsáni Bálint (1330 k.–1408).

⁸⁸ Beckensloer János (1427–1489).

10 Koller József Dobai Székely Sámuelnek

Pozsony, 1769. október 3.*

Történeti munkájával kapcsolatban Draskovits IV. György püspökről birtokában lévő adatokról ír Dobai Székelynek. Örömet fejezi ki a Várallyai Szaniszlóról kapott információkkal kapcsolatban. Megkapta a Bécsben kiadott munkát, ír Cornides Dániel segítségéről. Köszöni a kapott dokumentumokat. Az érmék képeit átadta Benczúrnak.

Spectabilis ac Perillustris Domine

Domine mihi Singulariter Colendissime!

Geminas Spectabilis Dominationis Vestrae Litteras, ac eas quidem primum quae 9. Septembris deinde eas, quae 8^a exaratae erant, Singulari cum voluptate percepi. Ex iis uti Draskovithianarum epistolarum exempla Tuo (quando ad eam familiaritatem prior ipse me invitare dignabare) Vir doctissime beneficio me consecuturum, ita novo gratitudinis vinculo obstringendum intellexi quam libentissime. Quae cum fuerit ad ceteras quas jam Collectas habeo, ejusdem Praeclarissimi Praesulis epistolas et opuscula facta accessio, non mediocrem facultatem consecutos nos arbitrabimur orbi demonstrandi quantus Is Vir, quamque oportune a deo Ter Optimo Maximo iis temporibus donatus fuerit. De iis rebus. quas in Tridentina Synodo gessit, praeter Pallavicinum et Mathisii Secretarii Draskovithii Litteras *manuscriptas* e Concilio ad Nadasdium Palatinum aliosve datas,⁸⁹ habeo quam Consulam Pauli Sarpii *Historiam* 1629 sine loci indicio editam et ab ipsomet revisam,⁹⁰ quemadmodum et alia ejus opuscula, non item illam quam Tu commemoras, *editionem*. E quibus cum cum[!] pateat quo Draskovithius animo fuerit, et quam serio reformationem Ecclesiasticae disciplinae, seu verius disciplinae et vitae rationis privatorum plerorumque Ecclesiasticorum, qui contemptis Sacro Sanctis Canonibus post desideria cordis sui abibant, cogitaverit, Specimen ejus e mea quoque Collectione aliquod hic promam. Habeo Ejus sententiam super decreto de Residentia in Tridentina synodo exhibitam. Distinguit ille Residentiam trifariam, aliam superstitiosam vocat, Hypocriticam aliam, aliam vero fructuosam. Hypocriticam porro sic describit: „Hypocriticam eam voco, quando Pastor in Ecclesia praesens quidem est, sed praeter cuticulam, crumenam, Carnem, et sanguinem, hoc est nepotes aliosque consanguineos nihil curat. Quia

* OSZKK, Quart. Lat. 784/II, ff. 114–115.

⁸⁹ Stephanus Matthesius Nádasdy Tamás nádorhoz a zsinatról írt levelei: Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltár, E 185, Missiles, Nádasdy Tamáshoz intézett levelek közt.

⁹⁰ Dobai Székely a *Historia del concilio Tridentino* [...] (London, 1619.) 1629-es genfi kiadását említi.

igitur ob solam praesentiam Corporalem vult videri verus Pastor, Hypocritam appellandam quis non intelligit? Eam vero Residentiam interrogatus quispiam, cujus Juris sit, apte responderit: diabolici.” Totus deinde est in fructuosae Residentiae officiis explicandis. Atque utinam Hypocriticae Residentiae illo tempore pauciora exempla extitissent! Ego enim ingentis quae tum accidit in Ecclesia scissionis praecipuum fontem corruptionem morum quae capita cum membris pervaserat, fuisse existimo. Vanus sit, qui neget hodie quoque in moribus plurima emendanda esse, abusus etiam non paucos in particularibus Ecclesiis reperiri, qui cum corrigendi certo sint, per solam Pastorum incuriam vel ignorantiam tolerantur. Illud tamen una contendo, quemadmodum Christus Ecclesiam constituit hominum non Angelorum, ita in Ecclesia et fuisse semper discolos, fuisse abusus, et usque ad consumationem saeculi futuros. Alioquin falso Christus hoc ipsum praedixit. Non est proinde cur dubites omnia quae vera sunt in Biographia nostra locum inventura. Responsa de duplici Stanislao gratissima mihi fuerunt. Franciscus Forgach postea Cardinalis nunquam Ecclesiae nostrae praefuit. Quod de paupertate Episcoporum Hungariae saec. XIV. animadvertis crede mihi ita me sentire, opulentiores hodie Praelatos si Ecclesiasticas leges in dispensatione reddituum suorum serio curent, et caritate erga proximum majorem in modum, uti debent, flagrent, non longe eos a prioribus abfore. Quod de opusculo quodam Vindobonae edito mandasti, apud Clarissimum Benzurium relicta apud eum ob absentiam Syngrapha executus sum. Cornides noster post Festum S. Michaelis rediturum se Viennam, ac in itinere Posonium ad me venturum promisit. Ei quod potui pro mediocritate contuli, conferam autem omnibus omnia quae possideo Quinqueecclesiensia sive in Biographia, sive (quod malle) seorsim in Codice diplomatico Quinqueecclesiensi. Quod notitias in aliis Literis communicatas attinet, grates pro iis refero, Titulus tamen e stylo Cancellariae Matthiae Regis descriptus qui Valentinum Cardinalem Episcopum Quinqueecclesiensem habet, sub Matthia, erronee et alienissimo loco ponitur. Vixit enim Is Sub Ludovico I. Maria, et Sigismundo, ac obiit 1408. Diploma vero Matthiae ad Sigismundum Quinqueecclesiensem quo ei protectionem committit Abbatiae Monasterii T. gratissimo animo suscipiam. Nummorum figuras jam Benzurio tradidi, curabit is eas ad Te perferendas quam diligentissime. Vale Vir Doctissime meque existima

Spectabilis Dominationis Tuae

Posonii die 3. Octobris 1769.

Servum humillimum
Josephum Koller mp.

11 Dobai Székely Sámuel Koller Józsefnek

[?]*

Hasznos 17. századi műveket ajánl Kollernek olvasásra.

PS. Si Reverenda Claritas Vestra auctoritate Sarpiana offenderetur in descriptione meritorum Draskovithianorum, ac Cardinali Pallavicini opus Sarpiano praeferre velit,⁹¹ tantum dignetur perlegere, Reflexions Historiques sur les Conciles quae praemissae sunt libello Genevae 1682 impresso in duobus tomulis in VIII. Sub titulo Abbrege de l' Histoire du Concile de Trento par Pierre Jurieu⁹² et quidem a pag. 127. ad pag. 141. facile erit observare Sarpinusne au Pallavicinus plus nocuerit *Sacrae Romanae Ecclesiae*. Praeprimis si his adiungere visum fuerit librum oppidorum apud nos François Vargas Lettres et Memoires touc hont le Concile de Trente Amsterdam 1699. in VIII. *Majore*.⁹³ Orationes in Concilio Tridentino per Dudithium dictas audio per Schvartzium Rintelnensem recusas,⁹⁴ legi eas multos ante annos apud Belium.⁹⁵ Elogium ejus legi potest in Thomae Lansii Consultationibus de Principatu inter Provincias Europae Tubingae 1620. in *majore* IV.⁹⁶ editis in oratione pro hungaria. Sed abusus mihi videor patientia Tua Vir *Clarissime* et si non Minervam docere, certe Hannibalem aciem instruere mihi videor, ast cui non notum Senectutem esse arrogantem et loquacem teste Cornelio Gallo.⁹⁷ Deficit auditor, non deficit ipse loquendo. O sola fortes garrulitate senes. Breviores futuri ex post.

Vale Pater Reverende et haec boni consule. Benczurio meo salutem ex me dicere ne grave sit. Oro.

* OSZKK, Quart. Lat. 1508, f. 11. Lehetséges, hogy a 10. számú levél P. S.-a. Külön közlését a bizonytalanságon kívül az is indokolta, hogy mindkettő külön címmel ellátott.

⁹¹ Lásd a 8. sz. levélhez írt jegyzeteket.

⁹² JURIEU, Pierre, *Abrege de l'histoire du concile de Trente, avec un discours contenant les réflexions historiques sur les Conciles etc.* [...], I–II, Genève, 1682.

⁹³ VARGAS, François, *Lettres et mémoires de François de Vargas, de Pierre de Malvenda, et de quelques Evêques d'Espagne touchant le Concile de Trente*, Amsterdam, 1699.

⁹⁴ DUDITH, Andreas, *Orationes Quinque in Concilio Tridentino habitae*, cum appendice orationum duarum quas Georgii DRASCOWITH in eodem concilio habuit, praefatus est ac dissertationem de vita et scriptis ill. auctoris historico criticam adiecit Lorandus SAMUELFY [Godofredus Schwartz], Halae Magdeburgicae, 1743.

⁹⁵ Schwartz Gottfried 1735-ben költözött külföldre. Bél Mátyás és Schwartz Gottfried kapcsolatáról: *Bél Mátyás levelezése* (5. j.). Dobai Székely mindkettőjünkkel levelezett. (Uo. és OSZKK, Quart. Lat. 784/3, 39–41.)

⁹⁶ LANSIUS, Thomas, *Consultatio de principatu inter provincias Europae*, Tübingae, 1620².

⁹⁷ Cornelius Gallus I. elégiájának sorairól van szó: (105:) Exultat levitate puer, gravitate senectus. (203–204:) Deficit auditor [...] garrulitate senes.

[A külzeten:]

Monsieur Monsieur Joseph de Koller Aumonier de son Excellence Monseigneur
l' Eveque de Fünff Kirchen a Presbourg

12 Dobai Székely Sámuel Koller Józsefnek

Eperjes, 1769. november 18.*

A Horváth Stansits levéltárban található, Draskovics György által küldött, neki írt levelek másolatait küldi, valamint Nagyszombatban talált adatokat közöl a püspökről. Telegdi Miklós püspökről szintén Nagyszombatban talált adatokat közöl. Lejegyzi Várallyai Szaniszló sírversének szövegét. Közli Simon, I. János (Antonius), I. Makár, Antimius és II. Makár püspökök székelési idejét egy régebbi diploma alapján. Géza és Kálmán királyok érméinek másolatait várja.

Ex Tabulario Familiae Horváth Stansith de Gradecz, quae inter primas est in Comitatu Scepusiensi, quaedam de Georgio Draskovith Episcopo Quinque Ecclesiensi ex autographi exscripta⁹⁸

I.

Ferdinandus constituit Tutorem Gregorii filii Marci Horváth Stansith famigeratissimi Capitanei Zigethiensis,⁹⁹ Georgium Draskovith cum aliis

Nos Ferdinandus Divina favente Clementia electus *Romanus Imperator* semper Augustus et *Germaniae Hungariae Bohemiae etc. Rex, Infans Hispaniarum Archidux Austriae etc.* Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis Quod Nos cum ad supplicationem nonnullorum fidelium nostrorum pro parte Gregorii Stansith pueri in tenera adhuc aetate constituti, ac filii Magnifici quondam Marci Horváth Capitanei Arcis ac Oppidi nostri Zygeth, nostrae propterea factam Majestati, tum vero considerantes, eundem puerum in tenera aetate constitutum, non posse commode, prout deberet rebus suis invigilare, et Bona sua regere. Ne igitur eadem Bona in huiusmodi tenera aetate sua ab eo alienentur, vel desolarentur. Ad regenda et possidenda quaelibet Bona, et Jura sua possessionaria ubivis et in quibuscumque Regni nostri

* OSZKK, Quart. Lat. 1508, ff. 28–31.

⁹⁸ A Horváth Stansith levéltárból való négy Draskovits levél másolatát küldi Dobai Székely. Később három levelet Koller püspökségtörténetében a Draskovits Györgyöt tárgyaló résznél közölt. (lásd KOLLER, *Historia*, (1. j.), VI, 68–74.)

⁹⁹ A levélmásolat I. Ferdinánd király engedélyét tartalmazza arra, hogy Draskovits György lehessen az elhunyt szigetvári várkapitány, Horváth Stansith Márk gyermekének, Horváth Stansith Gerelynek a gyámja. Erre Draskovits György maga kért engedélyt a királytól.

hungariae, et Partium eidem subjectarum Comitatus existent, et habita, Fideles nostros Reverendos et Egregios Georgium Draskovith Episcopum Ecclesiae Quinque Ecclesiensis Consiliarium nostrum etcetera ac Franciscum Semsey et Thomam Therjek, et conditione eligendos duximus, ut iidem Episcopus Quinque Ecclesiarum, Franciscus Semsey et Thomas Therjek universa Bona et Jura possessionaria dicti Gregorii pueri, usque id illud tempus, quo idem puer Gregorius ad legitimam et adultam aetatem pervenerit nomine Tutori tenere, possidere et conseruare, fructusque eorundem percipere valeant atque possint. Ita tamen et ea conditione, ut Bona eadem dicto puero, infra tempus ut dictum est adultae aetatis suae salva et integra conservare et adveniente aetate sua legitima et adulta, rursus sine omni Juris Strepitu, ad simplicem duntaxat ipsius pueri requisitionem reddere et remittere, de universisque proventibus huiusmodi Bonorum justam et veram rationem tenere, reddereque sint abligati, immo eligimus et eadem Bona tempus infra praemissum apud eosdem possidenda relinquimus harum nostrarum vigore et testimonio Litterarum. Datum Viennae die decima quarta Septembris Anno Millesimo quingenaesimo sexagesimo primo

Ferdinandus mp.

Nicolaus Olahus Strigoniensis mp.

Johannes Listhius mp.

L.S.

II.

Litterae Georgii Draskovith ad Franciscum Semsey et Thomam Therjék

Egregii Domini et Amici nobis observandissimi Salutem et servitorum nostrorum commendationem. Et nuper perscripsimus Dominationibus Vestris ratione cuiusdam frameae parvae quantitatis, quam vivens quondam Dominus Marcus Horváth quotidie ad Latus habere solebat, ut ex voto omnium nostrum Domino Comiti Nicolao in Zrinio, pro justo et competenti pretio venderemus, ita et nunc manet nostra sententia, rogamusque Vestras Dominationes, velint votis dicti Domini Comitis respondere, eidemque frameam ipsam vendere. Caeterum est et quaedam Lorica optima quam dictus quondam Dominus Marcus, pro centum aureis Ducatis, prout in Inventario Rerum continetur, emerat, pro ea quoque laborat praefatus Dominus Zriny, ut ei, pro eadem Summa Loricam ipsam dare velimus. Nos perpendentes eum, nobis plurimum in defensione Bonorum soepe dicti Domini Marci, multum prodesse posse, omnino statuimus apud nos, quantum ad personam nostram attinet, ut ipsam Loricam pro centum aureis concedamus, rogamusque Dominationes Vestras, velint se nostrae sententiae, ejusdemque voluntati accomodare, Non enim se ingratum ostendet Hanc

nostram Sententiam Dominationibus Vestris significare breviter volumus, Easdemque bene valere optamus. Datum Viennae XXI. Septembris Anno MDLXI.

Dominationum Vestrarum

Frater Episcopus Quinque Ecclesiensis mp.

III.

Egregiis Dominis Francisco Semsey et Thomae Therjek Dominis et amicis nobis observandis.

Litterae Georgii Draskovith ad eosdem

L.S.

Egregii Domini et amici nobis honorandi. Salutem et obsequiorum nostrorum commendationem Bene constare credimus *Dominationes Vestras* quomodo pia memoriae quondam Marcus Horváth singularis amicus noster, in ultima sua voluntate, seu Testamento, nos in Tutorem, et dicti Testamenti exequutorem simul cum *Dominationibus Vestris* constituerit et praefecerit. Sed quia tam Caesareae Maiestati, quam Dominis Consiliaris Hungaricis visum est, dictum Testamentum vigorem nullum habere, et quod non sit legitime confectum, propterea nos Tutores constituere Caesarea Majestas dignata est. Cum autem dictus Marcus Horváth, plenariam administrati officii rationem nondum dederit, commisit nobis sua Maiestas, ut nomine ejusdem Marci Horváth, rationes dare suae Maiestati, et sin aliqua parte debitor remanserit, ex rebus Bonisque suis Cameram contentare debeamus ante omnia Ut itaque haec recte gerantur, operae pretium esse videtur, ut *Dominationes Vestrae* Sedulo, committant Andrae Herant provisorii dicti Marci, ut omnia Regesta, omnes denique Litteras, commissiones in unum colligere, seque ad dandam rationem diligenter praeparare et cum requisitus fuerit, sine aliqua difficultate rationem dare debeat, ei ut summa etiam cum diligentia invigilet, ut inquisitionibus ad omnes articulos sufficienter respondere, omniumque factorum causam ostendere, et satisfacere possit. Inter alia autem habeat curam perquirendarum Litterarum ex parte Decimarum, ex Bonis ejusdem Marci ad Episcopatum nostrum Quinque Ecclesiensem pertinentium, quas nos ei, durante vita sua condonavimus, et quas sua Maiestas inter reliquas Decimas ad arcem Zigeth in arendam accipere non est dignata, sed ei ad ipsius supplicationem propriam relinquere voluit Donec igitur ratio a nobis in persona soepefati Marci postulabitur, et ante quam

deinceps omnia per Dominum Palatinum,¹⁰⁰ *Perillustrissimum* Dominum Jauriensem¹⁰¹ ac Michaellem Mercz, personas videlicet ad id specialiter destinatas juridicem determinata, et quidem legitime dandum erit spectareque videbitur quempiam revisum fuerit, visum fuit ut res omnes periturae, et quae pertineas, ac rubiginem corrumpi possunt, tam apud Dominum Sebastianum Polányi, quam in Zigeth existentes, vendantur, et tandem ex summa eiusmodi divenditarum rerum, de quibus ratio tenenda est, necessum erit, ut ii servitores, qui non fuerint necessarii, de suis servitiis, bene contentati dimittantur, et licententur. Quia vero haec rerum mobilium et corruptibilium venditio, sine alicuius nostrum praesentia fieri commode vix poterit, id circo necessum est, ut unus Dominationum Vestrarum ad Zigeth proficiscatur, haecque procuret. Nos quoque in persona nostra mittimus istum Gregorium Poky veteranum servitorem de mortui Marci, qui Dominationibus Vestris nomine nostro assistere pro hac vice debeat. Credimus autem istas res pretiosiores haud commodiori tempore divendi posse, quam tum dum Dominus Nicolaus Comes a Zrinio designatus in Zigeth Capitaneus, ex magna populi frequentia, et Dominorumque plurimorum praesentia ad Zigeth advenerit. Capii Turcae detineantur usque ad dictam Dominorum Commissariorum deliberationem, si tandem divisi fuerint, habebimus tam bonos Dominos, qui viventem Dominum Marcum Horváth amicitia summa amplexi sunt, qui videlicet Turcas ad se, usque eorum redemptionem, recipient et intertenebunt. Signatum quoque Testamentum diligenter conservandum erit, ut temporum in successu declaretur fuisse extremam voluntatem Marci Horváth, qui omnes servitores bene contentati dimittantur, et ut omnibus juxta suam. Conventionem, atque ultimam ejus voluntatem, persolvatur. Quod ut quamprimum fieri posset plurimum optaremus. Porro sine Litteris Tutoralibus cum sciamus nos nihil executioni demandare posse, necessum est, ut eae, juxta gratiosam Suae Maiestatis annuentiam ex Cancellaria hungarica redimantur. Taxa autem etsi pro arbitrio Domini Secretarii ad ducentos aureos se extendere videretur, credimus autem nos centum aureos eas redimere posse, eos itaque ut quamprimum haec Dominationes Vestrae mittant, necessum est. His minoribus absolutis prius ad maiora procedemus. Caeterum intelligimus inter reliquas res Domini Marci unum reticulicum vulgo Szunyogháló vocatum, unum item carpentum Turcicum ex variis coloribus constans, non magni pretii, quae aliunde erunt divendenda. Rogamus itaque Dominationes Vestras, velint

¹⁰⁰ Nádasdy Tamás.

¹⁰¹ Gregorianci Pál.

ea secundum aestimationem justam pro competenti pretio mihi mittere maximum enim usum eorum in itinere habere possumus. Pretium eorundem quanti per *Dominationes Vestras* aestimabuntur, persolvemus. Porro Spectabilis ac Magnificus Dominus Comes a Zrinio laborat sedulo apud nos, ut *Dominationibus Vestris* perscriberemus, quod Eaedem unanimi voto, parvam illam frameam, quae cuiusdam Turcae erat quam Dominus Marcus quotidie ad Latus habere solebat, quae etiam erit dividenda pro justo pretio dare velint, juxta aestimationem justam. Cum itaque aequum postulat, suaderemus, ut ei potius, quam alteri cuiquam vendatur. Item est una praecipua framea, quae cuiusdam maximi Turcae erat, inter alias novas frameas, eam quoque serenissimus Rex Bohemiae pro justo pretio habere cupit. Videant itaque *Dominationes Vestrae* quanti aestimari poterint. Haec *Dominationibus Vestris* significaturi, nostramque opinionem perscribere voluimus, Easdemque valere optamus Datum Viennae XIX Septembris Anno MDLXI.

Dominationum Vestrarum Pater Episcopus Quinque Ecclesiensis

IV.

Egregiis Dominis Francisco Semsey et Thomae Therjek Tutoribus quondam filii Marci Horváth etcet. Dominis et Collegis nostris observandis

Egregii Domini et amici observandissimi. Salutem obsequiorum nostrorum commendationem. Ex copia Litterarum Sacrae Caesareae Majestatis Domini nostri Clementissimi *Dominationes Vestrae* Egregiae intelligent, quid Maiestas sua Caesarea nobis jubeat, jusserat enim antea, sed hactenus diversis subter fugiis negotium ipsum extravimus. Verum cum nunc denuo sua Maiestas hoc urgeat, intelligamque Commissarios ad illarum rerum et pecuniarum per Serenissimum Regem Bohemiae Dominum nostrum Clementissimum esse deputatos, *Dominationes Vestras* rogamus, ne plus detur illius Dominae relictas, quam quod jure debetur, feret enim illud cum damno, et illius pupilli magno praeiudicio; pecuniam autem illam quae ad rationem ipsius pupilli cedit, ad certam utilem et realem assecurationem, sub honesto et justo interesse, Maiestati sua ita volente et jubente *Dominationes Vestrae* Maiestati Suae dare poterunt. Ego tum de hac re, quam etiam ne Bona ipsius pupilli immobilia, absque aliquo Juris Processu deripiantur, tum Sacrae Caesareae Majestati, tum etiam serenissimo Regi Bohemiae supplicavi, deinceps quoque Supplicare non intermittam. Sacrum Concilium de Calicis usu, an scilicet concedendus sit, nunc

disputat, quid tamen subsequetur, Deus novit. Deus aeternus Dominationes Vestras diu incolumes conservet.

Tridento XVI. Junii Anno Domini MDLXII.

Dominationum Vestrarum Egregiarum

Addictissimus Amicus

Episcopus Quinque Ecclesiensis

Quatuor haec monumenta amicissimus consanguineus *Dominus* Emericus Horváth Stanits de Gradecz ex autographis exscripta mecum communicavit.¹⁰²

Visum est addere nomina quorundam Episcoporum Quinque Ecclesiensium ex pervetustis Diplomatum excerpta.

Simon fuerat Episcopus ab anno MCXI. ad MCXXXIII.¹⁰³

Macharius legitur fuisse MCXXXVIII.

Antonius MCXLV.¹⁰⁴

Anthimius an. MCLVI. et MCLVIII.¹⁰⁵

Macarius occurrit an. MCLXIII. et MCLXXXVI.¹⁰⁶

In Diplomate Confirmato[...] Belae III. Privilegiorum Episcopatus Quinque Ecclesiensis Praelati nominantur Job Strigoniensis¹⁰⁷ Petro (fortassis Paulo) Colocensis Archiepiscopis¹⁰⁸ existentibus Calano praefato Episcopo Quinque Ecclesiensi, *et totam Dalmatiam atque Croatiam nobiliter procurante Anno MCXC.*¹⁰⁹

Tyrnaviae in templo S. Nicolai Reverendus Dominus Nicolaus Telegdinus Episcopus Quinque Ecclesiensis. Consiliarius Caesariae Maiestatis Administrator Archi Episcopatus Strigoniensis in Spiritualibus vivens hunc sepulturae locum sibi elegit, moriens vero in Domino Anno MDLXXXVI. April. XXII. Die aetatis LI. Cleri populique orationibus se commendat N3. Mortuus anno DLXXXVI.

¹⁰² Dobai Székely itt egy Horváth Stansith Imrétől kapott régebbi műből idéz öt püspökkel kapcsolatos évszámokat. Az adatok egyébként hibásak (helyes adatokat lábjegyzetben lásd alább), hiszen mai tudomásunk szerint Simon 1009 és 1124 között, Antonius 1142-től 1146-ig, Anthimius 1148-tól, II. Makár 1162-től 1186-ig székelt.

¹⁰³ Simon helyes székelési deje: 1009–1124.

¹⁰⁴ 1142 és 1146 között I. János volt pécsi püspök.

¹⁰⁵ Anthimius 1148-tól székelt.

¹⁰⁶ II. Makár 1162-től székelt.

¹⁰⁷ Jób esztergomi érsek (1185–1203).

¹⁰⁸ Petrus (1186–1188), Paulus (1188–1191).

¹⁰⁹ 1190-ben III. Béla magyar király Imre fia mellé – aki ekkor a dinasztikus országmegosztás gyakorlása értelmében a dalmát és horvát területek kormányzója – Kalán püspököt nevezte ki a dalmát tartományok kormányójának.

In Szepes Várallya videre est Stanislai Cibiniensis Episcopi Quinque Ecclesiensis monumentum sequens

Summa petens Virtus, humiles levat, atque superbos
Qui se contemnunt deprimit in vitiis.
Ecce Stanislaus virtute ascendit honores
Praesulis, etsi humilis Cibiniensis erat
Regibus acceptus, quoniam Jus novit utrumque
Discordes gnarus conciliare viros.

In dextra parte Lapidis vero:

Quid juvat in mundo titulos habuisse superbos
Magnus eram, et modo sum pulvis, et umbra, cinis
Orta cadunt, si quae durant, veterata senescunt
Sola manet virtus, caetera mortis erunt.
Obiit Anno MDXLVIII. XX die Aprilis¹¹⁰

Tantum

Admodum Reverende et *Clarissime* Pater amice in primis.

Familiare est mihi, quoties Eruditis aliquid, quod expetunt mitto, prius id inserere, et transmittere, ac tandem duobus vel tribus verbis eos compellare. Tu itaque Vir *Clarissime* non mihi id vitio dabis primus. Tantum de Episcopis *Quinque* Ecclesiensibus colligere hactenus licuit. Si quid dabitur expost, non negligam investigare. Tua benignitate obtinui XX. Ectypa nummorum hungaricorum, Proto Regis S. Stephani, Petri, Samuhelis, et Andreae 1200, habui numos argenteos, qui inter varios divisi, ipsi quoque Augusto olim Francisco I. Imperatore mandante eotum Cancellario *Illustrissimo Domino* Comite Nicolao Pálffio octo misi. Ectypum Geisae et Colomanni hucdum possideo, utinam imprimerentur Cornides noster etiam quosdam misit, ac Baro Cothmann plura dabit dies. Excellentissimus Praesul Quinque Ecclesiensis, teste ipso Schwarzio Rintelnensi multum favet litteris, eoque reddetur immortalis, utinam plures his faverent quantum illustrarentur res patriae, sed Klimiüs¹¹¹ Botthjaniüs¹¹² et Kolleris opus est. Jam Vale Vir *Clarissime* et redamare digneris

Ex Tusculano Eperiensi 18. *Novembris* 1769.

Tuum

ex asse et libra

Samuelem Székely mp.

¹¹⁰ A sírvers szövege később a püspökségtörténetbe is bekerült. (Lásd KOLLER, *Historia*, (1. j.), V, 314.)

¹¹¹ Klímo György.

¹¹² Batthyány Ignác.

[P. S.]

In Templo Cathedrali Tyrnaviensi.

Georgio Draskovithio *Sacrae Romanae Ecclesiae* Tit. Stephani de Monte Coeli Presbiteri Cardinali Archi Episcopo Colocensi Episcopo Jaurinensi et Comiti *Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis Consiliario* per *Hungariam* Locumtenenti prius Episcopo Quinque Ecclesiensi Oratori in Concilio Tridentino Episcopo Zagrabiensi Dalmatiae Croatiae Slavoniae Bano per *Hungariam* Cancellario. Avunculo suo, muniis vitae defuncto pridie Kalendas Februarias MDLXXXVII Georgius Draskovith. Episcopus Jauriensis et Comes, Abbas Pornensis, Cruciger Soproniensis *Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis Consiliarius* pronepos veteri monumento a Turcis labefactato novum posuit pridie Kalendas Februarias MDCXXXVII.

[A külföldi:]

Monsieur Monsieur Joseph de Koller Aumonier de S. Excell. Mgr. l' Evenque de Fünfkirchen Viennae

[Áthúzottan:]

Abgeben bey H. Nigrino in der Ungarischen Cantzley Posonii.

[Pecséttel.]

13 Koller József Dobai Székely Sámuelnek

Pozsony, 1769. december 7.*

Örömmel vette a Draskovits levélmásolatokat, és a pécsi egyházmegyével kapcsolatos információkat, Anthonius püspök székelésével kapcsolatban az 1146-os évszámot tartja hitelesnek. I. András, Salamon és Könyves Kálmán kori érmék felől kérdez Dobai Székelytől, Géza dénárját megvennék.

Spectabilis ac Perillustris Domine

Amici addictissime!

Litteras Tuas cum quatuor Litterarum Draskovithii Nostri exemplis aliisque notitiis accepi,¹¹³ quibus quantum me tibi devinxis, explicare satis non possum. Nam totum illud de Tutoris munere argumentum ignotum hactenus mihi fuit, deinde e sepulchrali lapide Stanislai Cibiniensis annum emortualem certo cognovi, proinde Chronologiam quam opinione solum hactenus defi-

* OSZKK, Quart. Lat. 784/II, ff. 116–117.

¹¹³ 12. számú levél.

niveram, e certa sententia emendavi. Quod Antonium Episcopum Quinque-Ecclesiarum ad Annum 1145. e diploma collegisse te scribis, mirum et insolitum mihi videtur, Nam ego luculenta habeo diplomata Annis 1143. et 1148. edita, quorum altero Joannes altero Antimius Quinque Ecclesiarum Episcopi demonstrantur, cuperem igitur diploma illud e quo Antonium habes, distincte magis mihi designares, uti observem an non fortassis Antimius pro Antonio legendus sit. Utcunque res se habeat, etsi Antonius idem sit cum Antimio, docuisti me rem novam. Tum enim Antimii initium Saltem Anno 1145. affigendum erit, cum ego hactenus Anno 1146. consignarim.¹¹⁴ Egregia Tua in me voluntas illustribus sane exemplis probata audacem me ne dicam inverecundum in poscenda ultro a Te gratia facit. Est nimirum apud Vos Conspicua Desöffiorum Familia, quae olim in diaecesi QuinqueEcclesiensi, Comitatu Posegiensi dominium Csernek possedit. In hujus Archivio indubium est aliqua extare monumenta historiam saltem QuinqueEcclesiensem attinentia, quemadmodum insigni experimento quodam didicimus. Si tu ex hoc fonte aliquod ad nos derivare possis, ingenti sane beneficio nos affeceris. Deinde si quo casu denarius Geizae apud vos reperiat, qui unus Numophylatio nostro deest, quaeso ut comparare digneris. Referemus nos tibi et aes et amplissimas grates. Si Andreae I. Salomonis, et Colomani numi occurrant, qui in Numophylatio Collegii Poseniensis Societatis Jesu desiderantur, ad eosdem preces meas pertinere etiam puta. Nam nimium quantum proderunt mihi in permutationibus duplicium, quae nos inter et Jesuitas istos crebrius factitantur. Cornides ignoro ubi gentium agat. Habet parata eo quo praescripsit modo Cothmannianorum Numorum Ectypa quae quorsum mittere debeam nescio. Vale Spectabilis Vir et liberalissimum genium tuum mihi propitium conserva. Ecquidem nunquam desinam esse Tibi

Posonii 7. Decembris 1769.

gratissimus
Josephus Koller mp.

[A külzeten:]

Presbourg – Monsieur Monsieur Samuel de Székely Capitain de Sa Majestè Imperiale Royale et Apostolique a Eperies

[Pecsétel.]

[Dobai Székely Sámuel feljegyzése:] percep 15. Decembris 1769.

¹¹⁴ A püspök székelési idejének kezdete 1146.

14 Koller József Dobai Székely Sámuelnek

Pozsony, 1770. január 3.*

Dicséri a Dobai Székely által küldött pécsi püspökök jegyzékét. Klimó püspök figyelmét is felkeltette, hajlandó volna az adatok fontos forrásait megvásárolni a már több éve nyitott és gazdag könyvtára számára, de előbb látni szeretné őket. Kéri, küldje el azokat Pozsonyba. Február közepéig Klimó püspök is Pozsonyban tartózkodik, aztán csak május elején tér vissza oda. Pozsonyba kéri a választ.

Spectabilis ac *Generose Domine*

Domine et Amice mihi singulariter Colendissime!

Accepi Litteras Tuas plaustra Tuorum in nos beneficiorum vehentes, utpote in quibus accuratissima Series Episcoporum QuinqueEcclesiensium ex optimis compilata fontibus continebatur.¹¹⁵ Dico ingenue, nam assentari cuiquam posse aliis virtus, mihi natura negavit, e compluribus quos docti viri ad Praesulem meum miserunt Catalogis, cujusmodi sunt Belianus, Kerchelichianus, Prayanus, Capituli Strigoniensis, etc.¹¹⁶ Tuum hunc accuratiorem esse, ex eoque me plurimum didicisse. Patieris tamen, ut cum in eo diplomata quaedam citentur mihi penitus incognita, ac maximi in rem meam momenti, subinde interpellem Te, uti fontem et locum in quo ea adservantur, indicare mihi digneris. Hoc enim ad fidem conciliandam perquam necessarium puto. Habes Tu unum ac item alterum Episcopum qui diligentiam nostram hactenus effugerunt, quosdam qui locum non invenerunt propterea quod graviora argumenta proposita nobis fuerunt eundem locum alio potius Episcopo asserendi. Quare in his quoque conferam Tecum, si patiere, et adjuvari abs Te me petam. Catalogum hunc Tuum Praesuli meo exhibui, qui quantopere humanitate Tuae vere in comparabili captus sit, impar sum explicando. Grates etiam amplissimas Tibi habeo pro indicio eorum, penes quos est de Desoffiano Tabulario ad nos quidpiam derivare. Maxime vero de me et Ecclesia nostra meritis es, cum Tuum de transferenda in alium Collectione Tua Diplomatica Consilium aperire mihi dignatus es. Rem narraui Praesuli meo, cui quis ad haec sensus fuerit, cum Tu ipse facile conijcere potes, tum ego hic brevissime aperio. Quod quidem Ipso iubente perscriptum puta. Est is promptissimus ad comparandum thesaurum istum, unum a Te petit, uti prius eum videre

* OSZKK, Quart. Lat. 784/II, ff. 118–119.

¹¹⁵ Ezt a levelet nem tudjuk azonosítani kötetünkben közölt levéllel.

¹¹⁶ Valószínűleg e szerzők műveiből, illetve az esztergomi káptalan kézírataiból összeállított, és Klimóhoz küldött püspök-jegyzékekről van szó.

possit. Quare curandum Tibi hoc unum est, uti segura occasione omnis illa Collectio Diplomatica Posonium ad Praesulem meum mittatur; Quod si feceris, ego pro eo atque de animo suo mihi constat, haud temere tibi spondeo, transactum de negotio fore; Etsi vero, quod absit, ac suspicari etiam non nisi temere liceat, transactio non consequatur, Praesulis fide ac mea Tibi obligo, integra omnia ac salva ad Te reditura. Sane intolerabilis mihi esset dolor, si Patria monumenta domi collecta ad externos mitteres, et multorum annorum diligentiae Tuae fructu Patriam privares; ac nisi Praesul meus promptum ad comparandam aere pacto Supellectilem hanc animam demonstrasset, fateor, audacter an instantissime dicam non invenio, petiturum me abs Te fuisse, uti quod Bibliothecae alicui publicae in exteris oris donare constituisti, Bibliothecae QuinqueEcclesiensi, quae jam a pluribus annis cuivis patet, et lectissimis Libris ac praeclarissimis editionibus referta est, et ampliori et commodiori aedificio e fundamentis hoc anno educendo brevi inferenda est, potius addicas. Ita futurum cogitabam, ut Generosus animus tuus e beneficentia, quam in Patria tanquam loco proprio et a natura ad amores Tuos comparato exercueris, majorem voluptatem capere et perpetuam gratitudinem sperare posset. Omnia igitur quae in Litteris commemorasti Monumenta,¹¹⁷ quae videlicet ea quam praescribis conditione in alium transferre constituisti, ad nos mitte, ac nisi me vehementer fallo, mihi tuto crede haec non amplius, sed pretium quod designasti, te recepturum. Novorum Litterariorum vice significo Tibi Praesulem meum commisisse, uti Regesta Ecclesiarum Strigoniensis, Agriensis, Nitriensis, Vaciensis, Chanadiensis, Transylvaniensis, de Anno 1332. (nam reliqua jam habemus) ex Archivo Vaticano ad nos mittantur. Quo fiet, ut perfectam Regni Hungariae Saeculi XIV Topographiam habeamus. Putasne parum hac re cum Universalem tum particulares Comitatum, dioecesium histor[ias], diplomata, Familiarum Jura ac Instrumenta illustrari posse? Da veniam quod aliquam cartae partem vacuam relinquo, cum praesertim observare possis hac vice solito coepiosior me esse. Tanta enim hoc tempore me circumstant negotia praeter occupationem gravissimam ac humeris meis longe superiore scribendae historiae, ut quemadmodum vellem meo in Te affectui indulgere non possim. Cum rescripseris, Litteras non Viennam sed Posonium mitte. Ac de negotio Collectionis Diplomaticae quamprimum rescribe. Quod attinet ejus transmissionem, usque ad initium ac forte medium Februarii oportu-

¹¹⁷ Valószínűleg a később megvásárolt két formuláskötetre és a diplomagyűjteményre (lásd a 10. sz. jegyzetet) utalhat. Bizonyára a hiányzó levélben állt felsorolás.

num tempus est, interea enim Praesul noster Posonii morabitur, deinde Quinque-Ecclesias abibit me Posonii relicto, ac non ante initium Maji redibit. Ita igitur rem instituas velim, quemadmodum magis expedire putabis. Vale ac Tibi persuadeas eum me esse, quem pro humanitate Tua existimare dignaris

Spectabilis ac Perillustris Dominationis Tuae

Posonii 3. Januarii 1770.

Addictissimum servum ac sincerissimum Amicum

Josephum Koller mp.

[A külzeten:]

Presbourg

Monsieur Monsieur Samuel de Székely de Doba Capitein de Sa Majesté Imperiale Royale et Apostolique

[Pecséttel.]

[Dobai Székely Sámuel feljegyzései:]

die 9. Jan 1770. percep. – De Catalogo Episcoporum Quinque Ecclesiensium

15 Koller József Dobai Székely Sámuelnek

Pozsony, 1770. január 10.*

Klímó püspök a diplomagyűjteményt 200 aranyért megvásárolná. Koller Dobai Székely birtokában lévő, számára ismeretlen diplomák után érdeklődik.

Spectabilis ac Perillustris Domine

Mihi singulariter Colendissime!

Id quod nuper Tibi scripsi, rursum ac majorem in modum confirmo, videlicet Praesulem meum veram ac sinceram voluntatem habere pro Collectione Tua Diplomatica ducentos Tibi aureos numerandi. Quod ut fiat, nihil reliquum est, quam uti eam ad nos mittas. Suaderem Tibi ut hoc facias quamprimum, praesertim cum crebras ac securas apud vos occasiones esse, quibus quidpiam Posonium deferendum committere possitis, intelligam. Tum propterea quod Praesul meus avidissime anhelat.

Nosse percipio quale Diploma sit Anni 1053. quod in Catalogo Tuo Episcoporum Quinque Ecclesiensium commemoras, item A. 1096. quo S. Ladislaus Privilegia Episcopatus Quinque Ecclesiensis confirmat. Haec enim penitus ignota mihi sunt. Praeterea Quae Synodus 1113. in qua Simon reperis? ubi extet?

* OSZKK, Quart. Lat. 784/II, ff. 120–121.

Quod Dipl. 1119? item 1133. in quibus extat Simonis memoria? An in Dipl. 1145. lectio Antonii Episcopi *Quinque Ecclesiales*, ambigua forte non sit, an non in Antimum qui paullo post Episcopus fuit, mutanda? Quod Dipl. aut monumentum 1169. in quo Antimus? Hunc enim Episcopum pro hoc tempore in serie mea non habet.

Et haec quidem hactenus, de quibus a Te doceri rogo. Neque parum intererit, cum ista ad substantiam, ut ita dicam, rei pertineant, et Chronologia saltem sine iis manca, et erronea futura sit. Praeterea etiam cupio profiteri id quod aliquot exemplis jam restari possum, plurima me Tibi soli debere.

Jam finio. Parce quod albam tibi chartam mitto, Tu in causa est, quia videlicet cogitationes meas omnes in Collectione Tua Diplomatica adipiscenda collegisti ac defixisti. Vale, neque scito esse

Spectabili Dominationi Tuae

Posonii 10. Januarii 1770.

Devotissimum
Josephum Koller mp.

[A külzeten:]

Posonio

Spectabili ac Perillustri Domino Samueli Székely de Doba Sacrae Caesareae et Regio-Apostolicae Majestatis Capitaneo, Domino mihi singulariter Colendissimo Eperiessinum

[Pecséttel.]

[Dobai Székely Sámuel feljegyzése:] Die 14. Januarii 1770.

16 Dobai Székely Sámuel Koller Józsefnek

Eperjes, 1770. január 17.*

Megírja, hogy amennyiben egy barátja gyűjtéséből tud információkkal szolgálni a pécsi püspököt illetően, elküldi azt Koller számára. Művekről ír, amelyek pécsi püspökökről tartalmaznak információt. Elküldi két artikuluszövegét. Lejegyzi Balásfi Tamás püspök hitvitázó művének címét. Klíma püspök könyvtáralapítását egyedülállónak tartja, régebbi híres alapítókat említ. Autográf diplomagyűjteményének és két formulárium-kötetének megvásárlásáról egyeztet. Amennyiben a diplomagyűjtemény árát letétben Braumüllernél hagyja, könyv- és numizmajegyzéke küldését ígéri.

Admodum Reverende ac Clarissime Pater
amice in primis

* OSZKK, Quart. Lat. 1508, ff. 12–13.

Dum Catalogus Episcoporum Quinque Ecclesiensium¹¹⁸ a me Tibi missus, a Te probatur, multum mihi gratulor, ast Clarissime Vir

Magna petit Phaeton¹¹⁹

dum fontes ex quibus ea hausit, quae connotata Tibi misi, rescire cupis, et quaedam monumenta ut Tecum communicem, postulas, at qui ego horum nullum unquam vidi, tanto minus possideo, adeoque in vanum ea expectabis a me. Dices Tu, unde ergo horum notitia mihi contigit, dicam sincere, dicam sine ambagibus. Erat amicus,¹²⁰ qui ex Tomis Hevenessianis¹²¹ nomina Praelatorum et Baronum Regni ex diplomatibus in tomis hisce contentis, excerpit,¹²² quaedam etiam quae in eis non continentur (quis enim tam felix, ut omnium notitiam habere possit.) ex variis monumentis conguessit. Collectionem hanc mecum communicavit, ex hacce ego nomina Episcoporum Quinque Ecclesiensium ad Te missa, exscripsi. Nosti Cardinali Kollonitschio, qui et Praeses Camerae fuit, non secus et Palatino Paulo Eszterhásió a Confessionibus fuisse Patrem Hevenessi, facile itaque excutiendi archivum Camerale facultatem obtinere potuit. Tomi hi, ut referunt CXX ubinam Posonii haereant, me melius nosti facile privilegia, quae desideras, in eis reperies. Ubi vero thesaurus Rajcsanianus¹²³ delitescit, cum archivarius regni fuerit, oportet eum plurima collegisse, quamvis et ego, pluries ab eo petitus non pauca eidem miserim, obtento ab eodem uno, Statuto nimirum regni colarum de non eligendo rege extraneo, quod ab annis triginta et amplius jam possidebam.

De Toma Balásffi, qui anno 1622. Episcopus *Quinque* Ecclesiensis fuerat, num Tibi haec nota sint, quae in Diaeta Novisoliensi anno 1620. sub electo in Regem Gabriele Bethlen conclusa, cum addubitem, ne charta alba mittatur, visum est duos articulos ex autographo, subscriptione, et Sigillo neo-electi Regis munito

¹¹⁸ A 14. és 15. számú levélben Koller által visszaigazolt, általunk nem talált levél tartalmazta a pécsi püspökök jegyzékét.

¹¹⁹ Ovidius, *Metamorph. Lib. II, 54–55.* („Magna petit, Phaeton, et quae? non viribus istis Munera convenient.”)

¹²⁰ Kiletét nem sikerült azonosítani.

¹²¹ Hevenesi Gábor történeti forrásgyűjteményét (*Collectio Hevenesiana*) ma az ELTE Egyetemi Könyvtár Kézirattárában őrzik.

¹²² A kivonatot nem sikerült azonosítani. Dobai Székely Cornides Dánielnek küldött jegyzékében feltüntette a másolatot. („Nomina Praelatorum ac Baronum „Regni hungariae a seculo XI. ad XVIII. ex CXVII Tomis Ms. Hevenessianis conscripti, non computatis his qui in Diatalibus Articulis reperiuntur.” *Evangelikus Országos Levéltár, AGE V.36/3, f. 147. v.*)

¹²³ Rajcsányi Ádám 1755–1759 közötti három Dobai Székely Sámuelhez írt levele: OSZKK, Quart. Lat. 784/3, ff. 5–8.

(cum ipsemet utriusque anni Diaetae articulos possideam) Tecum communicare. Ita vero Articulus XXIV.

Petrus Pázmann Jesuita Archi Episcopus solemniter proscribitur, propter subinsertos excessas et perpetus multator exilio.

Quia vero Petrus Pázmán ex ordine Jesuitico diversis practicis in Archiepiscopatum Strigoniensem non ita pridem evectus, in tantum fastui, et luxuriae deditus erat, ut non bonum, non commodum et salutem regni publicam promovere, sed spretis et postpositis Illustrium, et antiquarum familiarum heroibus, se se extollere, omniaque pro libidine facere et attentare praesumebat, sicque non solum eo tempore quo eandem dignitatem adeptus erat, verum et antea, dum in ordinis Jesuitici Societate exstiterat, se malum patriae civem, cum scriptis, tum verbis, ac etiam ipsis factis publice et manifeste ostendit, et declaravit. Ita nimirum, ut praesentis Motus Regni caussa, autorque et occasio fuerit, factoque motu, malorum suorum conscientia territus, e Regno profugerit, Nihilque eorum, quae in perniciem istius Regni inveniri possent, praeter miserit, quemadmodu[m] ex litteris eius ad Georgium quondam Homonnay exaratis,¹²⁴ et interceptis, evidentissimum documentum extaret. Ob hoc idem, tanquam turbator Regni, et publicae Pacis, Vigore huius Statuti, unanimi voto et consensu Regnicolarum proscribitur, et perpetuus exul pronuntiatur.¹²⁵

Articulus XXV.

Similiter et assecla ejusdem Thomas Balásfi proscribitur, et in perpetuum exilium relegatur.

Sicuti et Thomas Balásfi alias Episcopus Bosnensis similium facinorumque excessuum et scelerum reus, ac praefati Pázmán assecla, Templique Parochialis Poseniensis publicus prophanator similiter proscribitur, et in perpetuum exilium relegatur.¹²⁶

Scripsit idem Balásfi anno 1616. Posenii in VIII. impressum libellum cui titulus Csepregi Oskola, melyben a Lutheranus, és Kalvinista Predikátoroknak tanuságokat, és tévelygésekből való kitérítésekre a Csepregi Szitok Szaporító Predikátort iskolázza.¹²⁷

¹²⁴ A levél mai őrzési helye ismeretlen.

¹²⁵ Dobai Székely nevének említésével az artikulust közölte KOLLER, *Historia Episcopatus* (21. j.), tom. VI., 1806, 376–377.

¹²⁶ Uo., 377.

¹²⁷ BALÁSFÍ Tamás, *Csepregi iskola, kiben az lutheranus es calvinista praedikátoroknak tanuságokra es tevelygésekből való ki térésekre az csepregi szitok szaporító morgó praedikátort az igaz hit ellen és Pázmány*

Praeter immortalem illum Janum Pannonium oportet plures etiam Litteratos fuisse inter Episcopos Quinque Ecclesienses, cum plures eorum fuerint, *Legum* Doctores est amabo quis conferendus erit cum moderno Excellentissimo vestro Praesule, qui non immerito non tantum Litteratorum Maecenas. Sed ipsemet etiam Literatissimus Litterarum Stator, ubique audit, sique, quod meditatur effectui ei dare concessum fuerit, erectione Bibliothecae publicae,¹²⁸ nullus erit Praelatorum veterum cum eo comparandus, utinam superi rarum hoc Musis, earumque alumnis, diutius in terris patiantur caput. Dum Cardinalis Ximenes¹²⁹ et Friderici Borromaei¹³⁰ sumptus immensos collectioni librorum ac manuscriptorum impensos cogito, miseret me sortis patriae, ubi et eruditi, ac satis opulenti erant praesules praepremis Oláhus.¹³¹ Pázmán¹³² Draskovithius¹³³ ac complures alii, nulli tamen Litterariae Reipublicae felicitas curae erat Klimoni¹³⁴ hic honor reservatus est, felix et ipse et patria nostra si sibi similes imitatores nanciscetur Utinam. Jam Clarissime Pater Paulo majora canamus¹³⁵

Cubitaliter (sit venia dicto) falsus sum, dum Tibi significaveram, me quatuor centurias priscorum autographorum, partim in membrana, partim in Charta scriptorum possidere, dememineram namque nonnulla ex his Belio,¹³⁶ atque Schvarzio Rintelnensi,¹³⁷ dum adhuc apud nos ageret, ac nonnullis amicis tam popularibus, quam et extraneis quoque, quibus animus fuerat talia monumenta vetustatis et videre et possidere, dono dederam, quae ipsi in Cimeliis habent nec fateri pudet, me jam a multo tempore Collectionem hanc me in manibus quidem habuisse, nunc cum eam excussissem, non plura quam ducenta et quinquaginta monumenta reperisse vetustorum autographorum, quae num Excellentissimo Praesuli tuo, fixo pretio juris sui facere, visum fuerit, non scio, oblatos tamen

Péterre való hazugságiértis az igazságnak ióra tanító ostorával iskolázza Balasfi Tamas boszniai püspök, Pozsony, 1616. RMK I 467.

¹²⁸ Utalás Klimó György püspök azon vállalkozására, hogy Pécssett nyilvános könyvtárat létesítsen. (A Könyvtár 1774-ben nyitott meg, az ország első nyilvános könyvtáraként.)

¹²⁹ Francisco Jiménez (Ximenes) de Cisneros bíboros, az alcalái egytem alapítója.

¹³⁰ Fridericus Borromaeus, milánói érsek, a Bibliotheca Ambrosiana alapítója.

¹³¹ Oláh Miklós.

¹³² Dobai Székely a Pesti Egyetemi Könyvtár (ma ELTE Egyetemi Könyvtár) alapítására utalt. Az alapítás ügyét árnyalja DÜMMERTH Dezső, *A budapesti Egyetemi Könyvtár gyűjteményének keletkezése*, Magyar Könyvszemle, 1963, 43–58.

¹³³ Valószínűleg Draskovich György győri püspök kollégium-alapításáról és végrendeletéről van szó.

¹³⁴ Klimó György.

¹³⁵ Utalás Vergílius IV. eklogájának első sorára („Sicelides Musae, Paulo majora canamus”).

¹³⁶ Dobai Székely jól ismerte Bél Mátyás tevékenységét, személyesen is ismerte, levelezett vele.

¹³⁷ Schwartz Gottfriedről lásd a 95. sz. jegyzetet.

duos tomos Styli Cancellariae Matthiae Regis autographos hisce adjungam, num ex Bibliotheca Corviniana sint, non decido coevos esse,¹³⁸ nemo sanus negabit, quaedam in tomo illo qui in folio est, sub Wladislao scriptos constat, cum ejus regis diversa mandata contineantur, Bonum Deum quam diversus Character sub Litteratorum maecenate Matthia, ac oscitante Wladislao. Exeunte hoc mense advenient ad nundinas huius aurigae qui Posonium redituri sunt, ast vix suppono eos ante medium Februarium, ibidem futuros. Si tamen Excellentissimo Praesuli animus est ante abitum suum ad Epicopatum suum collectionem hanc videndi, facile obtenta scheda ex officio Postali Posoniensi ad huius Magistram Postarum mittenda, ut sine ordinaria taxa recipiatur fasciculus eo mittendus, efficere poterit, credo octo vel decem florenos non superaturam portoriam, hoc tamen ab arbitrio Suae Excellentiae dependebit. Si haec collectio Diplomatica fixo pretio arridebit, pretiumque ejusdem Braumüllero, quaestori Posoniensi (cujus gener Daniel Pulszki apud nos degit) depositum fuerit, adnectam catalogum librorum rarissimorum, ac numerorum hungaricorum veterum, uti et Romanorum tam vetustorum, quam et recentiorum Pontificum Romanorum, nec non et Hispanicorum, quis Te melius nos se potest in Bibliothecis publicis etiam pinacothecas, ac ea quae Galeries vocantur, requiri, quod in Imperio Italia et Austria, ac Bavaria expertus sunt. Jam Vale Vir Clarissime neque in tuis si meruero, habere velis. Iterum Vale Dabam ex Tusculano meo

Tuus

Eperiensi XVII. *Januarii* 1770.

Totus et Servus et amicus
Samuel Székely mp.

17 Koller József Dobai Székely Sámuelnek

Pozsony, 1770. január 27.*

Köszöni a kapott műveket, a diplomagyűjteményt (250 eredeti oklevéllel), és a két Mátyás korabeli formuláskötetet pozsonyi, megbízható ismerősehez küldje el, Klimó püspök februárban Pozsonyban megtekintendő azokat. Dobai Székely numizmái után érdeklődik, kéri, küldjön ezekről is listát.

Spectabilis ac Perillustris Domine

¹³⁸ A kéziratokról lásd a 10. sz. jegyzetet.

* OSZKK, Quart. Lat. 784/II, ff. 122–123.

Amice praecipue colende!

Acceptis Litteris tuis cum Monumentorum tertia amplius parte diminutum esse intellexissem, magnopere indolui, cum quod ea omnia quae ad praescriptum numerum deerant, acquisitioni item nostrae decessisse existimabam, tum vero maxime, quod suspicari incipiebam praeclariora documenta abs Te in Belium Schwartzium aliosque, quo hi ad ea cognoscenda aestimadaque majorem peritiam attulerunt, collata esse.¹³⁹ Numerum enim non tantopere curamus, dummodo ne id quod reliquum est, thesauri quem proposuisti, reliquiae duntaxat sint; nosque proinde post messem Spicilegium facere videamur. Quodsi Tu ducenta illa et quinquaginta, quae etiamnum supersunt, Diplomata magn[a] in historia momenti, nonnulla Belae alicui Regi coeva Praesule meo digna arbitraris, mitte nihilominus una cum geminis Styli Cancellariae Matthiae Regis codicibus et quae praeterea sponte obtulisti, ad Praesulem meum; Hic enim si numeri defectum praestantia compenset paratus est nihilominus ad pretium Tibi solvendum fortassis illud ipsum quod quadringentis constituisti. Quod ut certius consequare, suadeo Tibi, ut quoniam Nummorum Hungaricorum Collectionem aliquam perfectam ne ipse quidem facere intendis. Nummos etiam quos habes, nisi et copiosi et e pretioso metallo conflati sint, adjungas. Facere id poteris commode mense Februario, quem totum Praesul meus Posenii exiget, quemadmodum mihi declaravit. Fac itaque Amice id quod e re Tua fore credis. Periculum rerum tuarum nullum pertimescendum tibi est. Nam portorium et quidquid sumptuum faciendum erit, Praesul meus persolvit. Quodsi documenta, (quod non arbitror) non satis nobis arriserint integra ea ac inviolata Tibi remitemus. Securitatis causa melius fortassis fasces Amico alicui quem Posenii habes, quam Praesuli meo inscribere poteris. Vale et quamprimum, uti soles mihi rescribe. Ego interim singulare in Te studium ac fidem nunc verbo, deinde opere testari pergo atque omnino, quantum quidem honeste licebit, probabo me esse

Tui ac rerum tuarum

Posenii 27. Januarii 1770.

Studiosissimum

Josephum Koller mp.

[P. S.] Quandoquidem nihil aliud a Te petiverim, quam ut fontem e quo Episcoporum nostrorum nomina excerpsisti, indicares, id autem ultimis Litteris Tuis

¹³⁹ Lásd az előző levélhez írt jegyzeteket. Dobai Székely ebben az időben több helyen is arról írt leveleiben, hogy eredeti iratokat nem (vagy csak kivételesen) ajándékozott el.

praestiteris, grates habeo Tibi maximas, neque quidquam deinceps quaestionum hac de re tibi facessere opus habeo. Praesertim cum bona Spes affulgere videatur Hevenyessianos Tomos¹⁴⁰ recuperandi.

[A külfeten:]

Monsieur Monsieur Etienne Székely de Doba Capitain de Sa Majesté Imperiale Royale et Apostolique a Eperies

[Pecséttel.]

[Dobai Székely Sámuel feljegyzése:] percep. 31 *Januarii* 1770.

18 Dobai Székely Sámuel Koller Józsefnek

Eperjes, 1770. február 3.*

Oklevélgyűjteményéről ír, eredetét belőle senkinek nem ajándékozott. Bél Mátyást oklevélolvasásra tanította. Szól a papír magyarországi megjelenéséről, könyvészeti érdekességekről. Két formuláskönyvét és oklevélgyűjteményét elküldi Pozsonyba Braumüllernek. Áprilisban 66 éves lesz.

Admodum Reverende, ac Clarissime Pater
mihi plurimum colende.

Abfueram domo, dum tuae novissimae adlatae fuerunt, ac haec est causa cur dies cursus publici a me neglectus fuerit. Non mihi displicet prudentia tua, dum prius videre percupis collectionem meam autographorum monumentorum patriorum, recte etenim monet Comicus inquiens Manus nostrae sunt oculatae, credunt quod vident¹⁴¹ attamen dum supponis me forsitan rariora, ac maximi momenti Belio, ac Schwario donasse,¹⁴² hicce laberis; ast nec id mirum, non etenim me nosti intus et in cute, quod vulgo dicitur, scito me esse illum, cuius collectio libraria doctis probis et gratis semper patuit, ast si quis aliquod monumentum majoris ponderis a me sibi dari postulaverit, is certe facilius Herculi clavam, quam mihi tale cimelium extorquebit: confessus sum ultronee me nonnulla Belio, Schwarzio, Benczurio, Kaprinaio¹⁴³ ac aliis in originali donasse,

¹⁴⁰ A Hevenesi-gyűjteményről lásd a 121. sz. jegyzetet.

* OSZKK, Quart. Lat. 1508, ff. 14–15.

¹⁴¹ PLAUTUS, *Asinaria*, I, 3, 50: Semper oculatae manus sunt nostrae, credunt, quod vident.

¹⁴² Dobai Székely Bél Mátyással és Schwartz Gottfrieddel való kapcsolatáról lásd a 95. sz. jegyzetet.

¹⁴³ Mind a négyen Dobai levelező társai voltak. (Benczúrtól kapott levelei: OSZKK, Quart. Lat. 784/1, ff. 27–88; Kaprinaitól, uo. Quart. Lat. 784/II, ff. 58–70. Kaprinai leveleinek kiadását lásd a 27. sz. jegyzetben.)

ast non ea fuisse alio fine a me eis data et donata, quam ut notitiam Characteris ac Lecturae vetustiorum monumentorum sibi comparent, nec puduit Belium anno MDCCXXXVIII. stantibus Comitibus fundamenta Lectionis a me sibi ostendi, nec culpari potest, cum Clemens XIII. *Pontifex Maximus* jam Purpuratus Linguam Anglicam Solius Spectatoris¹⁴⁴ Stelleiani¹⁴⁵ intelligendi causa didicisse, ac Joannes Sobieski Rex Poloniae jam quinquagenarius hispanicam linguam addiscere non erubuerint, adeo verum est apud Eruditos. Si alterum pedem in tumulo habuero non me pudebit aliquid discere.¹⁴⁶ Jam qualia fuerint haec quae amicis donaveram testatum reddet paragraphus Litterarum Schwartzianarum Rintelio 5. Novembris 1764.¹⁴⁷ ad me datarum quem hisce inserere visum est, ubi nonnulla de veteri nostra amicitia praefatus addit. „Quidni enim recrearer illo meo amico et fautore ante oculos mihi reposito, quem tot et tantae meae chartae apographae et autographae si vel maxime inscriptum tantummodo in exili per pagina aut papyro habeant, *Procuratoriae, Expeditoriae, Semmirevalo* loquuntur, gratissimamque veteris cum cousus et consuetudinis apud me refricant et cetera.” Mihi certe semper fuerat familiare, vel ex minima et abjectissima Scheda non nihil in adversaria referre. Disputabatur in Curia regia authentia cuiusdam instrumenti, quod anno 1332. in charta fuerit expeditum asserebat Pars adversa nondum eo anno usum papyri fuisse cognitum, excusso archivo Camerali nullum vetustius repertum, petitus, inveni in una Prorogatoria causam coram *Sancta* sede Agriensi ventilatae jam anno 1328. uso fuisse Charta hungaros, quis hoc in prorogatoriis observare potuisset. Comitatus Sarossensem et Scepusiensem suos habuisse Duces et quidem filios regios, principes coronae, ac Stylo Romano Principes Juventutis ex monumento, quod nec cassa nuce ullus vellet redemptum, didici ac plura alia: ita est Reverende ac *Clarissime* Pater quod obsericandum sit aurum Virgilius de Stercore colligit Enni,¹⁴⁸ quodque in votis habuit Virgilius Ferat et rubus asper amomum, certa abjectissima quaeque multum non nunquam prodesse possunt.

Mirabar ego dum Josephus Saxius Praefectus Bibliothecae Ambrosianae Mediolanensis mihi ostendisset¹⁴⁹ Anglum qui exigua mole sua Libellum cui

¹⁴⁴ Richard Steele és Joseph Addison által szerkesztett, 1711-ben indult, angol nyelvű irodalmi és politikai napilap.

¹⁴⁵ A művet nem sikerült azonosítani.

¹⁴⁶ SENECA, *Epist.*, 76.

¹⁴⁷ A levelet nem sikerült megtalálni.

¹⁴⁸ Quintus Ennius. Az alapidézet: VERGILIUS, *Ecl. III.*, 89: Ferat et rubus asper amomum.

¹⁴⁹ Dobai Székely katonaként járt Milánóban.

titulus Junii Bruti¹⁵⁰ Vindiciae contra Tyrannos,¹⁵¹ centum emerat aureis, miranti mihi tantum aeris profudisse anglum, dixit Saxius, desines mirari amice, si perpenderis tria requiri in eo, qui libros manuscripta, nummos, ac alias raritates comparare studet: primum nosse rem: secundum non vulgariter amare, tertium non aere carere.

Si alterutro horum requisitorum emptor destituatur, nunquam certe colliget thesaurum librarium. Si quis in Vogtii Catalogo Librorum rariorum,¹⁵² viderit nonnullos libros qualis servetus. Pasquilli¹⁵³ et rel.[?] centum aureis emptos, certe ridebit, ast ita est trahit sua quemque voluptas, optime certe monet Plinius Demus alienis oblectationibus veniam, ut nostris impetremus.¹⁵⁴ Discessurus a nobis est Locumtenens e Legione Leopoldo Pálfiana Franciscus Pulszki nepos Braumüllerii quaestoris Poseniensis exeunte hoc mense, missurus eram collectionem meam veterum autographorum monumentorum, una cum duplici tomo Cancellariae Matthiae Regis,¹⁵⁵ ast praevideo fata ita velle, ne haec in patria maneant, meliorem expertura apud externos sortem, quibus et devovi, consecrari. Ni me omnia fallant, credo totum illum Styli Cancellariae Matthiae Regis qui in folio est, si non fuerit ex Bibliotheca Corviniana, certe in usum Cancellariae Regiae Scriptum fuisse, argumento est mihi Charta nitidissima, Character elegans, margines ex utraque parte amplissimi, quem tomum una cum alio inter Unica refero.

Sexagesimum Sextum, si Deo ita visum fuerit mense aprili complebo annum, hicce tanquam brevi migraturus habito, ac soepius de his quae Salamon in Ecclesiaste suo Cap. II. versibus 15–16, 17–18, 19–20 dixit meditor, ac omnia Vanitati obnoxia contemplor. Observare tamen studui illud Plinianum Quatenus nobis denegetur diu vivere, relinquamus aliquid, quo nos vixisse testemur.¹⁵⁶ In quodam tertio imaginem meam videbis apud Plinium Libr. III. Ep. et. VII. non tamen in omnibus comparandus cum Silio Italico. Parce Vir *Clarissime* liberius attamen sine fuco scribenti Vale, et me redama. Eperiessini 3. Februarii 1770.

Tuus

¹⁵⁰ A Stephanus Junius Brutus író álnév. A mű írói Hubert Languet (1518–1581) és Philippe de Mornay (1549–1623) voltak.

¹⁵¹ A vitairat első megjelenése: BRUTUS, Stephanus Junius, *Vindiciae contra Tyrannos*, Basel, 1579.

¹⁵² VOGT, Johannes, *Catalogus historico-criticus librorum rariorum* [...], Hamburg, 1753¹.

¹⁵³ Valószínűleg: *Pasquillorum Tomi duo* [...], I–II, Eleutheropoli, 1541.

¹⁵⁴ PLINIUS, *Epist. lib. IX*, 17.

¹⁵⁵ A Klimo által megvett két kéziratot formuláskönyvről van szó.

¹⁵⁶ PLINIUS, *Epist. lib. III*, 7.

Totus
Samuel Székely mp.

19 Koller József Dobai Székely Sámuelnek

Pozsony, 1770. február 14.*

Klíma püspök látni kívánja a megvásárlandó gyűjteményt. Koller elnézést kér feltételezéséért, hogy Dobai Székely kézírataiból már ajándékozott másoknak. Kéri, küldje gyűjteményét Pozsonyba, várja a diplomagyűjteményt és a két formuláskönyvet. Pulszky helyezze el azokat Benczúrnál, a 200 aranyat meg fogja kapni.

Spectabilis ac Perillustris Domine
mihi *singulariter* Colendissime!

Obstupui ad postremas Litteras Tuas, neque etiamnum satis me expedio. Videris enim succensere mihi propter scriptum a me aliquid ei quam de Te habere par est opinioni, minus consentaneum, Teque minus dignum. Nihil certe scripsi hoc proposito, neque invito excidisse quidquam ejusmodi memoria vel conjectura assequor. Collectionem Tuam Praesul meus videre cupit priusquam pactum pretium addicat, aequa res est Te ipso Judice, nam neque Is Anglus qui Junii Bruti contra Tyrannos Vindicias centum nummis aureis comparavit,¹⁵⁷ antequam eas vidisset, pretium solvit. Eperiessini, qui res nostras procurare possit, habemus neminem, necessarium igitur esse putavimus, uti Collectionem Tuam Posenium mitteres. Cujus cum fidejussor Praesul meus futurus fuerit, tuta Tibi omnia futura fuisse intelligere poteras. Quamquam ne id quidem Praesul meus desideret uti ad Ipsum mitteres, sed ad quemuis amicum Tuum eaque ibi asservari curares; sola ea videndi venia Praesuli relicta. De donatis ne fors rarioribus Belio aliisque monumentis levis suspicia mea injuriosa Tibi esse non poterat, qui ipse confessus eras multis annis visam a Te non fuisse Collectionem Tuam. Quo fieri poterat ut quemadmodum diplomatum numerus, ita eorum quae donaras, memoria ex animo Tuo efflueret. Accipe igitur eo, qui Amicos decet, animo hanc excusationem mei, quae sin tibi non satis justa videatur, preces adjungo, quibus errati veniam a Te impetrem. Discessuro a vobis Locumtenenti Pulszkio Collectionem tradere cogitabas huc deferendam. Praeclare sane, quando ad pretium diplomatum, ad pretium Tui a quo ea profectura erant, pretium etiam Portitoris, utpote Praesuli

* OSZKK, Quart. Lat. 784/II, ff. 124–125.

¹⁵⁷ Lásd az előző (18. sz.) levélben.

meo probe noti Viri accessurum erat. Nunc nescio quibus Fatis a proposito imo promissione tua abduceris; dolendum sane, eoque magis quo iniqua haec fata praestantissimam Tibi de patria tua bene merendi voluntatem eripiunt, et ad alienas oras, Theutones fortassis atque Taiffalos qui ut sub disciplina Romani Imperii ad humanitatem formarentur, nunquam meriti sunt transferunt. Oro te Amice id ne facias, sed quoniam Tu prior Collectionem hanc Tuam nobis obtulisti, neque a nobis adeo graviter peccatum est, uti retractare voluntatem tuam vel debeas vel honeste possis, volentibus et ambabus eam ulnis amplectentibus nobis concedas. Sorte certe ea apud nos meliorem habitura videtur, qui hoc ipso tempore in Historia Diplomatica Episcopatus nostri occupamur, et opus ex opere subinde texere si Deus faveat, meditamur. Grati etiam erimus memoriae Tuae, qui saepe jam hactenus in historia nostra Tui cum elogio meminimus, cujus rei testis tibi esse potest Amicus noster Daniel Cornides. En occasio prae foribus est, Pulszkius adventat, quaeso eum vacuum ne dimittas. Quod de adjiciendis quibusdam nummis scripsi, id proprium meum consilium fuit, nihil moramur etsi sine sola afferens Collectionem Diplomaticam cum Styli Cancellariae Matthiae Regis duobus Tomis ad nos veniat. Neque opus est ut eam nobis tradat. Tradat Benczurio aut cui hic malueris, apud quem eam nobis videre liceat. Non exigimus uti in ea multa vel pauca quae diaecesim nostram attineant, documenta inveniamus, satis nobis erit autographa ea esse vetusta. De pretio 200 aureorum nulla fraude vel dolo quidquam diminuemus, neque pro hoc quod Collectionem huc elicuerimus, ad eas quae nobis placuerint condiciones adigere te conabimur. Sed si quo casu (quem ne somniando quidem provideo) conventio nulla sequeretur, integram et inviolatam nostris sumptibus Tibi Collectionem Tuam remitteremus. Cupio amice ut ea qua in Litteris meis hactenus displicuere Tibi, candori animi mei adscribas. Innatum enim mihi est, nulla unquam uti vir avitione, sed sententiam animi mei qualis in mente concepta est, parere. Vale et rem propitiam nobis, dignam Patria Tua, te denique dignam delibera, nihilque quamprimum significa. Ecquidem malo Pulszkium cum Collectione sine Litteris, quam Litteras Tuas sine Collectione et Pulszkio videre. Sit fructus notitiae et amicitiae nostrae quam Castissimo proposito coeptam et constanter custoditam nosti, Communio diplomaticae Collectionis. Vale meque nunc quidem non alio, sed hoc quod a Te postulo, opere redama.

Posonii 14. Februarii 1770.

Tuus

ex asse ex animo
Josephus Koller mp.

20 Dobai Székely Sámuel Koller Józsefnek

Eperjes, 1770. március 10.*

Két formuláskötetét Pulszki Ferencsel, a 268 oklevélből álló gyűjteményét Wellohorszki grófnővel elküldte. Ha Klimó kifizeti a 200 aranyat, két könyvet még küld könyvtárának: Temesvári Pelbárt *Sermones de Sanctis*át, valamint a *Jus Quadrupartitum* kéziratot. A gyűjtemény megvásárlásában Benczúr József közvetít.

Admodum Reverende ac Clarissime Pater
mihi plurimum colende.

Exeunte mense Februario Procenturioni Legionis Leopoldo Pálffianae Franciscó Pulszki a nobis in Moraviam discessuro, traditurus eram duos tomos Styli Cancellariae Matthiae quorum unum in folio, non scio quis anonymus eleganter descriperat temporibus ipsius Matthiae alterum vero Thomas de Nyirkállo anno MCCCCLXXVI. in quarto,¹⁵⁸ non secus et ducenta sexaginta octo autographa vetustissima monumenta hungarica a seculo XIII. ad praesens indefatigabili studio et fatigiis ab anno 1723. a me collecta, cum vero is iter suum Threnchinium versus, qua compendiosius sumserit, tradidi hunc thesaurum meum aurigae Repa dicto, hesterno die, qui Excellentissimam Comitissam Wellohorszkianam Parisios profecturam devecturus est Posonium. Fasciculus hicce tradetur veteri amico Clarissimo Josepho Benczur, non tamen per eum reserandus, sed Tibi sub sigillo meo resignandus, et lege, si Tibi visum fuerit eidem dare scriptum, quod si retinentur per Excellentissimum Praesulem tuum numerabuntur mihi aurei ducenti; si vero pretium id Excellentia sua recusaret numerare, ac duo hi tomi, cum 268. monumentis autographis fuerint restituti *Benczurio, datum scriptum, seu ut vocamus recognitionem Tibi restituat*. Si Excellentia Sua pretium hoc deposuerit in Bibliothecam Suae Excellentiae mittam non obvios duos Libellos nimirum Pelbarti de Themesvár sermones de sanctis, et in manuscriptu Jus Quadrupartitum coevum eleganter, et emendate exaratum. Forsan et plures inter libellos meos reperientur minus obvii, quibus erigenda bibliotheca exornari possit. Non male

* OSZKK, Quart. Lat. 1508, ff. 16–17.

¹⁵⁸ A megvásárolt kéziratokról és nyomtatványról lásd a 10. jegyzetet.

certe observavit *Heimannus in Conspectu Rei publicae Literariae*¹⁵⁹ pag. 189. „Quidam queruntur de bibliothecarum fortuna dum divenduntur sed ego non puto male ita agi cum privatis bibliothecis. Cum enim eae servari integrae non possint, quid quaeso optatius, quam ut libri veniant in manus et possessionem et usum aliorum. Non igitur hic pereunt libri: sed alios nanciscuntur possessores. Valet hic illud Unius (bibliothecae) corruptio est alterius vel plurium generatio.” Haec Te Vir Eruditissime scire volui. Ubi aduenerit auriga quod vix ante XXVII. Martii fieri potest, rescies ex Benzurio. Jam vale et si meretur fave

Tuo

Eperies 10. Martii 1770.

Perpetuo

Culturi

Samueli Székely mp.

[A külföldre:]

Monsieur Monsieur Joseph Koller de Nagy Mánfa Aumonier de S. Excellenc
Mgr. l' Eueque de Cinque Eglises a Presbourg

[Pecséttel:]

21 Koller József Dobai Székely Sámuelnek

Pozsony, 1770. március 17.*

Klímó püspök Pécsre utazott, Koller tájékoztatja őt a küldött gyűjteményről. A kért iratokat Benzúrának átadta.

Spectabilis ac Perillustris *Domine*

Domine mihi *singulariter* Colendissime!

Accepi postremas Litteras Tuas, easque ingenti cum voluptate perlegi; praesertim quod viderem precibus meis te denique detulisse. Praesul meus de eventu prius edoctus provinciam omnem mihi credidit, et hesternae die Quinque Ecclesias discessit. Cum Fasciculus Monumentorum allatus fuerit ac mihi redditus, examinabo ac perscrutabor omnia, et veram de omnibus Praesuli meo relationem faciam. Facile ex eo, quo feror in vetusta Historiae Patriae monumenta, amore aestimare potes, quam Splendidum testimonium de Collectione Tua perhibiturus

¹⁵⁹ HEUMANN, Christoph August, *Conspectus Reipublicae Literariae Sive Via Ad Historiam Literariam*, Hanoverae, 1740.

* OSZKK, Quart. Lat. 784/II, ff. 126–127.

sim. Scriptum, quod praescripsisti, Benczurio¹⁶⁰ tradam. Persolutio pretii ultra reditum Praesulis mei certo non differetur, forsitan etiam prius fieri poterit. Neque enim, si videro Monumentorum meritum, urgere cessabo Praesulem, ut quamprimum Tibi satisfaciat. Vale et brevitatem epistolae per temporis angustias excusa.

Posonii 17. Martii 1770.

Spectabilis Dominationis Tuae

devinctissimus servus

Josephus Koller mp.

[A külzeten:]

Presbourg – Monsieur Monsieur Samuel de Székely Capitain de Sa Majestè Imperiale Royale et Apostolique a Eperies

[Pecséttel.]

[Dobai Székely Sámuel feljegyzése:] die 21. Martii percep. 1770.

22 Koller József Dobai Székely Sámuelnek

Pozsony, 1770. március 31.*

A köteteket és a formuláskönyveket Benczúrtól megkapta, csodálja Dobai Székely magángyűjteményét. A vásárlásról szóló bizonylatot Benczúrnak átadta. Klimó püspök jelenleg távol van, Dobai Székely júniusig meg fogja kapni a gyűjtemény árát.

Spectabilis ac Perillustris Domine

Domine mihi singulariter Colendissime!

Fasciculus Monumentorum cum duobus Tomis Styli Cancellariae Mathiae Regis redditus mihi est.¹⁶¹ Syngrapham illico Clarissimo Benczurio tradidi. Sane explicare Satis non possum admirationem meam quam visis iis concepi. Jam locuples ac rara praesertim apud privatum hominem ea Collectio mihi visa est. Crede mihi dignum Te et Collectione tua Testimonium apud Praesulem meum me perhibiturum, neque quominus id quod agere coepimus, opere compleatur, in mora me futurum esse, immo omnibus viribus connisurum ut hoc demum fiat, si fieri possit, quamprimum. Cum Praesul absit, totum negotium ab ea quam fecero, Cimelii Tui descriptione, sive Relatione Praesuli a me facienda pendet. Quodsi

¹⁶⁰ Benczúr József szerepe Klimó György vásárlásában nyomon kísérhető azon leveleiből is, amelyeket Dobai Székely Sámuelnek írt. Lásd a 70. sz. jegyzetet.

* OSZKK, Quart. Lat. 784/II, ff. 128–129.

¹⁶¹ A Klimó püspök által végül megvásárolt tételekről lásd a 10. sz. jegyzetet.

pretii solutionem nihilominus ad reditum suum, quod accidet Mense Junio, distulerit, confido non nimis molestam eam moram Tibi futuram. Forsitan enim nolet thesaurum hunc Tuum Quinque Ecclesiensis etiam itineris periculis committi, ut Eum videre possit. Tamen persuadeas Tibi velim summa fide, ac in Te resque tuas studio me omnia administra*

Spectabilis Dominationis Tuae

Posonii 31. Martii

Servus devotissimus
Josephus Koller mp.

[A külfeten:]

Presbourg – Monsieur Monsieur Samuel Székely de Doba Capitain de Sa Majesté Imperiale Royale et Apostolique a Eperies

[Pecséttel.]

[Dobai Székely Sámuel feljegyzése:]

die 4. Aprilis 1770 percep.

23 Dobai Székely Sámuel Koller Józsefnek Eperjes, 1770. április 7.*

Unikumgyűjteményét 47 év alatt gyűjtötte. Büszke egyedülálló magángyűjteményére. Ha Klimónak nem tetszenek a Benczúrhoz küldött kéziratok, vagy kevesebbet kíván adni értük, érintetlenül kéri vissza az egészet.

Admodum Reverende ac Clarissime Pater
Domine mihi singulariter colendissime.

Multum mihi gratulor, quod id quod mihi carissimum fuerat cimelium per Clarissimum Benczurium Tibi resignatum sit, ast quod id non vulgare esse judicaveris perplacet, idem erat plurium etiam eruditorum et cordatorum iudicium, stupebant omnes hacce collectione Unicornum apud me visa, quo modo tanta, et tam rara in manus meas devenire potuerant, ast ubi intellexere quadraginta et septem annis in congerie horum, diversis in locis me desudasse propitiam mihi fuisse Mercurium et Dianam laudabant, utque amplius etiam favere velint precabantur Erant non pauci qui invidebant. Cum homo sim

* OSZKK, Quart. Lat. 1508, ff. 18–19.

nihilque humani a me alienum esse putem,¹⁶² non deffitebor mihimet ipse, ut ut tacite applaudisse cum plures Litterati laudassent opellam hanc meam atque laborem plusquam decumanum facileque philautiae succubissem nisi Horatius meus me edocuisset *Libri I. sermonum satires III.*

„Egomet mi agnosco, Maenius inquit:

Stultus et improbus hic amor est dignusque notari¹⁶³ atque inde Eruditorum iudicio totum id submisi. Felicem me credo quod Tibi et Benzurio non displiceant missa ad Te *Manuscripta*, felicissimum si *Excellentissimo* Praesuli Statori Litterarum probabuntur, cui non vero debeant probavi, non video, his namque similia pauci (dicturus eram nemo si inverecundiae, ac jactantiae notam metuerem apud Te ac alios) in patria nostra ostendet ex privatis de Tabularis atque archivis Capitulorum iudicium ferre protervum esset. Quod syngrapham dederis *Clarissimo* Benzurio, id optime factum. Id unum velim Tibi persuade *Clarissime Pater* si *Excellentissimo* Praesuli non probabuntur, vel pretium elevatius videretur (quod tamen nec sperare possum) me ad recipienda omnia transmissa fore promptissimum, ea tamen conditione ut omnia intacta, et non manca mihi restituantur. Credo Te jam Suae *Excellentiae* iudicium tuum de illis notificasse. Jam Vale *Pater Reverende* meque redama. *Dabam* e Tusculano meo Eperiensi 7. Aprilis 1770.

Tui celeberrimi nominis

Cultor observantissimus
Samuel Székely mp.

Vertatur.

Petii mercatorem nostratem Andream Spah, ut Vienna redux Te invisat, ac si *Excellentissimo* Praesuli Tuo, ea quae misi non placuerint, vel pretium per me eis positum gravaretur deponere, omnia haec tuo Sigillo firmata ad me remittere non graveris, recepta a Te *Clarissimo* Benzurio data apocha.

¹⁶² TERENTIUS, *Heauton*, 77: Homo sum: humani nihil a me alienum puto.

¹⁶³ Horatius, Sat. I. 38.

24 Koller József Dobai Székely Sámuelnek

Pozsony, 1770. május 2.*

Benczúr Józseftől átvette Dobai Székely levelét. A gyűjteményből küldött ízelítőt püspökének visszatérte után átadja.

Spectabilis ac Perillustris Domine

Domine mihi *Singulariter* Colendissime!

Clarissimus Benczurius Mercatorem, cui ut ad me inviseret, commisisti, vacuum abs te dimisit, Litteras dumtaxat Tuas Ipse mihi reddidit. Hinc metire quantum Ipse Benczurius persuasus sit Collectionem Tuam mihi admodum placuisse, et efficacissimam me voluntatem procurandae emptionis habere. Id unum te oro, ut usque ad reditum Praesulis mei certum Responsum differri patiare. Nam tametsi specimen Collectionis ad Praesulem miserim, et ad calcem dignum, ut arbitror Epiphonema adjecerim, tamen facile accidere poterit, ut serius Ipse mentem suam aperiat, praesertim cum ut maturet, Eum urgere nolim, ne Is sinistri aliquid de Te suspicari possit. Hoc tibi persuadeas velim, me nullum non lapidem movere velle, ut Conditionibus a te constitutis de Collectione transigatur, neque ullam dubitandi rationem habeo. Cum Praesul redierit, an vera Sibi Scripserim experiri poterit, et ne Ipse molestiam habeat legendorum diplomatum, Summulas quas ego conficio ad conciliandum Diplomatibus tuis pretium, quantum quidem reipsa merentur, accommodatas, quas biduo fere evolvere poterit. Igitur eadem qua redierit, hebdomade certi aliquid a me rescisces.

Vale. Tomi Styli Cancellariae rebus ad QuinqueEcclesiensem Ecclesiam pertinentibus Satis referti sunt, qua de re proxime amplam Praesuli meo relationem faciam. Equidem opere magis quam verbis profiteri affecto quod sim

Spectabilis Dominationis Tuae

Posonii 2. Mai 1770.

Deditissimus Servus
Jos[ephus] Koller mp.

[A külzeten:]

Presbourg – Monsieur Monsieur Samuel Székely de Doba Capitain de Sa Majesté Imperiale Royale et Apostolique a Eperies

[Pecséttel.]

[Dobai Székely Sámuel feljegyzése:] percep. 7. Mai 1770.

* OSZKK, Quart. Lat. 784/II, ff. 130–131.

25 Koller József Dobai Székely Sámuelnek

Pozsony, 1770. május 23.*

Klimo György püspök megvásárolja 200 aranyért a két kötet formuláskönyvet, és a 268 autográf oklevelet. Intézhetik az átvételi papírokat. A 200 aranyat júniusig megküldik. Jelzi, hogy a püspökségtörténetben az 1420. évnél tart.

Spectabilis ac Perillustris Domine

Domine mihi singulariter Colendissime!

Hesterna die accepi Litteras, quibus Praelatus meus Episcopus Quinque-Ecclesiensis significavit mihi, Collectionem tuam diplomaticam cum Tomis Styli Cancellariae placere sibi omnino, et pretium ducentorum aureorum a te constitutum sub finem mensis Junii, cum QuinqueEcclesiis redierit, se accurate ei, cui tu malueris, exoluturum esse. Idcirco praecepit mihi ut de ea Collectionem Tecum aut cum Benczurio, si is plenam a Te ejus rei potestatem habeat de venditione, cum conditione tamen hac, quod pretium non nisi cum reditu Praesulis mei persolvendum sit, finaliter transigam. Id ego hodie Benczurio significavi, et nunc Tibi perscribo.

Securum itaque Te esse velim de optato negotii hujus exitu, et Tibi nobisque propterea gratulor. Si Tu consentias, eam quam Benczurio dedi apocham recipiam, et aliam ei substituum, qua testabor de obligatione solvendi, cum reditu Episcopi QuinqueEcclesiensis Posenium id est circa finem Junii 1770, 200. aureos pro 268. diplomatibus autographis et duobus Tomis Styli Cancellariae a Te effective emptis. Tu item mittere ad nos poteris apocham tuo nomine subscriptam, qua testificabere te dictam Collectionem Episcopo QuinqueEcclesiensi pro 200 aureis cum reditu suo Posenium tempore praenotato recipiendis vendidisse. Hac ratione Mandato Praesulis mei de ineundo tecum finali contractu venditionis satisfacturum iri existimo. Significo Tibi praeterea me in historia diplomatica Episcopatus Nostri ad Annum 1420. pertigisse. Vale, et petitioni ac desiderio meo, uti aequis deferre dignere. Equidem majori quam hactenus studio esse pergo

Spectabilis Dominationis Tuae

Posenii die 23. Maji 1770.

Devotissimus humillimus ser[vus]

Josephus Koller mp.

[A külzeten:]

* OSZKK, Quart. Lat. 784/II, ff. 132–133.

Posonio

Spectabili ac Perillustri Domino Samueli Székely de Doba Sacratissimae Caesareae et Regiae Apostolicae Majestatis Centurioni Domino mihi Colendissimo

Eperjessini

[Pecséttel.]

[Dobai Székely Sámuel feljegyzése:]

die 27. Mai 1770. percep. respondi 29. Mai.

26 Dobai Székely Sámuel Koller Józsefnek

Eperjes, 1770. május 29.*

Dobai Székely örül, hogy még halála előtt, ha nem is az egész könyvtárát, de egy nagyobb részét, 268 eredeti oklevélből álló gyűjteményét, és két kötet Mátyás korabeli formuláskötetét biztonságban tudja. Benczúr közvetítésével intézik a pénz- és papírügyeket.

Admodum Reverende, ac Clarissime Pater

Domine mihi plurimum colende.

Quas 23. labentis¹⁶⁴ Tibi ad me dare visum est, eas percepi. Multum mihi gratulor quod Excellentissimo Praesuli tuo, collectio haecce mea non displicerit, plurimum autem Te pro exacto iudicio tuo, candoreque plane singulari contribuisse in emptionem huius, convictus sum, ac ea re me Tibi devinxisti plurimum. Non amplius inglorius moriar, nec totus, multaque pars mei vitabit Libitinam dum in tam celebri bibliotheca exstabunt aliqua documenta. Nos quoque extitisse, nec inutilem musarum alumnum fuisse. Fruantur grati posterii, optentque similes Excellentissimo Praesuli Quinque Ecclesiensi moderno, posse succedere. At rara haec phoenix Utinam tantus Moecenas non possit mori.

Cum Reverendae Claritatis Tuae sit animus recipiendi apocham Clarissimo Benczurio datam, eidemque aliam Te daturam offeras, quod nimirum exeunte Junio anni huius velis cum reditu Excellentiae suae deponere ducentos aureos, id non video quare debeam recusare, ac ea de caussa scribo etiam Clarissimo Benczurio, recepta posteriori apocha, priorem Tibi reddat. Ubi primum numeratum fuisse aes edoctus fuero a Benczurio nostro, mittam, ut mandas apocham super

* OSZKK, Quart. Lat. 1508, f. 22.

¹⁶⁴ Lásd a 25. sz. levelet.

numeratis per suam Excellentiam pro 268. autographis monumentis ac duobus tomis Styli Cancellariae Matthiae Regis,¹⁶⁵ ducentis aureis, et si non improbaveris, consilium meum, etiam ipsemet scripturus sum Eruditissimo tuo Praesuli, id vero nisi Te auctore facere animus est.

Jam Vale amice praestantissime, et me porro redama. Ex Tusculano Eperiensis XXIX. Mai[i] MDCCLXX.

Admodum Reverendae et Clarissimae Paternitatis Tuae

Devotissimus et humillimus

Samuel Székely mp.

[P. S.] Minervam non esse docendam monuerant veteres. Ast haec Dea Sapientiae credita, non his indigebat monitoribus nos homines, omnia nequimus scire, hinc est quod tua pace, adiungere hisce visum.

Non ego judicarem fore inconveniens si ad vitam Macarii Episcopi Quinque Ecclesiensis ad annum 1164. addidero id, quod legitur in Diplomataria sacra Ducatus Styriae Partis I. pagina. 152.¹⁶⁶

Hoc anno pridie Kalendas Januarias obiit in Ungaria apud Quinque Ecclesias Otakarius Marchio Styrensis in itinere, quod ad visitandum et honorandum Sanctum Domini Sepulchrum, una cum Pilgrino seu Peregrino Patriarcha Aquileiensi Eberhardo Episcopo Bambergensi et Henrico Duce Carinthiae devotus arripuit.

Quis negabit Macarium Episcopum Quinque Ecclesiensem eidem Ottocaró pontificasse, ac in basilica sepultum fuisse: Parce optime amice ingenuitati meae. Si quid reperiero, quod e re tua futurum judicavero, mittetur, dummodo boni consulere velis et has minutias.

27 Dobai Székely Sámuel Koller Józsefnek

Eperjes, 1770. június 9.*

Küldi a *Decretum Quadripartitum* című kéziratot, és Temesvári Pelárt *Sermones de sanctis*át. Kiadásra érdemesnek tartja Leonardus Uncius és Sommer János történeti művét, Heltai Gáspár *Magyar krónikáját* és Zrínyi Miklós *Szigeti veszedelmét*. Nála lévő művekről ír. Várallyai Szaniszló epítáfuma után Cseródi János, Telegdi Miklós és Bornemissza Pál pécsi püspökök epítáfumát küldte. Kollerék

¹⁶⁵ A két formuláskönyvről lásd a 10. sz. jegyzetet.

¹⁶⁶ Az említett mű: PUSCH, Sigismundus, FRÖHLICH, Erasmus, *Diplomatica Sacra Ducatus Styriae*, I–II, Viennae, Trattner, 1756.

* OSZKK, Quart. Lat. 1508, ff. 23–25.

Benczúrhoz küldjék a kötetek árát, mihelyt meggyőződtek azok értékéről. Adatokat közöl II. Makár pécsi püspökről.

Admodum Reverende, ac Clarissime Pater

Domino plurimum colende.

Hacce occasione mitto Decretum Quadripartitum et eleganter scriptum, et bene compactum, una cum Pelbárti de Themesvár sermonibus sacris,¹⁶⁷ quae opuscula cum sint oppido rara merebuntur in neoerigenda per Excellentissimum Praesulem Quinque Ecclesiensem statorem illum Litterarum, bibliotheca, locum inter rariores.

Non ita pridem scripseram Clarissimo Benczurio si quis typographorum rarissimos auctores, qui de Rebus Hungaricis scripsere edendos vellet, apud me existentes Leonhardum Uncium,¹⁶⁸ et Johannis Sommeri Reges Hungariae egregio Carmine¹⁶⁹ elegiaco scriptos, non secus Heltai Gáspár Magyar Kronika,¹⁷⁰ et Adriai Tengernek Syrenaja Groff Zrinyi Miklos,¹⁷¹ possem erga restitutionem eorundem concedere, digni certe sunt qui recundantur, nil tamen responsi obtinui.

Memini me Tibi misisse Stanislai Cibiniensis Episcopi *Quinque* Ecclesiensis epitaphium,¹⁷² num vero *Johannis* Cherödi, Nicolai Telegdini, et Pauli Bornemisza seu Abstemii miserim, non amplius recordor, adeoque nunc accipies.

Libros quos mitto tradet suae Excellentiae communis amicus noster Clarissimus Benczurius, vel si Tu volueris, Tibi.

Ubi conventum pro dudum jam receptis CCLXVIII. autographis monumentis, ac duobus tomis Styli Cancellariae Matthiae Regis pretium visum fuerit deponere suae Excellentiae in manus Benczurianas, in eo ad me mittendo erit ei occasio. Tu modo Clarissime Pater, quem amore complecti non es dedignatus, ultro quoque amare perge, et porro fave. Scito nil mihi acceptius evenire posse quam si tuis Litterariis conatibus pertenui opella mea velificandi dabitur occasio. Jam Vale Dabam e Tusculo meo Eperiensi 9. Junii 1770.

Admodum Reverendae Claritatis Tuae

Devotissimus cultor
Samuel Székely mp.

¹⁶⁷ A kéziratról és a nyomtatványról lásd a 10. sz. jegyzetet.

¹⁶⁸ UNCIUS, Leonardus, *Poematum Libri septem de Rebus Ungaricis*, Krakkó, 1579. RMK III 679.

¹⁶⁹ SOMMER, Johann, *Reges Hungarici et clades Moldavica*, S. I., 1580. RMK III 4809.

¹⁷⁰ HELTAI Gáspár, *Chronica az Magyaroknac dolgairol*, Kolozsvár, 1575. RMK I 118.

¹⁷¹ ZRÍNYI Miklós, *Adriai tengernek Syrenaiia, groff Zrini Miklos*, Bécs, 1651. RMK I 842.

¹⁷² Az epitáfium mai lelőhelye ismeretlen.

[A külföldi:]

Monsieur Monsieur Joseph Koller de NagyManya Aumonier de son Excellence
Monseigneur l'Evêque de CingEglises a Perbourg

[Pecséttel.]

28 Dobai Székely Sámuel Koller Józsefnek

Eperjes, 1770. július 15.*

Az oklevélgyűjtemény, a két formuláskötet, a Temesvári nyomtatvány és a *Quadripartitum* kéziratok árért a 200 aranyról szóló bizonylatot Benczúrhoz elküldte. Adatokat közöl Draskovits György és Sigismundus Ernst pécsi püspökökről. Ajánlja két magyar nyelvű művét: Sylvester János *Újtestamentumát*, és egy graduálét. Pénzérmékről ír.

Admodum Reverende, ac Clarissime Pater, et
Domine plurimum colende.

Septima labentis ad me datas aestimatissimas litteras rite percepi,¹⁷³ aliquot ante dies miseram Clarissimo Benczurio apocham super ducentis aureis ab Excellentissimo Praesule Quinque Ecclesiensi mihi pro 268. autographis per vetustis monumentis,¹⁷⁴ duobus praeterea tomis coevis Cancellariae Matthiae Regis, non secus et Decreto Quadripartito eleganter satis scripto, ac Sermonibus Sacris Pelbarti de Temesvár, depositis, id totum jam confectum esse spero. Cum porro Clarissime Pater, id tua humanitate, industria, ac fatigiis consecutus sim, multumque me Tibi devinctum ultro profiteri debeam, in tesseram amicitiae suscipe munusculum, ut ut levidense, ab ingenuo tamen cultore pereximiarum virtutum tuarum promanans: sunt quatuor numi Romanorum Pontificum, quos apud nos oppido raros credo, praeprimis qui sede vacante cusus est, si merita tua pensaris, res certe vilis, si pauperiei meae conjunctum candorem, Tuique observantiam, aliquid, animus certe pensandus est non munus.

Non amplius memini, num Tibi miserim epitaphium Cardinalis Georgii Draskovichii, ac Valentini, utriusque Episcopi Quinque Ecclesiensis accipe itaque ea fronte, qua reliquas minutias a me missas, suscepisse.

* OSZKK, Quart. Lat. 1508, ff. 26–27.

¹⁷³ A levél nincs meg.

¹⁷⁴ Az említett kéziratokról (diplomagyűjtemény, formuláskönyvek, *Quadripartitum*) és Temesvári Pelbárt művéről lásd a 10. sz. jegyzetet.

Jaurini in Templo Cathedrali.

Georgio Draskovithio *Sacrae Romanae Ecclesiae* Tit[ulularis] Stephani de Monte Coeli Presbyteri Cardinali, Archi Episcopo Colocensi Episcopo Jauriensi et Comiti *Sacrae Caesareae Regiaeque Maiestatis* Consiliario, per Hungariam Locumtenenti, prius Episcopo Quinque Ecclesiensi, oratori in Concilio Tridentino Episcopo Zagradiensi, Dalmatiae, Croatiae, Slavoniae Bano, per Hungariam Cancellario, Avunculo suo, muniis, vitaeque defuncto pridie Calendas Februarias MDLXXXVII. Georgius Draskovith Episcopus Jauriensis, et Comes, Abbas Pornensis, Cruciger Soproniensis *Sacrae Caesareae Regiae Maiestatis* Consiliarius, pronepos, veteri monumento a Turcis labefactato, novum posuit. pridie Calendas Februarias MDCLXXXVII.

In Cathedrali Quinque Ecclesiensi

Reverendissimus Pater Dominus Valentinus Titul. *Sanctae* Sabinae Presbyter Cardinalis Obiit anno Domini MDVIII.

Hic tamen errorem subesse credo, nam Sigismundus fuerat ad annum 1504 Episcopus *QuinqueEcclesiensis* anno 1505 sedes Episcopalis vacabat. Hinc Cardinalis Valentinus iste non potuit esse eotum Episcopus *QuinqueEcclesiensis* Fuerat anno 1407. Valentinus Titulis *Sanctae* Sabinae *Sacrae Romanae Ecclesiae* Presbyter Cardinalis et Quinque Ecclesiensis *Ecclesiae* Gubernator. In Diplomate porro Sigismundi, quo firmat Donationem factam Familiae Fekete de Bokateleke anno 1409. sede *QuinqueEcclesiensi* vacante, adeoque amanuensis lapsus est, qui loco MCCCCVIII. posuit MDVIII.

Ad vitam Georgii Draskovithii potest adjici monumentum in Ecclesia *Sancti* Martini Tridenti Nicolao Zolyomi positum.

Ornatissimo Adolescenti Nicolao Zolyomi Hungaro *Illustrissimi* et *Reverendissimi* Domini Georgii Episcopi Quinque Ecclesiensis *Sacrae Caesareae Regiae Maiestatis* pro Inclyto Hungariae Regno ad Sacrum Concilium Tridenti Oratoris, fido ac perito secretario, magna pietate vita functo P. vixit annis XXIII. obiit anno MDLXIII. VI. Januarii.

Non ita pridem in manus meas devenit Corpus Juris hungarici quod nunc vocamus in prima editione Tyrnaviensis anni 1584. hic est titulus: Decreta, Constitutiones, et Articuli Regum inclyti Regni Hungariae.¹⁷⁵ Si quaeras, quare librum obvium tanti faciam, accipe in primo folio haec manu Mossoczii scripta, et optime conservata leguntur:

¹⁷⁵ RMNy 549.

Principi Regiarum Montanarum Ciuitati Cremmiciensi, Amicis suis Zacharias Episcopus Nitriensis Anno 1585. *Dono Dedit Dedicavit.* Idem Episcopus propria manu credo hanc scripturam tanti viri addere aestimationem operi.

Unum est, quod ex Te scire, et edoceri Doctissime Vir aveo, quandonam Hungari incoeperint in lingua patria scribere? Reperisti inter diplomata mea olim plura autographa Belliducum, praecipuorum procerum, immo et dominarum seu foeminarum de rebus domesticis Lingua Latina, non vero hungarica scriptas litteras Ego quidem Novum Testamentum, ex editione Johannis Sylvestri in hungaricum sermonem versum, ac in Ujszigeth 1541.¹⁷⁶ litteris germanicis impressum,¹⁷⁷ enormi satis pretio, duodecim nimirum aureis comparaveram, ast scriptum nullum vidi ante annum 1560. nuper tamen non scio quo fato incidi in libellum sub titulo Graduale anno 1544. hungaricae scriptum,¹⁷⁸ in quo continentur orationes circa sacrificium Missae dicendae cum adjectis notis musicis, possessor tamen ejus mallet dente privari, quam hocce cimelio carere. Ita est *Clarissime* Pater. Trahit sua quemque voluptas, nec male monet Plinius inquiens Demus alienis oblectationibus veniam, ut nostris impetremus.¹⁷⁹ In libello hocce *manuscripto* hungarico, Graduale dicto, non scio quid asseram scriptor etenim suus nec nomen nec annum quo exaratus est adposuit, nisi forte in pagina prima (quae deest). Sed in aliquot locis annotatus est annus 1544. forsitan tantum antiquior est, et ad aetatem Matthiae Regis accedere videtur, multum gauderem, si quo pretio mei juris efficere possem thesaurum hunc.

Sunt mihi numi aliquot aurei, argentei, ac aerei vetustissimi hungarici. Romanorum Summorum Pontificum ac Regum Hispaniae, improbo labore in Italia comparati, nisi ex hungaria mandante eotum Cancellario *Excellentissimo* Comite *Domino* Nicolao Palffi, gloriosae memoriae Augusto nostro Francisco Imperatori¹⁸⁰ numophilacium hungaricum colligere satagenti, num hi qui restant, oppido certe rari, in Bibliothecas et numophilaeras publica deveniendi nanciscentur aliquando fortunam est quod dubitem. Jam vale *Clarissime* Pater,

¹⁷⁶ SYLVESTER János, *Új Testamentum magyar nyelven, melyet az görög és diak nyelvből nyonnan fordíjtánk, az magyar népnek keresztényen hitben való íppülésire*, Sárvár, 1541. RMNy I 49.

¹⁷⁷ A leveleket nem sikerült azonosítani.

¹⁷⁸ A graduálét nem sikerült azonosítani. Bővebben lásd a 39. levélben közölt jegyzék 1. tételében. Lásd még a 19. sz. jegyzetet.

¹⁷⁹ PLINIUS, *Epist. lib. IX.*, 17.

¹⁸⁰ Lotharingiai Ferenc.

meque e tuorum jubeas esse numero, ut ut non merentem Vale Ex Tusculo Eperiensi 15 Julii 1770.

Admodum Reverendae ac Clarissimae Dignitatis Tuae
humillimus servus, ac perpetuus cultor
Samuel Székely mp.

[P. S.] Si mihi foret Imago Litteratissimi tui Praesulis, ex horatio curarem adscribendum circa eum

Servus in caelum redeas, diuque
Lactus intersis Populo Quirini – vel Parmoni
Neve Te nostris vitiis iniquum
Ocyor aura

Tollat.¹⁸¹

Ubi opus tuum aspirante Lucinia prodierit, spero nos quoque visuros tanti laboris fructus. Utinam.

29 Dobai Székely Sámuel Koller Józsefnek

[P*]

Adatokat közöl Kórógyi László és Janus Pannonius pécsi püspökökről. Birtokában lévő művekről és pénzérméről ír, olvasta a kritikát.

P.S.¹⁸² Quod plerorumque Episcoporum nominibus diversum sentiamus, quoad Chronologia mirari desines Vir Clarissime, cum enim ex coaevis tantum monumentis ea eruderanda sint, nec quisquam etenim est, cui omnia possint esse, adeoque quisque aetatem Episcopi ex eo, quod habet monumento producit, cum alteri, aliud vetustius cum sit, diversus sentire liceat, nullus tamen eorum certe errat. Scimus in Bullis Pontificum Maximorum poni Pontificatiis nostri anno primo, in Imperatorum, et Regum anno regni nostri primo, in Episcoporum litteris horum usus cum non sit, quoad prioris aevi Episcoporum priorum annum quis audebit quid decidere.

Libet coronidis loco adjicere et hoc.

¹⁸¹ HORATIUS, *Carm. I*, 2, 45–49.

* OSZKK, Quart. Lat. 1508, f. 32.

¹⁸² Nem lehetett eldönteni, melyik levélhez (talán ma meg nem lévőhöz) tartozik a P. S.

In Diplomate Caroli Regis de anno MCCCXXIII. quo confirmat Donationem Villae Kolchovan Magistro Kokos ponitur datum per manus Magistri Endre, Ecclesiae *Quinque Ecclesiensis* Lectores Vice Cancellarii: hoc posse subiungi Vitae Episcopi *Quinque Ecclesiensis* Ladislai iudicarem.

Praeter Janum Pannonium immortalem illum poetam Episcopos litteratos Ecclesiae *Quinque Ecclesiensi* praefuisse alios etiam, qui Legum Doctores erant, nec ita scribi erubuerunt.

In inlyta Desseuffiorum gente frater natu major est *Spectabilis Dominus* Thomas Desseuffi de Csernek prae cuius manibus est Tabularium gentilitium si quid de Episcopis *Quinque Ecclesiensibus* scire percupis, praeter supremum Comitem Comitatus huiusce *Dominum* Baronem Samuelem Desseuffi, is quoque ad eundis erit Tibi per litteras, huc Eperiessinum dirigendas, cave tamen asseras Te id meo consilio fecisse.

Jam de nostris etiam rebus ut aliqua scire velis, efflictim Te peto, promittit id mihi tua humanitas, quae possit, et velit prodesse etiam immerenti.

Est mihi Collectio rarissimorum vetustorum autographorum Diplomatum et monumentorum, facile quatuor Centurias superans in membrana reperiuntur duae centuriae totidem in Charta, in quibus coacervandis a quadraginta quinque annis non segniter desudabam: duo praeterea Tomi Styli Cancellariae Matthiae Regis coaevi eleganter scripti, et integri, si cui animus est comparandi, huius thesauri, numeratis aureis ducentis sui juris facere poterit. Tantum cimelium vix apud aliquem privatorum reperietur unquam, non in privata, sed celeberrimis etiam publicis, iisque regiis bibliothecis locum certo primum meretur, nec ab aliis nisi insipidis ignorantiae fratribus temni solent talia, hi norunt qui Eruditorum epistolas itinerarias legerunt quo pretio vel una autographa scheda veniat apud exteros, vidi codices manuscriptos perexiguae molis quinquaginta et centum solidis venditos, immo Ludovici XIV. subscriptionem decem thaleris venditam, mihi omnium ex Augusta Domo Austriaca Regum subscriptiones sunt, ex prioribus vero solius Matthiae Corvini tantum, ac Johannis¹⁸³ cum nullus usus suscriptionis fuerit priscis temporibus Monogrammata secretarii stingere adsueverant.

In colligendis numis patriis multum desudabam, ast non satis feliciter si id excipio quod *anno* 1753. bis mille numos argenteos *Sancti* Stephani, Petri, Samuhelis et Andreae I. reperierim apud rusticum, e quibus ducentos emi, qui in

¹⁸³ Szapolyai János.

Hungaria Transylvania et Imperio suos nacti heros. Andreae I. cum reliquis *Reverendo Patri* Kaprinai dedi. Collectio mea Diplomatica incipit a Bela, et Ladislao, cum autem pleraque sine Die et Consule emanaverint, an ad primum, vel secundum referi debeant, non decido integra tamen et sigilla bene conservata cernuntur.

Familiare est opulentioribus plerisque apud nos, literas temere nec similia cimelia parato aere velle comparare, alii talium aestimatores cum egentiores sint comparare nequeunt, et hinc est, quod decreverim utramque collectionem diplomaticam nimirum et numismaticam ad externos in publicam bibliothecam mittere, satis laetus quod nonnulli scriptores rerum patriarum confessi sunt. Se a nobis quoque adjutos fuisse. Solemus talia autographa Unica vocare adeoque in publicis bibliothecis locus talibus dandus. Nefandorum ultimorum Motuum acta pleraque in origine habeo,¹⁸⁴ non secus et Capitulationem Munkacsensem manu Antonii Caraffa, ac Helenae Zrinyi subscriptam ac multa his similia. Nonne rideres, dulcis amice, si Tibi dixerim, fuisse aliquem, qui mihi aureum Cremniciensem obtulerat pro aureo Gustavi Adolphi ex auro philosophico, cum nota Sulphuris et Mercurii cuso, quem ego una duodena aureorum misero praedicanti Reformato, similium tamen curioso, et intelligenti, nolebam cedere. Mariae primae aureum per talpam ejectum, et tribus granis, aureo Cremniciensi plus ponderantem, uno volebat redinere Cremniciensi. Ego miles eotum, pro thalero cum inscriptione Gottes Freund, der Pfaffenfried, ac alio non absimili, unum vasculum exquisitissimi vini uvarum passarum in Imperio dedi. Quis Te melius nosse potest, quid distent aera supinis. Sunt mihi nonnulli Pontificum Romanorum nummi argentei majoris, et minoris moduli ex argento optimae notae, hos male sari pondere redimere volunt.

Quoties lego Schwarzii Recensioem Criticam Schmeizeliani de numis Transilvanicis Commentarii Rintelii 1764.¹⁸⁵ impressam Excellentissimo tuo Praesuli inscriptam, toties brevissimum hoc encomium praefero prolixissimis hisce elogiis quibus assentatores patronos suos ornant vel onerant, non decido. Iterum vale Pater Reverende.

Si quid litterarum ad me Tibi aliquando visum fuerit, peto non mihi albam mittito Chartam sed exemplo meo totam prolixioribus inplens litteris. Vale.

¹⁸⁴ Lásd a 39. sz. levél kéziratjegyzékét.

¹⁸⁵ SCHWARZ, Gottfried, *Recensio critica Schmeizeliani de numis Transilvanicis commentarii. Supplementa, emendationes et illustrationes perpetuas continens*, Rinteln, 1764.

30 Dobai Székely Sámuel Koller Józsefnek

Eperjes, 1770. november 14.*

Birtokában lévő Hunyadi János, Mária királynő, Zápolya János és Báthori Zsigmond pénzéméit kínálja. Cornides írta neki, hogy Koller már az 1550. évnél tart. Kerchelich művéről, egy régi diáriumról ír. A *Corpus juris Hungarici* első kiadásának tulajdonában lévő példányát ajánlja.

Admodum Reverende ac Clarissime Pater

Domine mihi singulariter colendissime

Ipsa die beato Martino sacro ex videmia reduci, redditae sunt litterae tuae.¹⁸⁶ Impense mihi gratulor, quod Tibi adhuc sint res meae curae, ut ut nunquam mihi fuerit animus singulatim numos meos dividendi: attamen quanti Te faciam, hac re etiam testari volo. Numi autem, Mariae, qualis in Mellen Serie Regum Hungariae e nummis aureis¹⁸⁷ Tabula III. No. 22. Johannis Gubernatoris, qualis apud eundem Tabula I. No. 5. et Johannis Zápolya, qualis Tabula II. No. 11. conspicitur, optime sunt conseruati, ac quod memorabile est, nummus Mariae, per talpam ejectus, ab ancilla rustica gramen secante conspectus, et sublatus, tribus granis modernos Cremnicienses superat aureos, reliqui etiam pondere, ac bonitate metalli superant recentiores. Non scio quo fato non fecerim mentionem rarissimi aurei Sigismundi Báthori de Somlyó Principis Transylvaniae anno 1594. cusi qui nec solertissimo, ac felicissimo collectori nummorum rariorum Martino Schmeizel in Erläuterung Gold und Silbern Müntzen von Siebenbürgen¹⁸⁸ notus, nec visus fuerat. Hos quatuor aureos, oppido raros, ac quos quidam Tyrnavienses a me flagitabant sibi cedi, daturus sum Tibi, numeratis aureis triginta. Quod si tuo beneficio, ac fatigiis fuero consecutus, testandae amicitiae, ac obsequii causa mittam Tibi singularem Thalerum Johannis Secundi Regis Ungariae anno 1565. cusum in cujus una parte insignia Zápolyaiana cernuntur, pars postica tota levis est, cujus ectypon conspicitur in praelaudato opere Schmeitzeliano Tabula II. Cum porro in cursu publico nullae recipiantur litterae, quibus aes inclusum est, pyxides tamen seu scatulae sigillo Postali munitae extra omne periculum perferuntur ad quos mittuntur, hanc tutissimam credo viam ad nos et ad Vos mittendi pecuniam. Si Directorem cursus publici Poseniensis requirere Tibi visum fuerit, is ad hujas officium postale facile diriget sub sigillo regio etiam absque cistula.

* OSZKK, Quart. Lat. 1508, ff. 33–34.

¹⁸⁶ A levél nincsen meg.

¹⁸⁷ Mellen művét lásd a 71. sz. jegyzetben.

¹⁸⁸ A Schmeitzel műről lásd a 72. sz. jegyzetet.

Dummodo impetrare mihi liceat, quod peto, nimirum triginta aureos *Clarissimus* Benczur facile resignabit quaestori Poseniensi Braumüllero, cujus gener Daniel Pulszki hicce mihi enumeraturus est.¹⁸⁹

Cornides noster scribit mihi Te jam ad annum 1550. deduxisse opus tuum, quod eruditus anhelat orbis videre. Scribit etiam Kertschelitzium eidem exemplar sui operis obtulisse,¹⁹⁰ ac Benczurio resignasse scripsi ei, si fuerit ad me missum, mense Januario mittam ad amicum Debreceniensem qui in Transylvaniam occasione nundinarum missurus est.

Quidquid reperire licet, quod e re tua esse suppono, in adversaria referre consuevi. Incidit in manus meas apographum veteris Diarii¹⁹¹ quod etiam in usus meos exscripsi. (In hocce nonnulla invenire licuit quae forsitan hactenus Te latebant.)

„Thesaurarius seu Kintstarto Matthiae Regis erat baptisatus Iudaeus Johannes Ernst dictus. Huic in hoc officio successit filius ejus Sigismundus Ernst, qui erat Episcopus Quinque Ecclesiensis. Et quemadmodum Thesaurarius Regius in Hungaria omnia in manibus suis habet, sic dictus Episcopus *Quinque Ecclesiensis* Sigismundus Ernst, etiam quaestum cupri (Kupfer Handel) Neosoliü possidebat, ac ad mortem Matthiae regis, quae proprium tenebat. Mortuo Episcopo Sigismundo Ernst, Camera Neosoliensis, et quaestus cupri in manus fratris ejusdem Johannis Ernst, (qui etiam Hampo appellabatur) devenit, Hampo est tantum quasi dicas Häusel, domunculam, ist ein frommer einfälltiger Mann genest, darum ihm der Nahme Hampo geblieben, hat in Windischland oder Slavonien geneset, und seine Güter gahabt in der Draw und Cháklornja. Derselbe hat einmahl denen Herren Thurzo und Fugger den Handel arrendiret, und über drey Jahr auf ein Arenda zwanzig floren in Geld jährlich bekommen.

Si quando plura invenire contingat, Tibi sacrata esse scito. Primam editionem Corporis Juris Hungarici¹⁹² possideo in cujus titulo haec leguntur manu Collectoris inscripta. Principi Regiarum montanarum Civitati Cremniciensi Amicis suis Zacharias Episcopus Nitriensis Anno 1585. *Dono Dedit Dedicavit* Idem Episcopus propria manu.

¹⁸⁹ Az éremvásárlásról lásd a 29–38. sz. leveleket.

¹⁹⁰ Utalás Kerchelich Ádám Baltazár készülő püspökségtörténetére (KERCHELICH, Adam Baltazar, *Historiarum cathedralis ecclesiae Zagrabienensis*, I, [s.a.]

¹⁹¹ A naplót nem sikerült azonosítani.

¹⁹² Lásd a 175. sz. jegyzetet.

Nonne in publica bibliotheca locus huic editioni dari potest. Obtulerat non nemo recentissimam editionem Corporis Juris, ast cum habeam anni 1715. ac subsequentium Comitiorum articulos, non me sum passus permoneri ad concambium. Tu Pater Clarissime vale, ac porro favere nobis non dedigneris Iterum vale et me redama.

E Tusculo Eperiensi die 14. *Novembris* 1770.

Admodum Reverendum ac Cl. Paternitatis Tuae

humillimus servus et cultor

Samuel Székely mp.

[Koller József feljegyzése:] Székely 19. *Novembris* 1770.

31 Koller József Dobai Székely Sámuelnek

Pozsony, 1770. november 30.*

A pénzermék közül Mária királynőét, Hunyadi Jánosét, I. (vagy II.?) Zápolya Jánosét és Albertét vásárolnák meg Dobai Székely Sámuelről.

Spectabilis ac Perillustris Domine
mihi *Singulariter* Colendissime!

Diu quidem cessavi a Litteris, sed non a cura et sollicitudine rerum Tuarum. Elenchum Nummorum Ei qui emere cupiebat,¹⁹³ exhibui. Verum is pertinaci proposito ab omnibus emendis abhorret, neque nisi tres, sed pretio quantumvis magno, comparare desiderat. Qui sunt aurei numi: Mariae, Joannis Gubernationis, et Joannis Zapolyae sive I. sive II. Ex his pro Maria sola usque ad 8. aureos Tecum paciscetur. Pro caeteris dabit non multo minus. Fac quod e re tua fore judicaveris. Ecquidem aliam meliorem quidpiam numorum vaenumdandi occasionem non deprehendi. Vale et cum hac de re, tum de aliis pro Litterarum Commercii Jure, mihi quamprimum rescribe.¹⁹⁴

Posonii 30. *Novembris* 1770.

Spectabilis Dominationis Tuae

Servus humillimus

Josephus Koller mp.

[A margón:]

* OSZKK, Quart. Lat. 784/II, ff. 134–135.

¹⁹³ A Klimo György számára küldött jegyzék nincs a levelek között.

¹⁹⁴ Az éremvásárlásról lásd a 29–38. sz. leveleket.

Si pari conditione Albertum aureum vendere velis, ejus etiam pretium adscribere poteris.

[Pecséttel.]

[A külföldi:]

Posonio

Spectabili ac Perillustri Domino Samueli Székely de Doba S. C. et R. A. M.
Centurioni Emeritu, Domino mihi singulariter Colendissimo Eperjessinum

32 Koller József Dobai Székely Sámuelnek

Pozsony, 1770. december 8.*

Amint Dobai Székely elküldi a hat darab érmét, ő küldi a 30 aranyat. Mária királynő, Albert, Hunyadi János, Zápolya János, Báthori Zsigmond és II. Miksa pénzérméjét kéri. A vásárlásban Benczúr József közvetít.

Spectabilis ac Perillustri Domine

Domine mihi Colendissime!

Ad postremas Tuas hoc responsum habe : Triginta aureorum pretium, si quos infra recensebo, Nummos aureos miseris, addicitur. Nimirum

Mariae

Alberti

Johannis Gubernatoris

Johannis Regis

Sigismundi Bathori

Maximiliani II.¹⁹⁵

Si consenseris pretium illico recipiam, et Clarissimo Benczurio consignabo. Tu, quo e re Tua visum fuerit, facies. Ecquidem utilius rem Tuam gerere ac procurare non potui. Vale.

Spectabilis ac Perillustri Dominationis Tuae

Posonii 8^a Decembris 1770.

Servus humillimus
Josephus Koller mp.

[A külföldi :]

de Presbourg

* OSZKK, Quart. Lat. 784/II, ff. 136–137.

¹⁹⁵ Az éremvásárlásról lásd a 29–38. sz. leveleket.

Monsieur Monsieur Samuel de Székely Capitain de Sa Majestè Imperiale Royale et Apostolique a Eperies
[Pecséttel.]

[Dobai Székely Sámuel feljegyzése:] percep. 10. december 1770. die 15. respon.

33 Dobai Székely Sámuel Koller Józsefnek

Eperjes, 1770. december 15.*

Az érmék (öt arany, egy ezüst) vásárlásáról ír, Pulszky Dániel közvetít az eladás ügyében. Várallyai Szaniszló pécsi püspökkel kapcsolatos, Kajáta községre és Eperjesre vonatkozó diplomákat idéz.

Admodum Reverende ac Clarissime Pater

Domine plurimum colende.

Novissime ad me datae, recte sunt mihi redditae: quae de numis hungaricis ad me scribis probe intelligo, sunt mihi in auro Mariae, Johannis Gubernatoris, Johannis Regis, Sigismundi Báthori, et Maximiliani Secundi numi, Albertum tamen nunquam in auro possedi, sed tantum in argento, eumque minimi moduli, si quinque hi in auro placuerint emptori ac Albertus in argento, numeratis triginta aureis, eos habere poterit. Tu vero dulcis amice Johannis secundi thalerum oppido rarum: ast nova se sistit difficultas, quomodo hi Posonium mittendi, si visum fuerit promissos triginta aureos *Domino* Braumüllero quaestori Posoniensi numerare, gener suus Daniel Pulszki eos mihi hicce depositurus est. Tua bonitate et amicitia facile me id obtenturum confido, nec ullus dubito, id te effecturum pro eo quo in me es animo. Scito non ne ingratum et immemorem futurum.¹⁹⁶

Stanislaum Episcopum Quinque Ecclesiensem non Cicinio Transylvanorum ast nobis vicina urbecula natales suos debere, quod adnecto monumentum docet. Suo loco per Te inserendum. Si placuerit, nec erit inutile haec quoque nosce.

Nos Ferdinandus¹⁹⁷ et reliqua Memoriae commendamus etc. Quod pro parte et in personis fidelium nostrorum Prudentum ac Circumspectorum Judicis et Juratorum caetarorumque Civium et inhabitatorum Civitatis nostrae Eperies, exhibitae sunt Nobis et praesentatae quaedam Litterae Capituli Scepusiensis in simplici

* OSZKK, Quart. Lat. 1508, ff. 35–36.

¹⁹⁶ Az éremvásárlásról lásd a 29–38. sz. leveleket.

¹⁹⁷ I. Ferdinánd, magyar király.

papyro confectae, sigilloque ipsius a tergo impressivae communitae, quibus mediantibus fidelis noster Reuerendus Stanislaus Episcopus Quinque Ecclesiensis Consiliarius noster, et Praepositus ejusdem Ecclesiae Scepusiensis, cum eisdem Civibus Civitatis nostrae Epperies, ratione et praetextu possessionis Kajatha vocatae in Comitatu Saaros habitae existentis in pacis et concordiae unionem devenisse, idemque Stanislaus Episcopus et Praepositus eandem possessionem Kajatha, bonis respectibus praefato Judici juratisque et universitati Civium praedictae Civitatis nostrae Epperies, et per consequens Hospitali Pauperum in eadem Civitate constructo, perpetuo Juris titulo sub certa conditione dedisse donasse et contulisse dignoscebatur, tenoris infrascripti. Supplicatum itaque exstitit Majestati nostrae pro parte praenominatorum Judicis, et juratorum cretutorumque Civium et inhabitatorum Civitatis nostrae Eperies, ut easdem Litteras, ac omnia et singula in eisdem contenta ratas, gratas, et acceptas habentes, Litterisque nostris Privilegialibus de verbo ad verbum sine diminutione et augmento aliquali inseri, et inscribi facere, praemissisque Dationi et Collationi, aliisque omnibus et singulis inferius in tenore praesentium Litterarum contentis, nostrum Regium Consensum benevolum pariter et assensum praebere dignemur. Quarum quidem Litteratam tenor talis est:

Nos Capitulum Ecclesiae Scepusiensis Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis. Quod Reuerendus Dominus Stanislaus Episcopus Quinque Ecclesiensis Sacrae Romanorum hungariae et reliquarum Majestatis Consiliarius etcetera Dominus et Praelatus noster ab una parte, parte vero ab altera Prudentes ac Circumspecti Stephanus Zebenyi Judex et Emericus de Wikoth Notarius, necnon Christophorus Zola, et Paulus Thaul jurati Cives Civitatis Eperies, per totum Consulatam ejusdem Civitatis, cum plena potestate et auctoritate missi et deputati coram nobis constituti sponte et libere sunt confessi et retulerunt in hunc modum Quod licet certo jam tempore inter eundem Dominum Episcopum Praelatum nostrum ab una, et dictos Cives de Eperies parte ab altera, occasione et praetextu possessionis Kajatha vocatae in Comitatu Sáros existentis habitae, ipsum Dominum Episcopum Praelatum nostrum optimo jure concernentis, ad quam idem quoque Judex, et jurati Cives, Jus efficax, juxta Donationem praefatae Majestatis Regiae se habere praetendebant, ac certarum etiam rerum argententearum, et aliarum diversarum ejusdem Domini Episcopi in dicta Civitate Eperies apud quendam cognatum suum depositarum, ad certam florenorum summam extendentium, nonnullae controversiae et differentiae ortae fuissent et suscitatae. Tandem idem Episcopus

et Praelatus noster bonis quidem et honestis respectibus rationibusque et causis animum suum ad id moventibus, et inducentibus, volens ulterioribus Litibus, causis et differentiis finem imponere praesertim considerando idem Dominus Episcopus, intollerabilia damna et incommoda, jacturamque praefatorum civium, quam tam in personis, quam in rebus eorum, per haec impacata tempore subierunt, et passi sunt ad talem cum eisdem Civibus pacis et concordiae unionem devenisset, prout eandem ambae Partes in praesentia nostri Se devenisse retulerunt. Quod praefatus Dominus Episcopus et Praelatus noster, eandem possessionem Kajatha, quam piae reminiscendae Reuerendus olim in Christo Pater Dominus Demetrius de Nyárs Episcopus Suffraganeusque et Vicarius Ecclesiae Strigoniensis Frater suus a magnifico condamnato Domino Stephano de Rozgony pro certa florenorum summa emisset, ipseque Stephanus de Rozgony eidem quondam Demetrio Episcopo ideo dedisset et inscripsisset perpetuo Jure, ut scilicet in usus pios, ac salubres converteretur: sed quia ideo Demetrius Episcopus propter incapacitatem et senilem aetatem jam considerans hanc piam voluntatem suam exequi, et ad effectum perducere minime posse, propterea idem Demetrius Episcopus eandem possessionem Kajatha adhuc eo vivente praefato Domino Episcopo Praelato nostro commisisset, ac insuper in pacifico et quieto dominio ejusdem possessionis, eundem Dominum Episcopum sub certis conditionibus, aequae ut idem quondam Demetrius Episcopus fuisset, esse voluisset. Volens itaque et capiens idem Dominus Episcopus et Praelatus noster piam voluntatem et intentionem dicti quondam Domini Demetrii Episcopi Fratris sui exsequi et ad effectum perducere, ac denique magis ac magis proventus et redditus Hospitalis Pauperum in eadem Civitate Eperies constructi ampliare tum ex eo tum vero ex fraterno amore illo, quo ipse Dominus Episcopus Praelatus noster illam Civitatem, consequenterque universitatem Civium ejusdem Civitatis Eperies, totam etiam rem publicam prosequeretur, praefatam possessionem Kajatha, simul cum cunctis suis utilitatibus et pertinentiis quibus libet Terris scilicet arabilibus cultis et incultis agris, pratis sylvis nemoribus; pascuis, montibus, vallibus aquis fluviis piscinis etcetera ut styli est et pertinere debentibus, praefatis Judici juratisque ac universitati Civium praedictae Civitatis Eperies, et per consequens praefato Hospitali Pauperum in eadem Civitate Eperies exstructo perpetuo Juris titulo dedisset donasset et contulisset omnia dedit donavit et inscripsit coram Jure perpetuo et irrevocabiliter tenendam possidendam pariter et habendam, nullum jus, nullamque juris et domini proprietatem ejusdem, idem Dominus Episcopus Sibi ipsi aut aliis quibusvis per

amplius reservando, sed totum et omne jus suum, omnemque juris et domini proprietatem, quod videlicet et quantum idem *Dominus Episcopus* Praelatus noster in eandem possessionem tam vigore Donationis Serenissimi quondam Principis Domini Johannis Regis Hungariae, tum vero praefati Domini nostri Regis quaecumque habuisset aut habere se in futurum sperasset, aut habere speraret in praefatos Judicem et Juratos ac universitatem Civium praefatae Civitatis Eperies, et eorundem posteros, modo praemisso transtulisset, pleno jure et cum effectu, ea tamen lege et conditione, ut illam iidem Cives de Eperies et eorundem posterii perpetuo Juris titulo possideant, omnes tamen proventus ejusdem ad usum pauperum in hospitali in eadem Civitate Eperies constructo, perpetuis temporibus semper duraturis in perpetuam elemosynam pro salute tam praefatorum quondam Stephani Rozgonyi progenitorumque ejusdem, quam ipsius Demetrii Episcopi, fratrumque ejusdem convertere debeant ac teneantur assumendo nihilominus idem *Dominus Episcopus* Praelatus noster eosdem Cives de Eperies in quieto et pacifico dominio praenotatae possessionis Kajatha juxta temporis conditionem contra quoslibet legitimos impetitores, causidicos, et actores propriis suis laboribus et expensis tueri et conservare. Praeterea etiam idem *Episcopus* Praelatus noster volens erga Cives argumenta Charitatis et pium suum effectum declarare, eosdem Cives de Eperies super praedictos omnibus damnis suis in dissipatione Clenodiorum argenteorum, Vestiumque et id genus omnis supellectilis ipsius, per ipsos Cives utcunque illatis et irrogatis, quietos et expeditos ac modis omnibus absolutos reddidisset et commisisset. Et contra praefatus Stephanus Zebenyi Judex, Emericus Wikothe Notarius Christophorus Zula et Paulus Taul jurati, in ipsorum ac universorum Civium de Eperies nominibus personaliter se se adstantes, ad praemissa omnia et singula perpetuo et irrevocabiliter observaturos obligaverunt et adstrinxerunt coram nobis harum nostrorum vigore et testimonio litteratum mediante Datum feria sexta proxima post festum Sacratissimi Corporis Christi Anno ejusdem MDXLV.

Consensus Regius emanavit XX *Februarii* MDXLVI. Posenii

Apparet Stanislaum Cibiniensem *Episcopum* *Quinque Ecclesiensem* fuisse ex urbecula nobis vicina ortum, cum Demetrius de Nyars frater suus nuncupatur, vicus Nyars est conterminus Cibinio.

Anno 1702. Cardinalis Leopoldus Kollonich villam Kajatha e manibus actualis possessoris tollendo et idem Residentiae *Patrum* Societatis Epperiensis applicuit.

Si tibi visum fuerit id quoque mittam. Cui ego in Adversariis adjeci

Nam propriae telluris herum natura neque illum
Nec me, nec quenquam statuit. Nos expulit ille,
Illum aut nequities, aut Vafri inscitia Juris
Postremo expellet certe vivacior haeres.
Nunc ager Umbreni sub nomine, nuper Ofelli
Dictus erit nulli proprius; sed cedet in usum
Nunc mihi, nunc aliis. Quocirca vivite fortes
Fortiaque aduersis opponite pectora rebus

Horatius *Satyrarum* Liber II. *Satyra* 2.

Omne genus felicitatis exeunte vetere ac illucescente novo anno Tibi precatus,
avidus expectabo jussa tua qua occasione mittendi erunt cupiti nummi. Vale
dulcis amice ac porro fave

Tuo

Eperies 15. *Decembris* 1770.

humillimo servo et cultori
Samueli Székely mp.

[Koller József feljegyzése:] Notitia de Stanislao Cibiniensi

34 Koller József Dobai Székely Sámuelnek

Pozsony, 1771. január 9.*

A megvásárlandó hat érme áráról.

Spectabilis ac Perillustris Domine
Mihi *singulariter* Colendissime!

Fixum est tricenos aureos cum senis, qui itidem aurei sint, numis commutare.
Quare cum Albertum aureum non habeas, ejus loco Theodosii Augusti aureum
numum dabis, eumque, si placet, cum caeteris, nimirum, Mariae, Joannis Gubernatoris,
Joannis Regis, Sigismundi Bathori, et Maximiliani II. numis aureis
Posonium ad me mittes. Quos ut primum percepero, tricenos mandatario tuo
aureos numerabo. Hanc satis aequam conditionem puto, cum aurei Theodosii et
Maximiliani rari haud sint, et facile pro duobus florenis supra pondus auri adjectis
emi possint, Zapoliani etiam non nimis rari sunt, immo cum nos senos possidea-

* OSZKK, Quart. Lat. 784/II, ff. 138–139.

mus, viles etiam reputo. Quare ternis reliquis facile 24. aureorum pretium
respondet, singulis nimirum aureis octo aurei. De consensu aut quovis animi tui
sensu me quamprimum edoceas oro.¹⁹⁸ Vale meque reputa

Tuum

Posonii 9. Januarii 1771.

Servum humillimum
Josephum Koller mp.

[A margón:]

Audio Clarissimum Benzurium a nobis ad vestras partes Kesmarkum disces-
surum,¹⁹⁹ scio doleo otimi viri consvetudine nos privandos esse

[A külzeten:]

Presbourg – Monsieur Monsieur Samuel Székely de Doba Capitain de Sa Majesté
Imperiale Royale et Apostolique a Eperies

[Pecséttel.]

[Dobai Székely Sámuel feljegyzése:]

percep. 17. Januario 1770. [1771!] respond. 19. Januario.

35 Dobai Székely Sámuel Koller Józsefnek

Eperjes, 1771. január 18.*

Braumüllernek küldi a hat érmet, átadáskor neki adja át a 30 aranyat. Várallyai Szaniszló írását mellékeli. Hoffman Pál pécsi püspök kapcsán a Hoffman családról ír.

Admodum Reverende ac Clarissime Pater

Domine mihi singulariter colendissime

Exeunte hocce mense, aderit harum partium auriga Repa dictus, qui pluribus
vitibus quotannis Posonio hujatibus quaestoribus abinde merces adportare
consuevit ab hinc vero communiter vitium eorsum transfert ubi trium quatuorve
dierum moram apud nos traxerit, huic ego cum Litteris tradam, sex illos per te
desideratos nummos in auro eosque Braumüllero quaestori Posoniensi mittam
per eum Tibi resignandos, Tu vero, dulcis amice, horum vice triginta aureos dicto
Braumüllero trades, a quo receptos mihi referet Repa. Si quo expost ex rarioribus

¹⁹⁸ Az éremvásárlásról lásd a 29–38. sz. leveleket.

¹⁹⁹ Benzúr József 1771–1176 között tanított ismételtén Késmárkon.

* OSZKK, Quart. Lat. 1508, ff. 37–38.

in manus nostras inciderint numi, ac Tibi placebunt, hi quoque mittentur si vixerimus.²⁰⁰ Fassionem Stanislai Cibiniensis Episcopi *Quinque* Ecclesiensis super possessione Kajata in hocce Comitatu Sárossiensi sita, ac hospitali pauperum Eperiensi legata, in novissimis ad Te missis, adnexui, non satis demirari queo, quod nullam hujus rei feceris in tuis mentionem, adnexa erant adversaria, quibus remonstratum, et evictum satis erat, Stanislaum huncce non Cibinio Transylvanorum, sed Sárossiensi fuisse ortum, quod procul omni dubio olim etiam Tibi constitit.

Nunc investigatur Nobilitas minus notorum nobilium, vidi instantiam Balthasaris Schober Civis Eperiensis pro impetrandis armalibus Ferdinando III. porrectam, quam solus Paulus Hoffmann Episcopus *Quinque* Ecclesiensis commendare sustinuit, ac eidem elargitae sunt, nec mirum instantem operam Episcopi Hoffmanni implorasse, ac obtinuisse, cum et ipse Hoffmann natales suos huicce Comitatu in acceptis ferre debuerit, ac abaviae meae Susannae Hoffmann Ladislao Görgey nuptae germanus frater exstiterit, cum Stephano et Georgio Hoffmann, qui omnes in sexu defecerunt mansculo. Tu vir *Clarissime* si ex post quoque favere perges, multum Tibi obstringes, alias quoque

Tui

Eperies 18. *Januario* 1771.

Observantissimum, ac humillimum cultorem ac servum
Samuelem Székely mp.

[A külzeten:]

Jamne *Reverendi Patris* Caroli Wagner *Societatis Iesu* Opus sub prelo est,²⁰¹ percuperem scire. Patris Kaprainai tomus II. Hungariae Diplomaticae vix ut audio, imprimetur,²⁰² *Reverendus* Kerchelichius operis sui unum tomum Cornidesio destinatum tradidit Benczurio.²⁰³ Si mihi fuerit concreditus, erit mihi occasio eum mittendi in Transylvaniam.

Communem amicum nostrum *Clarissimum* Benczurium ad regendam scholam Kesmarkiensem venturum, aliorum etiam relatione edoctus sum. Propiorem nobis futurum gratulor nobis, non tamen ipsi, nimium Vicinus Vindobonae, ac Posonio esse, praeferem mea opinione, Sarmatis et Getis esse vicinum. Ast trahit suum quemque voluptas, utinam huic similem patriarum rerum studiosi, ac

²⁰⁰ Az éremvásárlásról lásd a 29–38. sz. leveleket.

²⁰¹ WAGNER Károly *Analecta Scepusii* c. művének első kötete csak 1774-ben jelent meg.

²⁰² Lásd a 27. jegyzetet.

²⁰³ Kerchelich művéről lásd a 190. sz. jegyzetet.

curiosi nanciscantur, quod tamen ego vix sperare possum. Utinam fallar, nec ipsum poeniteat aliquando hujus mutationis.

[Címzés:]

Au Reuerend Pere

Monsieur Joseph Koller de Nagy Mánja Aumonier de Son Excellence Monsieur l' Eueque de Cinqu Eglises a Presbourg

[Pecséttel.]

[Koller József kézírása:] Székely 28. *Januario* 1771.

36 Dobai Székely Sámuel Koller Józsefnek

Eperjes, 1771. február 10.*

Hat arany numizmat küld, Miksáé helyett egy ritka erdélyit. Kollernek János Zsigmond tallérját, Albert és Miksa ezüst pénzt ajándékba. A pécsi püspökség alapítólevelének töredékéről ír. Ritka könyveire vevőt keres, ezek katalógusát elküldi a vásárolni akaróknak. Az érme kivője és azok árának átvevője Johann Gottlieb Amri pozsonyi kereskedő.

Admodum reverende, ac Clarissime Pater,

Domine singulariter colendissime

Quos desiderasti, mitto numos aureos sex²⁰⁴

1. Theodosius, unum et medium aureum ponderans.
2. Mariae Reginae, tribus granis aureo Cremniciensi ponderosior.
3. Johannes de Hunyad Gubernator.
4. Johannes Zápolya Rex Hungariae.
5. Sigismundi Báthori de Somlyó anni 1594. quod indicant Litterae initiales Sigis: B. de S.
6. Promiseram aureum Maximiliani II. ast nuper admodum tantum observari, subductum esse per hominem, cui picatae fuere manus. Sunt nonnulli Antiquarium, qui Libellum, ac numum rariorem subducere non adnumerant peccatis contra Praeceptum Septimum Decalogi. Loco Maximilianeus aurei mitto omnibus rariorem cum Inscriptione *Mon. Or. Transylv. Ung.* hicce nec Melenio,²⁰⁵ nec Schmeitzelio²⁰⁶ erat visus: num in Kölesérii Auraria Dacica²⁰⁷ reperiat, ignoro,

* OSZKK, Quart. Lat. 1508, ff. 39–40.

²⁰⁴ Az éremvásárlásról lásd a 29–38. sz. leveleket.

²⁰⁵ Mellen művét lásd a 71. sz. jegyzetben.

²⁰⁶ Schmeitzel művét lásd a 72. sz. jegyzetben.

opusculi namque hujus perrari, tantum unum exemplar vidi apud medicum Debreczeniensem *Dominum* Stephanum Weszprémi; ast excutere non licuit, brevitatem temporis praepedito. Si quis alter, certe, communis noster amicus Daniel Cornides in collectione veterum monumentorum, ac numerum curiosus, et felix collector, et subtilissimus Criticus, non tamen huncce Transylvanicum aureum vidit, nec cui adtribuendus sit decidere audeat, praeprimis, quod annus non sit adpositus. Sed nec Sigla sub peditus regis apparens leo, scitur cujusnam monetarii insigne fuerit: obversi duo malleoli, urbes montanas denotare pernotum est. Si hicce perrarus aureus Tibi non arriserit, credo me brevi detecturum aureum Maximilianeum, mittam eum. Si huncce restituere Tibi visum fuerit.

Cum porro candorem amicam toties contestatus sis in me Clarissime Pater, memoriae ergo mitto Tibi Johannis Sigismundi Electi Regis Hungariae thalerum, non secus et duos numulos argenteos Alberti, et Maximiliani Secundi, si eum, cui dantur respicias, nihili censebis, si dantis animum, ac candorem paupertati conjunctum, aliquid esse dices. Fragmentum Fundationis Episcopatus Quinque Ecclesiensis in collectione mea Diplomatica de anno MIX. possideo. Facile complebitur, ubi, ita anhele expectatum eruditum opus ad nostras quoque partes venerit.

Si quando incideris in aliquem cui rariores Libros veteres colligendi fuerit animus mittam eorum qui a me possidentur Catalogum reperies nonnullos quos inter rarissimos ipsemet etiam jure merito ad numerandos censebis. Desino pluribus Tibi esse molestus id tantum efflagito necesse redamare

Eperies 10. Februarii 1771.

Tui Clarissimi nominis

Perpetuum Cultorem ac humillimum servum

Samuelem Székely

[P. S.] Qui Tibi nos Sex aureos numos tradet est *Dominus* Johannes Gottlieb Amri quaestor Posoniensis huicce trades promissos Triginta aureos. Iterum Vale et fave

Tuo

Siculo

[A külzeten Koller kézírása:]

Székely 23. Februarii 1771.

²⁰⁷ KÖLESERI, Samuelis, *Auraria Romano-Dacica* [...], Nagyszében, 1717.

37 Koller József Dobai Székely Sámuelnek

Pozsony, 1771. február 23.*

Megkapta az érmekeket, mihelyt a vásárló a hatodikra is igent mond, fizetni fog.

Spectabilis et Perillustris Domine
mihi *singulariter* Colendissime!

Hoc fere temporis momento monetas Tibi recte cognitae accepi, pro quibus 30. aureos numerare Tibi obligabor, quamprimum de sexto²⁰⁸ cum Amico qui emere constituit universos, convenerit. Hoc Tibi interim significo et propter angustias temporis finem scribendi faciens me Tibi commendo ac maneo

Spectabilis Dominationis Tuae

Posonii 23. Februarii 1771.

Servus humillimus
Josephus Koller mp.

[A külföldre:]

de Presbourg – Monsieur Monsieur Samuel de Székely Capitain de Sa Majesté
Imperiale Royale et Apostolique a Eperies

[Pecséttel.]

38 Koller József Dobai Székely Sámuelnek

Pozsony, 1771. március 16.*

A 30 aranyat kifizette, köszöni az ajándék érmekeket. Dobai birtokában lévő régi, magyar vonatkozású könyvekről kér katalógust.

Spectabilis ac Perillustris Domine
Mihi *singulariter* Colende!

Intra paucos dies, quibus Viennae agebam, aurei triginta allati, et Amrio rite persoluti sunt, quemadmodum redux certo cognovi. Gratulor itaque Tibi de pleno rei successu, meque Tibi pro optima Tua erga me voluntate, quam insigni etiam aliquot Numerorum dono declarasti, plurimum obstrictum esse significo.²⁰⁹ Catalo-

* OSZKK, Quart. Lat. 784/II, f. 140.

²⁰⁸ Az éremvásárlásról lásd a 29–38. sz. leveleket.

* OSZKK, Quart. Lat. 784/II, ff. 141–142.

²⁰⁹ Lásd a 36. sz. levelet.

gum rariorum Librorum in Rebus Hungaricis qui apud Te extant venales, mihi ut quamprimum mittas, etiam atque etiam Te oro. Operam hac item in re meam Tibi polliceor. Vale. Me Tibi plurimum commendo

Spectabilis Dominationis Tuae

Posonii 16. Martii 1771.

humillimus

servus

Josephus Koller mp.

[A külfeten:]

de Presbourg

Monsieur Monsieur Samuel de Székely Capitain de Sa Majesté Imperiale Royale et Apostolique a Eperies

[Pecséttel.]

[Dobai Székely Sámuel feljegyzése:]

percep. 22. Martii 1771.

39 Dobai Székely Sámuel Koller Józsefnek

Eperjes, 1771. június 9.*

Birtokában lévő, tiltott művek jegyzékén szereplő ritka és értékes francia és olasz könyveit ajánlja. 17 tételes jegyzéket küld becses magyarországi kéziratairól. Ír Luther Márton autográf 110. zsoltár-magyarázatról, Sylvester János Újszövetség-kiadásáról. Ha Koller kéri, küld katalógust, az 1572. évi nyomtatott Magyar kalendáriumot ígéri neki.

Admodum Reverende ac Clarissime Pater,

Domine mihi singulariter colendissime.

Quod tamdiu siluerim, nec ad novissimas tuas hactenus responderim, diversis occupationibus adscribere velis, non vero, oblivionem silentium hoc causasse credito, vel tantum supponas.

Quam amplam Excellentissimus Praesul Quinque Ecclesiensis unicus[?] stator Literarum hoc aevo collegerit Bibliothecam, praeter famam publicam, edoctus sum a Reverendo Patre Johanne Nepomoceno Bober, qui festivalis apud nos est Concionator,²¹⁰ ac a Clarissimo Benczurio, communi amico nostro, qui tres apud me exegit noctes. Observatum est, Collectionem amplissimarum bibliothecarum,

* OSZKK, Quart. Lat. 1508, ff. 41–42.

²¹⁰ Jezsuita, misszionárius.

ex variorum particularium, ac privatorum libellis, augeri tantum posse. Inde ab ineunte aetati multum impendi in rariores libros, ac *manuscriptos* nec plane invita soepius venabar Diana, ac non raro incidit in casses praeda petita meas. Sunt mihi nonnulli auctores, quorum opera in Catalogo Librorum prohibitorum referuntur;²¹¹ ast eruditissimorum Benedictinorum Gottvicenseum, et Melckiensium dum lustrassem librariam, in separata parte ingentem, et veterum et recentissimorum reperi numerum uti et in Ambrosiana Mediolanensi, ac *Sancti* Petri Salisburgensi. An vero Excellentissimo, ac Litteratissimo Praesuli tuo animus foret, similes etiam comparandi, Tu me edoce. Utor nonnunquam Vogtii Catalogo Librorum rariorum,²¹² ponit is pretium Libri *Michaelis* Serveti de Erroribus Trinitatis centum aureos, si sit ex prima editione, qualis mea est, de anno 1531.²¹³ Pasquillorum Eleutheropoli²¹⁴ impressorum duae partes, veniunt 200. aureis.

Si mandaveris mittam catalogum Librorum rariorum, tuum erit, Significare num prohibitorum etiam velis habere, ac Gallicorum et Italicorum, vel tantum eorum qui de rebus patriis quaedam ediderunt.

Jam cum Te sciam *Manuscriptos* multum aestimare, nonnullorum subnecto indicem.

1. Graduale anno 1544. scriptum in Lingua hungarica, complectens in se omnes Orationes et Cantiones, quae in Celebratione Missae dicuntur. Ex hoc prisca orthographia, et Stylus hungaricus optime disci potest primo folio haec leguntur *1544. Modus Missarum*. Notas, seu claves musicas nullus virtuosorum musicorum nostrorum intelliget: In festo Corporis Christi ac in die Assumptionis Mariae dicendae orationes, Charta et compactio venerandum reddent, *Manuscriptum* quod integrum est, si unam partem lignae thecae, corio obductae, excipias.²¹⁵
2. Páriás Könyv, seu protocolum continens litteras per Thökölium ex Turcia Francisco Rákoczy ejusque asseclis scriptarum, manus est Johannis Komáromi secretarii Thökölyani in folio.
3. Instructio Thökölyii et suorum asseclaram data suis ablegatis ad legatum Gallicum anno 1675. expeditis in originali. Et paria Literarum exulantium hungarorum ad Palatinum Eszterházy scriptarum cum responso anno 1681 in apographo.

²¹¹ A könyvkatalógust nem sikerült azonosítani.

²¹² Vogt katalógusáról lásd a 152. sz. jegyzetet.

²¹³ SERVETUS, Michaelis, *De Trinitatis erroribus libri septem*, Hagenau, 1531.

²¹⁴ *Pasquillorum Tomi duo* [...], I–II, Eleutheropoli, 1544. [?]

²¹⁵ A graduáléről lásd a 19. sz. jegyzetet.

4. Instructio Emerici Thökölyi Commissariis suis Michaeli Nagy de Lessenye, Caspari Sándor, Georgio Bezegh, Andreae Horváth, Petro Hamvay, et Michaeli Váradi data *anno* 1685.
5. Determinationes sub Conventu Rákocziano Cassoviae *anno* 1707 celebrato in originali.
6. Rosnjay Dávid Török Déak Constantinápolyba az archivumokbul irott Magyar és Erdély Országgi historia in folio, justum volumen.²¹⁶
7. Collectio Litterarum in Originali, per Georgium Rákoczi ad Capitulum Scepu-siense, et Ladislaum Hoszutoti scriptarum, cum responsoriis.
8. Postulata Commissariorum Bocskaiatorum hungarice eleganter scripta, sub-scripta, et sigillata *anno* 1606. unicum exemplar in orbe, ex archivo Bocskaiano in folio.
9. Diarium cujusdam officialis ex Regimine Buchaimb, continens res gestas. Eperiessini et in vicinia ab *anno* 1604. ad *annum* 1606. germanice conscriptum. In eodem tomo sunt Jura Municipalia, et Consuetudines antiquae Septem Liberarum et regiarum Civitatum Budensis, Pesthiensis, Cassoviensis Szakolczen-sis Bartphen-sis Poseniensis Eperiensis et Soproniensis Latina Lingua conscripta in quarto.
10. Itinerarium Lingua hungarica eleganter conscriptum per aliquem Instructo-rem, ut conjici potest Eszterházy, in quo sedulo, et valde catholice connotavit ea, quae in Imperio, et Belgio vidit, a die 9 *Octobris* 1678. ad diem 29 *Aprilis* *anno* 1679. in quarto.
11. Diarium anonymi, continens obsidionem Budensem a die 17. Junii ad ulti-mum *Octobris* 1684. in lingua hungarica in quarto.
12. Komáromi Jánosnak as Magyar s Erdélyi Fejedelem Thökölyi Imre Secretari-ussának Török Országgi Diariumja, es experienciája in originali in IV. continet res Thökölyianas ab ingressu in Turciam, usque ad mortem ejus, et in humationem in quarto autographum.²¹⁷
13. Stylus et Expeditiones ex Cancellaria Transylvanica Principum Bethlen Rákocziorum, et Apafi scriptus *anno* 1676. in quarto.

²¹⁶ A mű Dobai Székely Sámuelhez köthető darabjai: OSZKK, Fol. Hung. 656, valamint MNL OL P 1890, A Forgách család gácsi ága, Vegyes iratok, 6.

²¹⁷ A kéziratos napló mai lelőhelye: OSZKK, Fol. Hung. 30.

14. Cynosura Juris hungarici in usum Georgii Rákoczi eleganter scripta, ac splendide compacta, in cujus thecae una parte haec leguntur. Georgius Rákoczy de Felső Vadász cum adjecto Symbolo ejus Non est currentis, neque volentis sed miserentis Dei: in alia parte Anno reparatae per Christum Dominum Salutis nostrae anno 1615. Litterae sunt praestantissimo foliatili auro impressae in octavo.

15. Ephemerides Obsidionis Strigoniensis *anno* 1685. in octavo.

16. Diarium obsidionis Munkacsiensis 1686. in octavo.²¹⁸

17. Sebes agynak Késső Sisak. Déákbul Magyarra fordítatott, Res Belli Tricennalis continens MS. versibus, seu strophis hungaricis in octavo. ²¹⁹

Quanti aestimentur Manuscripta praeprimis authographa. Tute nosti Clarissime Pater: Reperitur apud me autographum, manu Lutheri scriptum tres phylaras complectens, nempe paraphrasis Psalmi CX.²²⁰ dixit Dominus Domino meo quod ubi serenissimus Dux Weisenfels (qui exercitui nostro *anno* 1745. in Bohemia praefuit)²²¹ mihi pro hocce unico thesauro mille thaleros obtulerat; ast cum exemplar hoc non habuerim in Bohemia, ast in hungaria depositum fuerat, non ei cedere potueram. Retulerant mihi Benedictini Gottvicenses, quod idem serenissimus Dux, eisdem pro XV. tomis Lutheri ipso vivente in quarto editis, quindecim millia florenorum obtulerat, ac ex recentissima editione omnes tomos Lutheri, elegantissime compactos desuper obtulerit, non tamen opulentis, ac eruditus hisce Monachis animus erat hocce thesauro Bibliothecam suam spoliare. Nec male Plinius in epistolis suis. Demus alienis oblectationibus veniam, ut nostris impetremus.²²²

Miraberis, nec immerito in hungaria quoque repertum fuisse Reformatos inter Professore, qui mihi pro novo Testamento Litteris germanicis in Uj Szigeth anno 1541. ex versione Johannis Sylvestri impresso ac Thomae Nádasdi dedicato, ac figuris ad singulum caput, ut ut ligno tantum incisus ornato,²²³ duodecim aure-

²¹⁸ A napló Kovachich Márton György *Series chronologica diariorum quae de variis rebus Hungaricis* [...] című munkájában a 203. tételként szerepel, lelőhelyeként a Pesti Egyetemi Könyvtárt jelöli meg. (KOVACHICH, *Series*, 1797, 64.) Mai lelőhelye ismeretlen.

²¹⁹ A versgyűjtemény mai lelőhelye: OSZKK, Oct. Hung. 69.

²²⁰ Luther Márton 110. zsoltármagyarázatát (1518) ma az Evangélikus Országos Levéltárban őrzik.

²²¹ Dobai Székely katonaként vett részt az osztrák örökösödési háborúban. A Weißenfels Regimentet 1745-ben Johann Adolf von Weißenfels irányította.

²²² Vö. PLINIUS, *Epist. lib. IX.*, 17.

²²³ SYLVESTER János *Újszövetség*-kiadásáról lásd a 176. sz. jegyzetet.

os, pro tenuitate facultatum suarum obtulisse adjiciendo. Si ei plus [o]pum foret, lubens viginti quatuor daret, ut in Anglicanam Oxoniensensem seu Bodleianam tantum cimelium mittere valeret, ast cum et ipse similibus mirum in modum delecter non mihi erat animus cedendi eidem tantum thesaurum.

Ex impressis non pauci reperientur apud me Libelli, qui in copiosissimis etiam Librariis non sunt obvii Tuum erit seligere quosdam cum praemissa declaratione, reperiri nonnullos atro notatos carbone, his tamen suus dandus locus in bibliothecis bene instructis, nec omnes debent Cassoviae, vel Tyrnaviae impressi tantum. Credebamus omnes, eruditum opus tuum, ac quod demorsos sapit ungues, nos proxime visuros; est Benzurius dixerat, non id tum facile proditurum cum Causa Episcopatus Quinque Ecclesiensis contra Zagrabiensem per Te defendenda sit. Macte virtute optime Koller, Hydram vides Hercules oportet sis Non est nostrum tantas inter vos componere lites, Tu fac, ut justa causa triumphet tandem, non tamen credo posterius hoc opus tuum tam utile patriae, eruditisque, ac curiosis acceptum futurum, atque id quod de Episcopis *Quinque* Ecclesiensibus susceperas ac [...] ad umbilicum perduxisti.

Cornides noster Stricturas in privilegium Archi Abbatiae²²⁴ scribent, multum Tibi se debere ultronee, ac libens profitetur, ita est Reverende Pater, Cos cotem acuit defleverunt subversam Carthaginem prudentissimi Romanorum, Romamque non habituram amplius aemulam Rempublicam ruituram, otio et inertia praeviderant.

Tu si quid quoad catalogum *Manuscriptorum* monere velis, liberrime agito, ac an tanti eum censes, quanto apud me est pretio, indica. Si Catalogum rariorum librorum meorum habere volueris scribe ac num et eorum qui inter prohibitos relati sunt, non secus Gallicorum et Italicorum. Tibi vero scito esse destinatum dono Calendarium Julianum anni 1572. in Lingua hungarica impressum ac Antonio Werantio Archi Episcopo Strigoniensi per Gregorium Egyeduthinum dedicatum, ac per Casparum Stainhoferum Typographum Viennensem impressum in octavo.²²⁵ Placeat, non placeat catalogus *Manuscriptorum* parum interest, Calendarium tamen hoc Julianaum mittetur Tibi, cum inter rariora antiquitatis monumenta non immerito referi debeat.

²²⁴ A Cornides Dániel levelezésében fellelhető, a *Pannonhalmi alapítólevél*rel kapcsolatos problémákat először valószínűleg Koller Józseffel közölte. Cornides levelei generálták az ún. bellum diplomaticum-ot.

²²⁵ Az első magyar nyelvű egyéves kalendáriumkiadás (*Kalendárium*, szerk. EGYEDUTI Gergely, Krakó, 1571.) egy 1572-es kiadása (szintén Egyeduti Gergely szerkesztésében jelent meg). A példány mai lelőhelye ismeretlen.

Si quid ad me mittere Tibi visum fuerit, erit apud vos Vienna redux Thomas Deseuffi, et Centurio emeritus Carolus Tersztjánszki, huic tua credi potest. Ubinam hospitabantur facile resciri potest apud Consiliarium Dominum Johannem Jeszenák vel apud Johannem Ribinyi. Jam vale Reverende ac Clarissime Pater nec amplius addo, nisi id Ovidianum. „Ultima mandato claudatur epistola parvo Sit Tibi cura mei, sit Tibi cura Tui.”²²⁶ Iterum vale, et nos redama Ex Tusculo Eperiensi 9. die Junii 1771.

Tui

Observantissimus cultor ac humillimus servus
Samuel Székely mp.

[Koller József feljegyzése:] Székely 17 Junii 1771.

40 Koller József Dobai Székely Sámuelnek

Pozsony, 1771. június 19.*

Kéri, küldje a levelében említett katalógusokat, jelölje meg könyvei akár együttes, akár külön árát. Köszöni az ígért kalendáriumot. Kölcsönbe kéri Debreceni Pál könyvét és a *Chronica Hungarorum* mot. Püspökségtörténetében a 17. század elején tart, *Prolegomena* kötetében a 16. századnál.

Spectabilis ac Perillustris Domine
Domine mihi *singulariter* Colendissime!

Quam aegre tuli desiderium litterarum Tuarum, tam mirifice postremis Tuis sum delectatus. Catalogus *Manuscriptorum* Tuorum²²⁷ adeo mihi placet, ut ea jam videre coram, jam possidere vehementissime cupiam, neque ad ea comparanda ullis sumptibus parcendum putem. Adeo scientiam quam pecuniam pluris facio. Quare Te magnopere oro, ut Catalogum impressorum etiam quacunque lingua librorum, etiamsi prohibiti sint, quamprimum ad me mittas,²²⁸ praeterea addas singulorum, item omnium tum MSS. tum impressorum, si collective emantur, pretia Neque dubita nihil me omissurum, quod ad eam, quam Tu, nosque optamus, rem pertinere possit. Confido tamen Te in constituendis pretiis temporis, in quo vivimus, pecuniarum in res inanes magis quam Litteras prodigi, rationem habiturum, et vel minori aere iis, qui thesauro hoc Tuo melius usuri praevidentur,

²²⁶ OVIDIUS, *Heroides*, ep. XIII, 165–166.

* OSZKK, Quart. Lat. 784/II, ff. 143–144.

²²⁷ Lásd a 39. sz. levelet.

²²⁸ Dobainak a levélben jelzett katalógusait nem sikerült azonosítani.

eundem collocaturum. Sed de studio erga Te meo fortassis nihil opus est ut verbis affirmem. Calendarium quod liberalissime mihi offers summo certe apud me in pretio erit, et gratissimum apud me Tui memoriam novi pignoris huius recordatione semper tuebitur.²²⁹ Illud demum Te moneo, ut inter libros impressos etiam Pauli Debreczeni *Chronica Hungarorum*²³⁰ quod dudum ad me miseras, accensere ne omittas, Est enim is liber reipsa Tuus, hospes meus. Vale et me Tibi obsrictissimum esse reputa

Spectabilis et Perillustris Dominationis Tuae

Posonii 19^a Junii 1771.

Servum humillimum

Josephum Koller mp.

[P. S.] De historia Episcopatus nostri²³¹ ita habe: Cum eam ad initium Saeculi XVII. perduxissem, is, quem Benczurius recte significavit Tibi, Labor humeris meis impositus est, quem posteaquam altero mense absolvissem, redii ad historiam, eamque usque ad initium hujus saeculi continuavi, Prolegomena²³² item in historiam eandem conscripsi. Subinde secundis curis totum opus emendare aggressus ad initium Saeculi XVI. hactenus perveni.

41 Dobai Székely Sámuel Koller Józsefnek

Eperjes, 1771. augusztus 28.*

Kéri, küldje vissza kéziratának és könyveinek katalógusát. Adatokat közöl középkori pécsi püspökökről. Kaprinai István, Wagner Károly könyvének megjelenéséről, Cornides pannonhalmi alapítólevélről írt vitairatáról, Fridvaldszky művéről érdeklődik, Pray Cornidesnek írt válaszát várja.

Admodum Reverende, ac Clarissime Pater

Domina in primis colendissime

Secundus jam elapsus est mensis, ex quo nullum ad novissimas ad Te datas: recepi responsum, tam diuturnum tuum silentium, responsi mihi loco est, cum perbelle sciam, non respondere, esse etiam respondere: pro eo quo in me es

²²⁹ Lásd a 225. sz. jegyzetet.

²³⁰ Valószínűleg a Lisznyai-féle krónikáról van szó. Lásd a 10. jegyzetet.

²³¹ Koller József készülő püspökségtörténetéről lásd a 21. sz. jegyzetet.

²³² KOLLER, Josephus, *Prolegomena in historiam episcopatus Quinqueecclesiarum*, Posonii, 1804.

* OSZKK, Quart. Lat. 1508, ff. 20–21.

animo, nil amplius abs Te peto, quam ut *Manuscriptorum* et Libellorum meorum mihi remittas catalogum.²³³

Ne Tu porro credas me jam Tui, tuorumque conatum dememinisse quaedam, quae in diplomatibus a me nuper admodum lectis, e re tua fore credebam adnotavi. Scio Te jam habere catalogum omnium Episcoporum Quinque Ecclesiensium;²³⁴ cum autem in Chronologia e diplomatibus eruta, nonnunquam errores incidant cum de singulis annis diplomata non reperiantur ubique, quae nomina Praelatorum continent, indeque sit ut annus electionis et mortis Episcoporum ignoretur, itaque observata a me Tecum communicare mihi visum est.

In privilegio confirmationis Libertatum Saxonum Scepusiensium a Carolo Rege anno 1317. impetrato recensetur Ladislaus *Episcopus Quinque Ecclesiensis*.

In Excommunicatione Palatini Matthaei de Threnchin filii Petri Palatini anno 1318 publicata idem Ladislaus *Episcopus* ponitur.

In privilegio Libertatum Civitatis Nitriensis de anno 1323. ponitur:

Wladislaus *Episcopus Quinque Ecclesiensis*, quem credo Ladislaum fuisse In privilegio Caroli Regis, quo confirmat venditionem Terrae Thamási in Comitatu Scepusiensi per Cives de Sancto Ladislao (qui locus nunc Quintoforum, hungaris Csötörtökhely, Germanis Donnersmarkt dicitur) a Comite Gerlacho, filio Menyhardi de Monte *Sancti* Georgii anno 1328. emptae, nominatur Ladislaus *Episcopus Quinque Ecclesiensis*.

In privilegio Ludovici super Confirmatione Libertatum Saxonum Scepusiensium anno 1364. dato,²³⁵ reperitur Wilhelmus *Episcopus Quinque Ecclesiensis*.

In privilegio Sigismundi quo confirmat Libertates Saxonibus Scepusiensibus per Carolum et Lodovicum concessas, decimo nono Kalendas Mai anno 1419. dato ponitur Joannes Electus *Episcopus Quinque Ecclesiensis*.

In privilegio Sigismundi, quinta Idus Junii 1419 super Libertatibus Civitati Kesmárk impertitis, jam ponitur Joannes *Episcopus Quinque Ecclesiensis*.

Haec ex diversis monumentis (dum propter vulnera pedis dextri lecto fueram affixus, nec nisi a quatuor diebus gradiri coepi) collegi. Ut non supponam Tibi haec ignota hactenus fuisse, ast cultus et candoris mei caussa Tibi perscribere volui et debui.

²³³ A könyvjegyzékről lásd a 39. sz. levelet.

²³⁴ Valószínűleg a 14. sz. levélben említett püspökjegyzékről van szó.

²³⁵ Nem sikerült azonosítani.

Credo Te non latere Georgium Episcopum *Quinque Ecclesiensem* cum Georgio Marchione Brandenburgico anno 1515 Sigismundum Regem Poloniae, Tyrnavia Posenium introduxisse ad Conventum inter Maximilianum Sigismundum et Wladislaum celebrandum teste Cuspiniano in Diario suo quod in Adparatu Beliano²³⁶ Decadis I. monumentum VI. reperies ibi *paginis* 280. 287. et 288. mentionem hujusce Episcopi Georgii.

Gratum mihi erit, si tuo beneficio obtinero, et rescivero num opus tuum jam sub prelo sit, credo me ita felicem futurum, ut aliquando videre legere, patriaeque et Tibi congratulati detur facultas: quid vero *Reverendi Patris* Kaprainai tomus posterior Hungariae Diplomaticae²³⁷ non secus et amicissimi *Reverendi Patris* Caroli Wagner opus,²³⁸ quando lucem et Luciniam videbit, fac sciam.

Cornides meus diplomato-mastix adhuc ne impugnat foundationem Archi Abbatiae²³⁹ Scio Tibi id non ignotum esse, multum est temporis ex quo nihil litterarum ad me dedit, nihil fere amplius apud me est, quo eidem velificari possim.

Reverendus Pater Fridvalszki quaedam vult edere de Saxonibus Transylvanis et Scepusiensibus:²⁴⁰ ego ante aliquot annos Martino Felmero Cibiniensi quaedam submiseram de Saxonibus Scepusiensibus, ac ipsorum Jus Municipale vulgo Wilkür dictum quod anno 1572. scriptum germanice possideo,²⁴¹ exscriptum misi, ajebat idem esse cum Jure Municipali Saxonum Transilvanorum. Quid *Reverendus* ac *Celeberrimus Pater* Pray ad Crisim Cornidesianam responsurus,²⁴² dies docebit. Utilissimi certe sunt in Republica Litteraria Zoili. Sic namque cos cotem acuit. Jam Vale Clarissime ac *Reverende Pater* meque in tuorum cultorum numero patiare esse. Dabam e Tusculo meo Epperiensi die 28. *Augusti* 1771.

Tuus

Humillimus servus ac perpetuus cultor
Samuel Székely mp.

²³⁶ Bél Mátyás *Adparatus ad historiam Hungariae* című művében közölte CUSPINIANUS *Diariumát* (pp. 279–302.)

²³⁷ Lásd a 27. sz. jegyzetet.

²³⁸ Valószínűleg WAGNER Károly, *Analecta Scepusii* [...], I–IV, Viena–Posonii–Cassoviae, 1774–1778.

²³⁹ Lásd a 224. sz. jegyzetet.

²⁴⁰ Nem lehetett eldönteni, mire gondolt Dobai Székely.

²⁴¹ Dobai Székely kéziratát nem sikerült fellelni.

²⁴² Talán a *Pannonbalmi alapítólevél* kapcsolatban várták Pray véleményét. Vö. a 224. sz. jegyzettel.

[A küzeten:]

Au Reuerend Qeré

Monsieur Koller de Mánja Aumonier de Son Excellenec Monseigneur l' Eveque
de FünfKirchen a Presbourg.

[Pecséttel.]

[Koller József feljegyzése:] Székely 1. *Septembris* 1771.

Személynévmutató

A nevek utáni számok a levelek sorszámat tüntetik fel. A csak lábjegyzetben előforduló személynevek esetében a levél száma kerek zárójelben áll.

A névmutató a bevezető tanulmány neveit nem tartalmazza.

- Aba Sámuel, magyar király (1041–1044) – (6), 12, 29
Abstemius → Bornemisza
Addison, Joseph (1672–1729), angol esszéista – (18)
Agnethler Mihály Gottlieb (1719–1752), orvos, helstädti tanár – (6)
Albeni János, II, pécsi püspök (1410–1421) – 41
Albert, Habsburg, magyar király (1438–1439) – 31, 32, 33, 34, 36
Alexander, Magnus → Sándor, Nagy
Alsáni Bálint (1330k.–1408), pécsi püspök, bíboros, alkancellár – 9, 10, 28
Amrio (1771), kereskedő – 36, 38
András, I, magyar király (1046–1060) – 6, 12, 13, 29
Andreas → András
Anthimius, pécsi püspök (1148–1158k.) – 12, 13, 15
Antonius, pécsi püspök (1142–1146) – 12, 13, 15
Apafi Mihály, erdélyi fejedelem (1661–1690) – 39
Augustus (Kr. e. 63–Kr. u. 14), római császár – 2
- Balásfi Tamás, pécsi püspök (1622–1625), hitvitázó művek szerzője – 9, 16
Bartholomaeus → Gros Bertalan
Báthori Zsigmond, Somlyói (1572–1613), erdélyi fejedelem – 30, 32, 33, 34, 36
Batthyány Ignác (1741–1798), erdélyi püspök – 12
Beckensloer János (1427–1489), pécsi prépost, esztergomi érsek – 2, 9
Béla, III., király (1172–1196) – 12, 17?, 29?
Béla, IV., király (1235–1270) – 2
Belius → Bél
Benedictus, parochus in Botiz (1544) – 4
Benczúr József (1728–1784), ev. lelkész, jogtörténész – 6, 7, 8, 10, 11, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 30, 32, 34, 35, 39, 40
Berthóty család – 6
Bethlen Gábor (1580–1629), erdélyi fejedelem, magyar király – 16, 39
Bezegh György (1685) – 39
Bél Mátyás (1684–1749), evangélikus lelkész, polihisztor – 6, 11, 14, 16, 17, 18, 19, 41
Bober, Johannes Nepomuk, jezsuita, misszionárius (1771) – 39
Bogner, Bartolomaeus (1544), az első lőcsei protestáns lelkész – 4
Bonipert, a pécsi egyházmegye első püspöke (1009–1036) – 6
Bornemisza Pál (1499–1579), erdélyi, majd nyitrai püspök – 2, 3, 4, 27
Borromaeus, Fridericus (1564–1631), bíboros, a milánói Bibliotheca Ambrosiana alapítója – 16
Botthjan → Batthyány
Brancioni → Hampó Zsigmond, I.
Braumüller (18. század), pozsonyi kereskedő – 8, 16, 18, 29, 30, 33, 35
Brutus, Stephanus Julius → Languet és Mornay
Buchaimb (Buchheim) család (1604) – 39

- Calanus → Kalán
 Caraffa, Antonio (1642–1693), a felső-magyarországi császári hadak parancsnoka – 29
 Carolus → Károly Róbert
 Caspari Sándor (17. század) – 39
 Cherödi → Cserödy
 Christophorus → Kristóf
 Cibiniensis, Stanislaus → Várallyai Szaniszló
 Clemens → Kelemen
 Colomannus → Kálmán, Könyves
 Cornides Dániel (1732–1787), történetíró, egyetemi tanár, könyvtáros – 6, 7, 8, 10, 12, 13, (16), 19, 30, 35, 36, 39, 41,
 Corvinus, Matthias → Mátyás
 Cothmann, Antonius (1721–1785), báró, magyar királyi udvari tanácsos – 6, 12, 13
 Crupek (Czupek), Sebastian (1544) – 4
 Crusenius, Hermannus (1510–1574), németalföldi humanista – (4)
 Cuspinianus, Johannes (1473–1529), humanista – 41
- Csatári Hoffmann → Hoffmann
 Cserödy János, pécsi püspök (1593–1596) – 27
- Debreceni Ember → Ember
 Desseuffi → Dessewffy
 Desöffi → Dessewffy
 Dessewffy család, szlavóniai birtokokkal rendelkező nemesi család – 13, 29
 Dessewffy Sámuel (†1776), sárosi főispán – 29
 Dessewffy Tamás, Cserneki (18. század) – 29, 39
 Draskovich György, pécsi püspök (1557–1563) – 7, 8, 10, 11, 12, 13, 28
 Draskovich György (1559–1650), győri püspök – 16
 Drugeth György, Homonnai, (1583–1620), zemplén vármegyei főispán – 16
 Dudith András (1533–1589), humanista tudós, író, pécsi püspök – (4), 5, 8, 11, 12
Dümmerth Dezső – (16)
- Eberhard, bambergi püspök (1164) – 27
 Egyeduthinus → Egyedúti
 Egyedúti Gergely (16. sz. második fele), naptárfordító – 39
 Elena → Ilona
 Ember Pál, Debreceni (1660–1710), ref. lelkész – 40
 Emericus → Imre
 Endre mester (14. század) – 29
 Ennius, Quintus (Kr. e. 239–169), római költő – 18
 Ernst János (?–1476k.), kincstartó, szlavón bán – 30
 Ernst, Sigismundus → Hampó Zsigmond
 Esterházy Pál, magyar nádor (1681–1712) – 16, 39
- Felmer Márton (1720–1767), ev. lelkész Nagyszébenben – 41
 Fekete család (1409) – 28
 Fendt, Tobias (1500–1576), festő és rézmetsző – 2
 Ferdinánd, I, (1503–1564), magyar és cseh király, német-római császár – 3, 4, 9, 12, 33
 Ferdinánd, II, (1578–1637), magyar és cseh király, német-római császár – 9
 Ferdinánd, III, (1608–1657), magyar és cseh király, német-római császár – 35

- Ferenc, I. (Lotharingiai), német-római császár (1745–1765) – 12, 28
 Fleury, Claude (1640–1723), egyháztörténész -- 8
 Forgách Ferenc (1560–1615), 1607-től esztergomi érsek, – 8, 10
 Franciscus → Ferenc
 Fridvaldszky János (1740–1784), jezsuita szerzetes, szepesi kanonok – 5, 6, 41
 Fröhlich, Erasmus (1700–1758), jezsuita szerzetes, történetíró – (27)
 Fugger család (15. sz. vége) – 30
- Galen, Bernardo de (1606–1678), kölni érsek – 6
 Gallus, Caius Cornelius (Kr. e. 70–26), római költő – 11
 Geisa → Géza, I.
 Georgius → György
 Georgius → Szatmári György
 Georgius Fridericus, brandenburgi őgróf (1516k) – 41
 Gerlach → Szentmártonhegyi
 Géza, I., magyar király (1074–1077) – 12, 13
 Goslinus, párizsi püspök (Kr. u. 9. sz.) – 6
 Görgey László (?–1684) – 35
 Gradeczi → Horváth Stansith
 Gregorianci Pál, győri püspök (1554–1565) – (12)
 Gros (Brancioni) Bertalan, pécsi püspök (1219–1251) – 2
 Gusztáv Adolf, II (1594–1632), svéd király – 29
- Habsburg, Catherina (1533–1572), I. Ferdinánd király lánya – (4)
 Habsburg, Elisabeth (1526–1545), I. Ferdinánd király lánya – (4)
 Hampó Zsigmond, pécsi püspök (1473–1505) – 2, 6, 9, 10, 28, 30
 Hamvay Péter (1685) – 39
 Henrik, karintiai herceg (1164) – 27
 Helena → Ilona
 Heltai Gáspár (1510k.–1574), protestáns lelkész, szépíró, műfordító – 27
 Hem de Remethe (14. sz.) – 8
 Herant, Andreas (1561) – 12
 Heumann, Christoph August (1681–1764), ev. teológus, polihisztor – 20
 Hevenesi Gábor (1656–1715), jezsuita szerzetes, történetíró – 16, 17
 Hoffmann György, Csatári (1628), a felső magyarországi kincstári javak kormányzója – 6
 Hoffmann György (17. század) – 35
 Hoffmann István (17. század) – 35
 Hoffmann Pál, (1614–1659), pécsi püspök, esztergomi érsek – 6, 35
 Hoffmann Zsuzsanna (17. század) – 35
 Homonnai, Georgius → Drugeth György, homonnai
 Horatius Flaccus, Quintus (Kr. e. 65–8), római költő – (6), 8, 23, 28, 33
 Horváth András (17. század) – 39
 Horváth Stansith Gergely (16. sz.) – 12
 Horváth Stansith Imre, Gradeczi, királyi tanácsos (1790–1792) – 8, 12
 Horváth Stansith Márk, Gradeczi (16. század közepe), szigetvári várkapitány, Baranya vármegye főispánja – 12
 Horváth János, prépost (1544) – 4
 Hoszutoti → Hosszútóti
 Hosszútóti László, szepesi prépost (1606–1648) – 39

Hunyadi János (1407–1456), a Magyar Királyság kormányzója – 29, 30, 31, 32, 33, 34, 36
 Hunyadi László (†1457), horvát bán – (8)

Ilna, priorissa Pécssett (1461) – 2
 István, I., magyar király (1000/1001–1038) – 2, 6, 12, 29
 Istvánffy Miklós (1538–1615), humanista történétíró – 7, 8

Janus Pannonius (1434–1472), költő, pécsi püspök, szlavón bán – 2, 29
 János, III, lengyel király (1674–1696) – 18
 János Zsigmond, erdélyi fejedelem (†1571) – 30, 31, 32, 33, 34, 36
 Jeszenák János (†1776), jogtudós – 39
 Jiménes → Ximenes
 Job → Jób
 Johannes → Albeni János
 Johannes Gubenator → Hunyadi János
 Johannes → Janus Pannonius
 Johannes → János
 Johannes, II → Zápolya (Szapolyai) János
 Johannes Commendator → Beckensloer János
 Jób, esztergomi érsek (1185–1203) – 12
 Jurieu, Pierre (1637–1713), anglikán lelkész – 11

Kaprinai István (1714–1785), jezsuita szerzetes, történettudós – 2, 6, 8, 18, 29, 35, 41
 Kálmán, Könyves, magyar király (1095–1116) – 12, 13
Kardos Tibor – (2)
 Károly Róbert, Anjou, I, magyar király (1308–1342) – (4), 29, 41
 Kecseth Márton, veszprémi püspök (1528–1549) – (4)
 Kelemen, XIII, római pápa (1758–1769) – 18
 Kercselianus, Baltazar → Kercselics Ádám Boldizsár
 Kerchelich Ádám Boldizsár (1715–1778), zágrábi kanonok, történétíró – 14, 30, 35
 Klímo György, pécsi püspök (1751–1777) – 1, (2), (3), 5, (6), 12, (24)
 Kokos mester (14. század) – 29
 Kollár Ádám Ferenc (1718–1783), a bécsi udvari könyvtár igazgatója – 1, 2
 Kollonich Lipót, esztergomi érsek (1695–1707) – 16, 33
 Komáromi János, fejedelmi szekretárius (1695–1705) – 39
 Koppenbachi Vilmos, pécsi püspök (1361–1374) – 6, 41
 Kórógyi László, pécsi püspök (1315–1346) – 29, 41
 Kovachich Márton György (1744–1821), történétíró – (39)
Kovács Sándor, V. – (2)
 Köleséri Sámuel (1663–1732), nagyszebeni orvos – 36

Ladislaus → László
 Ladislaus → Kórógyi László
 Lajos, I, magyar király (1342–1382) – 6, 10, 41
 Lajos, XIV., francia király (1643–1715) – 2, 29
 Languet, Hubert (Stephanus Junius Brutus álnéven) (1518–1581), történész – (18)
 Lansius, Thomas (1577–1657), tübingeni jogász – 11
 László, Szent, magyar király (1077–1095) – 15
 Le Courayer, Pierre François (1681–1776), teológus – 8
 Lessenyei Mihály (1685) – 39

- Listhius János (1577), I. Ferdinánd király kancellárja – 12
 Lisznyai Kovács Pál (1630–1693), ref. tanár – (24)
 Ludovicus → Lajos
 Luther Márton (1483–1546), teológus, reformátor – 5, 39
- Macarius / Macharius → Makár
 Magyi János, jogszabálygyűjtemény összeállítója (15. sz. utolsó harmada) – (20)
 Makár, I., pécsi püspök (1138) – 12
 Makár, II, pécsi püspök (1162–1186) – 12, 26
 Malvenda, Pedro (1505–1561), kat. teológus – (11)
 Marchio Styrensis, Otakarius → Ottokár, III.
 Mariasi → Máriássy
 Martinus → Márton
 Mária, I., magyar királynő (1382–1395) – 10, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 36
 Máriássy család – 4
 Martinus de Pesth, pécsi kanonok (1463) – 2, 9
 Matthesius (Mathisius), Stephanus (16. sz. közepe) – 10
 Mátyás, I., Hunyadi, magyar király (1458–1490) – 2, 9, 10, 16–20, 22, (24), 26–30
 Maurus → Mór
 Maximilianus → Miksa
 Mellen, Jacobus (1659–1743), német teológus, történész – 6, 30, 36
 Mercz Mihály (1561) – 12
 Mérei Mihály (†1572), jogtudós, királyi tanácsos – 4
 Michael → Mihály
 Miksa, II, magyar király (1564–1576) – 32, 33, 34, 36
 Miksa, I, német római császár (1508–1519) – 41
 Moller (Molner, Molitor, Mólnér) György (16. század), szepességi plébános – 4, 8
 Mór, pécsi püspök (1157) – 6
 Mornay, Philippe (1549–1623) (Lucius Brutus álnéven), prot. teológus – (18)
 Mossóczy Zakariás (1542–1587), nyitrai püspök – 6, 28, 30
- Nadányi János (1643–1707), ref. lelkész, történetíró – 8
 Nádasdy Tamás (1498–1562), horvát és szlavón bán, országbíró – 10, (12), 39
 Nádaszi Tersztyánszky → Tersztyánszky
 Nagy de Lessenye → Lessenyei
 Nagyszombathi György (16. század), szepesi alispán – 8
 Naldi, Naldo (1436–1513), itáliai reneszánsz író és költő – 6
 Neller, Georg Christoph (1709–1783), teológus, egyházjogász – (8)
 Nigrini, a bécsi Magyar Kancellária hivatalnoka (1769) – 1, 5, 12
- Nyársi Demeter (16. század) esztergomi vikárius – 33
 Nyírkállói Tamás, Mátyás király kancelláriájának jegyzője – (2), 20, (24)
- Oláh Miklós (1493–1568), humanista történész, esztergomi érsek – 12, 16
 Orbán, csanádi püspök (14. sz.) – 8
 Ottokár, III, styriai őrgróf (1129–1164) – 27
 Ovidius Naso, Publius (Kr. e. 43–Kr. u. 13), római költő – 16
- Pál, Szent, apostol (†67) – (2)
 Pál, kalocsai érsek (1186–1188) – 12

- Palatinus Mátyás, Trencsényi (1318) – 41
 Palatinus Péter, Trencsényi (1318) – 41
 Paulus → Pál
 Pálffy Lipót, Erdődy (1716–1773), császári tábornagy – 18
 Pálffy Miklós, (1710–1776), országbíró – 12, 28
 Pálfy → Pálffy
 Pallavicini, Pietro Sforza (1607–1667), bíboros, történetíró – 8, 10, 11
 Palma Károly Ferenc (1735–1787), történetíró, a heraldikus – 6
 Pázmány → Pázmány
 Pázmány Péter (1570–1637), esztergomi érsek, bíboros – 8, 16
 Pelbartus → Temesvári
 Peregrinus → Pilgrimus
 Petrus → Péter
 Péter, Szent, apostol (†67) – 2
 Péter, Kán nembeli, kalocsai érsek (1188–1191) – 12
 Péter, Orseolo, magyar király (1038–1041, 1044–1046) – (6), 12, 29
 Péterffy Károly (1700–1746), jezsuita szerzetes, történész – 7, 8
 Pilgrinus, Aquilea pátriarchája (1164) – 26
 Plautus, Titus Maccius (Kr. e. 250–184), római vígjátékíró – (18)
 Plinius Secundus, Caius (23k.–79), római író – 18, 28, 39
 Plutarchus (46–125k), görög filozófus, életrajzíró – 4
Pohánka Éva – (6)
 Poky Gergely (1561) – 12
 Polano → Sarpi
 Polányi, Sebastian (1561) – 12
 Polgár Tamás, cigány vajda (1496) – 6
 Poli, Andreas, olasz kereskedő (1769) – 9
 Pray György (1723–1801), jezsuita történetíró – 14, 41
 Pulszki → Pulszky
 Pulszky Ferdinánd Dániel (18. század), báró, jeles katona – 8, 16, 30, 33
 Pulszky Ferenc (18. század) – 18, 19, 20
 Pusch, Sigismundus (1669–1735), jezsuita szerzetes – (27)
- Rajcsány Ádám (1701–1766), kamarai levéltáros – 16
 Rákóczi György, I, erdélyi fejedelem (1630–1648) – 39
 Rákóczi Ferenc, II, (1676–1735), erdélyi fejedelem – 39
 Répa, kocsis (1770) – 20, 35
 Ribinyi János (1722–1788), evangélikus lelkész és tanító – 39
 Rosnjay → Rozsnyai
 Rozgonyi István (16. sz.) – 33
Rózsa György – (2)
 Rozsnyai Dávid (1641–1718), erdélyi történetíró – 39
 Rybisch, Sigfried (1530–1584), boroszlói patrícius – 2
- Salamon, izraeli király (Kr. e. 971–Kr. e. 932) – 18, 60
 Salamon, magyar király (1063–1074) – 13
 Sambuki, Sambucus → Zsámboky
 Samuel → Aba Sámuel
 Samuelfy Loránd → Schwartz Gottfried
 Sándor, Nagy, makedón király (Kr.e. 336– Kr.e. 323) – 2

- Sándor Gáspár (1685) – 39
 Sarpì, Paolo (Soane Polano álnéven is) (1552–1623), kánonjogász, történész – 8, 10, 11
 Saxius, Josephus Antonius (18. sz.), a milánói Ambrosiana igazgatója – 18
 Sbaraglia, Johann Hyacint (1687–1764), ferences történész – (3)
 Schmeizel → Schmeitzel
 Schmeitzel, Martin (1679–1747), jénai, később hallei egyetemi tanár – 6, 29, 30, 36
 Schmitth Miklós (1707-1756), jezsuita szerzetes, történész – 6
 Schober, Baltazar (17. század), eperjesi polgár – 35
 Schwartz → Schwartzt
 Schwartz, Gottfried (Samuely Loránd álnévvel is) (1707–1788), teológiai doktor, szuperintendens – 11, 12, 16, 17, 18, 29
 Semsey Ferenc (16. század) – 12
 Seneca, Lucius Annaeus (Kr. e. 4–Kr. u. 65), római filozófus – (18)
 Servetus → Szervét
 Sigismundus → Hampó Zsigmond
 Sigismundus → Zsigmond
 Sigismundus Augustus → Zsigmond Ágost, II.
 Silius Italicus, Caius (1. sz.), római költő – 18
 Simon, pécsi püspök (1009–1124) – 12, 15
 Soave Polano → Sarpì
 Sobieski, Joannes → János, III
 Sommer János (1540–1574), antitrinitarius teológus – 27
 Spah, Andreas (18. század), kereskedő – 23
 Stainhofer, Caspar (16. század), bécsi nyomdász – 39
 Stanislaus → Várallyai Szaniszló
 Steele, Richard (1672–1729), angol lapszerkesztő – 18
 Stephanus → István
 Susanna → Zsuzsanna
 Sylvester János (1504k.–1551), humanista, bibliafordító – 28, 39
- Szatmári György, I, pécsi püspök (1505–1521) – 41
Szelestei N. László – (6, 16, 28)
 Szentgyörgyhegyi Gerlach, Menyhárd fia (1328), ispán – 41
 Szervét Mihály (1511–1553), humanista, unitárius teológus – 18, 39
 Sztáray Imre (1698–1769), ungi főispán – 1
 Szulyovszky (Szuljovszky) család – 8
- Taul → Thaul
 Telegdi Miklós (1535–1586), pécsi püspök – (6), 12, 27
 Temesvári Pelbárt (1440–1504), ferences szerzetes – 20, (24), 27, 28
 Terentius, Publius Afer (†Kr. e. 159), római vígjátékíró – (23)
 Terjék Tamás (16. század) – 12
 Tersztjánszki → Tersztjányzky
 Tersztjányzky Dániel, Nádasi (1730–1800), udvari tanácsos királyi táblabíró, magyarországi tudós
 törekvések meghatározó személyisége – 2, 4
 Tersztjányzky Károly (18. század), kapitány – 4, 39
 Thaul Pál (16. század), eperjesi polgár, városi tanácsos – 33
 Themesvári → Temesvári
 Theodosius, római császár – 34, 36
 Thököly Imre – (1657–1705), kuruc hadvezér, erdélyi fejedelem – 39

- Thurzó család (15. sz. vége) – 30
 Topperczér Antal (1491k.–1567), Szepességben szolgáló evangélikus lelkész – 4
 Trencsényi Máté, nádor (1318) – 41
 Trencsényi Péter, nádor (14. sz. eleje) – 41
- Ulászló, II., magyar király (1490–1516) – (2), 6, 16, (24), 41
 Uncius, Leonardus (16. század), író, költő – 27
 Urbanus → Orbán
- Valentinus (†1508), bíboros, pécsi kormányzó – 28
 Várdai Pál, esztergomi érsek (1526–1549) – (4)
 Vargás, Francois (1699) – 11
 Várad Mihály (1685) – 39
 Várallyai Szaniszló, pécsi püspök (1541–1548) – 3, 4, 5, 7, 8, 10, 12, 13, 27, 33, 35, 41
 Verantius → Verancsics
 Verancsics Antal, esztergomi érsek (1569–1573) – 39
 Vergilius Maro, Publius (Kr. e. 70–Kr. e. 19), római költő – (16), 18
 Verner → Wernher
 Virgilius → Vergilius
 Vogt, Johannes (1695–1764), protestáns teológus, történész – 18
- Wagner Károly (1732–1790), jezsuita történész, a pozsonyi levéltár, majd a pesti Egyetemi Könyvtár
 őre – 6, 35, 41
 Weißenfels, Johann Adolf (1685–1746), tábornok az osztrák örökösödési háborúban – 39
 Wellohorszky grófnő (1770) – 20
 Werantius → Verancsics
 Wernher György (1490–1556), orvos, kamarai tanácsos, sárosi várkapitány – 2, 3, 4, 5
 Weszprémi István (1723–1799), debreceni orvos – 36
 Wikoth-i Imre (16. század), eperjesi notarius – 33
 Vilhelmus → Koppenbachi Vilmos
 Wladislaus → Ulászló, II.
- Ximenes, Franciscus (1436–1513), bíboros, toledói érsek – 16
 Xylander, Wilhelm (1532–176), német humanista – (4)
- Zacharias → Zakariás
 Zápolya (Szapolyai) János (1487–1540), erdélyi vajda, magyar király – 30, 31, 33, 36
 Zebenyi István (16. század), eperjesi bíró – 33
 Zola Kristóf (16. század), eperjesi polgár – 33
 Zólyomi Miklós (†1563), Draskovich György titkára – 28
 Zrínyi Ilona (1643k.–1703), magyar grófnő – 29
 Zrínyi Miklós (1508–1566), horvát bán – 12
 Zrínyi Miklós (1620–1664), költő, hadvezér, horvát bán -- 27
 Zula → Zola
- Zsámboky János (1531–1584), humanista, udvari orvos Bécsben – 8
 Zsigmond Ágost, II, lengyel király (1548–1572) – 4
 Zsigmond, I, lengyel király (1506–1548) – 4, 41
 Zsigmond, Luxemburgi, magyar király (1387–1437) – 10, 41